

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**SİYASETİN CİNSİYETİ VE TÜRKİYE'DE YEREL
YÖNETİMLERDE KADIN KATILIMI**

**SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Hazırlayan
Dilek AKSOY**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Selin DİNGİLOĞLU**

İSTANBUL- 2018

TEZ TANITIM FORMU

YAZAR ADI SOYADI : Dilek AKSOY

TEZİN DİLİ : Türkçe

TEZİN ADI : Siyasetin Cinsiyeti ve Yerel Yönetimlerde Kadın Katılımı

ENSTİTÜ : İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

ANABİLİM DALI : Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

TEZİN TÜRÜ : Yüksek Lisans

TEZİN TARİHİ : 11.01.2018

SAYFA SAYISI : 71

TEZ DANIŞMANI : Dr. Öğr. Üyesi Selin DİNGİLOĞLU

TURKÇE ÖZET : Tez, Türkiye’de kadınların yerel siyaset düzeyinde katılımını tartışmaktadır. Seçme ve seçilme hakkına Batı demokrasilerinin çoğundan erken kavuşan Türkiye kadınlarının, bu görece erken kazanıma rağmen, siyasal katılım ve özellikle de siyasette etkin makamlara ulaşmak konusunda geri bir konumda kalması, Türk demokrasisinin başlıca sorunlarından biri olarak görülmektedir. Tezde bu tartışma yerel siyaset özelinde ele alınmakta, kadınların yerel siyasete katılımının özgül olanakları ve kısıtları incelenmektedir. Bu bağlamda kadınlar, yerel siyaset ve demokrasi ilişkisine dair kuramsal yaklaşımların ve Türkiye özelinde kısa bir tarihsel arka planın sunulmasının ardından güncel tabloya ve tartışmalara odaklanılmakta, yerel siyaset düzeyinde aktif siyasetçilerle yapılan yapılandırılmış mülakatların bir değerlendirmesine yer verilmektedir.

DAĞITIM LİSTESİ : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne
2.. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Dilek AKSOY

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**SİYASETİN CİNSİYETİ VE TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLERDE
KADIN KATILIMI**

**SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLAR ARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Hazırlayan
Dilek AKSOY**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Selin DİNGİLOĞLU**

İSTANBUL - 2018

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının ederlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Dilek AKSOY

.../.../2018

**İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

Dilek AKSOY'un Siyasetin Cinsiyeti ve Yerel Yönetimlerde Kadın Katılımı adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Siyaset Bilimi ve Anabilim dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan _____

Üye _____
Dr. Öğr. Üyesi SELİN DİNGİLOĞLU
(Danışman)

Üye _____

Üye _____

Üye _____
(Var ise İkinci Danışman)

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

... / ... / 2018

İmzası

Prof. Dr. Nezir KÖSE

Enstitü Müdürü

ÖZET

Tez, Türkiye’de kadınların yerel siyaset düzeyinde katılımını tartışmaktadır. Seçme ve seçilme hakkına batı demokrasilerinin çoğundan erken kavuşan Türkiye kadınlarının, bu görece erken kazanıma rağmen, siyasal katılım ve özellikle de siyasette etkin makamlara ulaşmak konusunda geri bir konumda kalması, Türk demokrasisinin başlıca sorunlarından biri olarak görülmektedir. Tezde bu tartışma yerel siyaset özelinde ele alınmakta, kadınların yerel siyasete katılımının özgül olanakları ve kısıtları incelenmektedir. Kadınların katılımı önündeki engellerin nedenleri nelerdir? Cinsiyetçilik, sosyoekonomik koşullar, kültürel önyargılar, siyasal parti gibi kurumların iç işleyişleri gibi etkenler ne tür roller oynamaktadır? Yerel siyasette Kadın Meclisi gibi kadınlara özel organlar, temsilde ne tür imkanlar yaratmaktadır?

Bu sorular bağlamında tezde, kadınlar, yerel siyaset ve demokrasi ilişkisine dair kuramsal yaklaşımların ve Türkiye özelinde kısa bir tarihsel arka planın sunulmasının ardından güncel tabloya ve tartışmalara odaklanılmakta, yerel siyaset düzeyinde aktif siyasetçilerle yapılan yapılandırılmış mülakatların bir değerlendirmesine yer verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: yerel siyaset, toplumsal cinsiyet, demokrasi, kadın katılımı, kadın siyasetçiler

SUMMARY

The thesis discusses women's political participation at the local level in Turkey. Despite the fact that Turkish women acquired suffrage relatively early when compared to many Western democracies, the deficit of women's political participation and especially attaining powerful positions in politics has been considered one of the primary problems of the Turkish democracy. In this thesis, this problem is discussed with particular focus on local politics, and the special opportunities and/or limits local politics offer for women are scrutinized. What are the particular obstacles to an active female participation in local politics? What roles do the sexism, socioeconomic conditions, cultural biases, the functioning in political institutions such as political parties play? What kind of opportunities, if any, do the women-specific local political bodies such as Women's Council do offer in terms of political participation?

In context of these questions, the thesis firstly presents the theoretical approaches about the relationship between local politics, women and democracy, and a short historical background of the Turkish case. After that, it focuses on the current picture and debates, which includes the evaluation of a series of structured interviews with local politicians.

Keywords: local politics, gender, democracy, women's participation, female politicians, democracy

İÇİNDEKİLER

	SAYFA
ÖZET.....	I
SUMMARY	II
İÇİNDEKİLER.....	III
TABLolar LİSTESİ	V
GRAFİKLER LİSTESİ	VI
EKLER LİSTESİ.....	VII
ÖNSÖZ.....	VIII
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	8
YEREL SİYASET VE KADINLAR: KAVRAMSAL VE TARİHSEL ÇEVRE	
1.1. Modernleşme ve Yerel Siyaset	10
1.2. Demokrasi ve Yerel Siyaset İlişkisi.....	14
1.3. Kadınlar ve Yerel Siyaset: Kısıtlar ve İmkanlar.....	19
İKİNCİ BÖLÜM.....	24
TÜRKİYE'DE YEREL SİYASETE KATILIM VE KADINLAR	
2.1. TÜRKİYE'DE KADINLARIN SİYASAL KATILIMI: KISA TARİHÇE	24
2.2. TÜRKİYE'DE YEREL SİYASETE KATILIM YOLLARI	30
2.2.1. Kent Konseyi	30
2.2.2. Halk Toplantıları	32
2.2.3. Kamuoyu Yoklamaları	32
2.2.4. Şikayet Kutuları	33
2.2.5. Bireysel Başvuru Yoluyla Katılma	33
2.2.6. Geri Çağırma	34
2.2.7. Yurttaş Kurulları	34
2.2.8. Yuvarlak Masa Toplantıları	34
2.2.9. Danışma Kurulları	35
2.2.10. Telefon	35
2.2.11. Dilekçe	36
2.3. KADINLARA ÖZEL YEREL SİYASAL KATILIM VE TEMSİL MEKANİZMALARI.....	36
2.3.1. Siyasal Partiler ve Kadın Kolları	36
2.3.2. Kent Konseyi Kadın Meclisleri	38
2.3.3. Fiili Kota Uygulamaları	38

2.3.4. Yerel Siyasete Yönelik Gönüllü Bir Çalışma: “Yarın İçin Bugünden” Kampanyası.....	40
2.3.5. Birleşmiş Milletler Ortak Programı: “Kadın Dostu Kentler” Projesi	42
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	45
YEREL SİYASET VE KADIN KATILIM ARAŞTIRMASI VE BULGULAR	
3.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU.....	45
3.2. PROBLEM.....	45
3.3. ARAŞTIRMANIN AMACI	45
3.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	45
3.5.ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLARI	46
3.6.ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE TEKNİĞİ.....	46
3.7.ARAŞTIRMANIN BULGULARI.....	47
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	61
KAYNAKÇA.....	66
EKLER

TABLolar LİSTESİ

	SAYFA
Tablo 1. Toplum Katılımının Katkıları	16
Tablo 2. Türk Siyasetinde Kadınların Yeri	26
Tablo 3. Parlamentolardaki Kadın Oranları (%)	39
Tablo 4. 2015 Genel Seçimleri Kadın Milletvekili Sayıları	40

GRAFİKLER LİSTESİ

SAYFA

Grafik 1. Türk Kadın Milletvekillerinin Dağılımı	26
---	----

EKLER LİSTESİ

EK A – ANKET SORULARI

ÖNSÖZ

“Siyasetin Cinsiyeti ve Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Kadın Katılımı” konulu bu yüksek lisans tezinde, kadınların yerel siyasete katılım mücadeleleri ve siyasal katılım mekanizmalarında karşılaştıkları güçlükler ele alınmıştır. Eksik temsile sebep olan faktörler incelenmeye çalışılırken, Türkiye’de kadınların mevcut durumu üzerinden siyasal hayata katılımlarının nasıl artırılabilceği konusu sorgulanmıştır.

Çalışmama bilgi ve tecrübeleriyle katkıda bulunan, beni sabır ve özveri ile dinleyen, yön gösteren sevgili danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Selin Dingiloğlu’na,

İş, sağlık sorunları ve ekonomik güçlükler sebebiyle zaman zaman pes etme noktasına gelmeme rağmen bana azim veren; “anne sen ilk defa kendin için bir şey yapıyorsun ve bunu çok istediğini biliyoruz lütfen pes etme” diyerek bana güç veren üç kıymetlim evlatlarıma,

Bende azim, özgüven ve inanç zenginliği oluşturan canım babama ve anneme,

Mülakat çalışmam için bana zaman ayıran, sabırla sorularımı yanıtlayan siyasetçilerimize,

Sonsuz teşekkürü borç bilirim.

GİRİŞ

Siyaset; hükümet etme, toplumun idare edilmesi, kamusal ve politik sahanın düzenlenmesi, uzlaşma-uyum-müzakereyle politik hükümlerin verilmesi, siyasi iktidarın ele geçirilmesi savaşı, politik iktidar üstünden kaynakların, sembol ve değerlerin dağıtılması anlamlarında kullanılır. Siyaset; hüküm verme, iktidara gelme, iktidarı kullanma, iktidar üzerinden yaşamın politik, idari, iktisadi ve kültürel durumlarını düzene koyma, ülke ve halk idaresi terimleri çevresinde döner.

David Easton siyaseti, olanak ve değerlerin iktidar tarafınca dağıtılması olarak belirtmiştir¹. İktidar istediğini yaptırabilme gücüdür. Harold Laswell, Siyaset adlı eserinde siyaseti, “kimin, ne zaman, nerede, ne elde edeceğinin belirlenmesi” biçiminde; Marx ise Komünist Manifesto’da “siyasi gücü yalnızca organize bir grubun ötekiler üstünde tahakküm kurması” şeklinde belirtir. İngiliz Lord Butler siyaset “olası olanın sanatıdır”, İngiliz devlet adamı Benjamin d’Israeli “bireyleri kandırma yolu ile yönetme sanatıdır” demiştir.²

Yerel siyaset deyince akla ilk gelen yerel düzeyde gerçekleştirilen siyasettir. Ölçek ve kapsam olarak bakıldığı zaman yerel siyaset merkezi kamu yönetiminin taşra kurumları ve kent temsilcilikleri, milli politikanın taşra ve kent örgütleri, yerel yönetimler akla gelir. Yerel siyasete kapsam ve mekan olarak bakıldığı zaman ana olgu kent ve kent yönetimidir. Kentle alakalı her çeşit idari birim, kent içinde faaliyet gösteren her çeşit özel ve sivil kuruluş, kent seviyesinde etkinlik gösteren medya ve diğer yerel seviyeli kurumlardır. Yerel siyasetin konusuysa kent, kent halkı, kent yönetimi, kent hayatı ve kent seviyesindeki problemlerdir.

Ülkemizde yerel yönetimlerin ortaya çıkışı, başka örneklerde olduğu gibi, çok eskilere dayanmaz; modernleşme sürecinin bir parçası olarak şekillenir. Tanzimat döneminde başlayan süreç, modern devlet inşasının bir gereği olarak, merkezden yerele merkezi iktidarın denetim ve müdahale kanallarını kurma amacıyla yerel siyasal kurumları (dolayısıyla yerel yönetimleri) şekillendirmeye başlar. Yerel yönetimlerin asıl oluşum nedeni bu merkezi iktidar aygıtını kurumsallaştırmaksa da, kuşkusuz siyasal katılım ve yerel demokrasi gibi olguların ortaya çıkışına da zemin sunmuştur.

Kadın yüzyıllar boyunca ataerkil aile yapısı içerisinde, ailedeki rolü için hazırlanmış, evin idaresini yönetmek için yetiştirilmiş ve ücretsiz aile işçisi olarak yararlanılmıştır.

¹ Harold Laswell, *Politics: Who Gets What, When, How*, Ohio: Meridian, 1958, ilk yayım 1936. Mümtaz'er Türköne, Siyaset, Ed. Ankara, Lotus, 2003. s.7.

² R. Harrop Hague ve Shaun Nreslin, *Comperative Government and Politics: An Introduction*, London Macmillan, 1992, s.3.

Kadın toplumdan aile içrisine çekilerek konumunu yitirmiş, erkeğe aile dışına sürüklenerek konumu yükseltilmiştir³.

Türk siyasal hayatında kadınların erkekler ile eşit haklara sahip olması öteki ülkelerin çoğuna göre farklı ve özgün bir süreç takip etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasını izleyen dönemde yapılan reformlar ile bir taraftan kadının yurttaşlık hakları kazanması, öte taraftan Türk toplumunun tekrar yapılanması sağlanmış ve büyük bir toplumsal değişim meydana gelmiştir. Laik hukukun benimsenmesiyle kadınların, siyaset, iş hayatı, eğitim gibi kamu alanlarına açılması mümkün olmuş ve eşitlikçi kamu politikalarıyla devlet bu katılımı özendirerek destek olmuştur. Bu reformlardan 1924 Tevhidi Tedrisat Kanunu, kadınlara erkekler ile eşit eğitim olanağı vermiş; 1925 Kıyafet Kanunu ve 1926 Türk Medeni Kanunu'yla da kadınların konumunda ciddi farklılıklar olmuştur. Kadınların yasal konumlarının eşitlenmesinde mühim bir atılım da politik haklar alanındaki avantajlardır⁴.

Ülkemiz kadına seçme ve seçilme hakkı veren ilk ülkelerdendir. Birçok batılı ülkeden ve tüm İslam devletlerinden çok evvel kadınlara bu hak verilmiştir. Kadınların parlamentoda temsilinde en büyük gerileme çok partili sisteme geçiş ile başlamıştır. Devlet kontrolünün ve merkezîyetçi düzenin kalkması ile beraber, kadın 1946'dan sonra ülkemizde kadın temsili büyük oranda düşmüştür. Çok partili demokrasiye geçen Türkiye'de kadınlar sembolik niteliklerini yitirmişlerdir⁵.

1970'li yıllarda politikada faal olan ve etkinliğini hissettiren kadın kolları ve bunlardan bağımsız faal kadınlar ortaya çıkmıştır. Kadın kolları çalışmalarının bu üstünlüğünün yanında ortaya çıkan dezavantaj ise kadınları siyaset içerisinde "kadınca" faaliyetler ile sınırlaması olmuştur. Kadın kollarının en bariz görevleri arasında parti için oy toplamak amacıyla evleri dolaşarak propaganda yapmak; çay, balo, çekiliş ve benzeri para getirici işlerin düzenlenmesini yüklenmek gösterilebilir. Zaman içinde siyasal partilerde kadın kollarının gücünü üst basamaklara ve temsilci durumuna taşımak için büyük zorluklar yaşanmıştır. Temsilci durumunda olan kadınların, gerek ülkemizdeki kadın nüfustan gerek ise kendileri gibi temsilci durumundaki erkek nüfustan çok daha iyi eğitim aldıkları, büyük oranda meslek sahibi ve kendi branşlarında başarılı oldukları, hatta en üst seviyede yöneticilik yaptıkları yapılan çalışmalar neticesinde tespit edilen bir husustur.

Bu kadınlar toplumda seçkinliklerini kanıtladıktan sonra politikaya atılmışlardır; politikaya bu alanın içerisinde ve çoğunlukla yerel çabayla gelen erkekler ile tam

³Ercüment Erbay ve Tarık Tuncay, *Sosyal Hizmet Bakışıyla Kadın İstihdamı*, Toplum ve Sosyal Hizmet, Cilt 17, Sayı 2. 2006, s. 26.

⁴ Nesrin Türel ve Nedret Çağlar, *Yerel Yönetimlerde Kadın Temsili Isparta İli Örneği*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Vizyoner Dergisi, C.2, S.1, 2010, s.21.

⁵ Ayşe Güneş Ayata, *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler "Laiklik, Güç ve Katılım Üçgeninde Türkiye'de Kadın ve Siyaset"*, İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları. Birinci Basım, 1998, s.237.

manasıyla zıt bir durumdadırlar. Kendilerini tüm ulusun temsilcileri olarak görmekte; erkeklere oranla yerel temsilciliği daha az benimsemektedirler. Politik yaşama katılım, kişinin politik düzenle kurmuş olduğu ilgi ve ilişkileridir. Bu ilişkiler siyasal durumları izlemek ve bilgi edinmekten, politik hareketlerde bulunmaya, oy vermeye, adaylığa ve politik karar sistemlerinde bulunmaya dek uzanan farklı boyut ve şekillerde kendilerini gösterebilmektedir. Dünya kadınları, eğitim seviyelerinden, geleneksel hayat şekilleri ve değer yargılarından, yasalardaki ayrımcı yargılardan kaynaklı engeller sebebiyle, yüzyıllarca, içinde buldukları siyasal sistemler ile yeteri kadar bağ kuramadan yaşamışlardır.

XX. yüzyılda geleneksel hayat şekillerinden modern hayat şekillerine yönelişin kazandığı ivme ve bilhassa seçme-seçilme hususunda yasalarda gerçekleştirilen eşitlikçi düzenlemeler, kadınların siyasal katılımında değişikliklere sebep olmuştur.

Yine de günümüzde kadınların siyasal katılımı hala erkekler ile eşit seviyeye ulaşamamıştır. Bilhassa seçilme hakkından faydalanma ve politik karar sistemlerinde bulunma hususunda cinsiyetler arası eşitsizlik çok bariz bir şekilde varlığını devam ettirmekte ve kadınlar erkeklerin gerisinde kalmaktadırlar.

Kadınların politik karar mekanizmalarında eksik temsili, demokrasinin anlamına uygun bir şekilde çalışmasına olanak bırakmadığı gibi, “yönetime katılma” hususunda da, cinsiyetler arası eşitsizlik problemini gündeme getirmektedir. Cinsiyetler arası eşitsizlik probleminin esasında siyasal katılımın sosyo-ekonomik gelişmeye bağlı “gelir seviyesi, meslek, eğitim seviyesi, yaş, cinsiyet, aile, yerleşim yeri, psikolojik, hukuksal ve siyasal” gibi öğeler yatmaktadır⁶.

Kadınların karar alma süreçlerine eşit katılımı yalnızca demokrasi ve adalet isteği olmak ile kalmayarak ayrıca kadının konumunun geliştirilmesinin de gerekli bir şartıdır. Kadının her seviyede yönetime aktif katılımı sağlanmadan ve karar almanın tüm seviyelerine eşitlikçi toplumsal cinsiyet ana yaklaşımı yerleştirilmeden çağdaşlık ve kalkınma amaçlarına varılamayacaktır. Kadının yer almadığı karar mekanizmalarında çok defa kadın problemlerine duyarlılık yeterince oluşmamaktadır⁷.

Bu doğrultuda gerçekleştirilen çalışmanın ilk bölümünde yerel siyaset kavramı ele alınarak demokrasi ile ilişkisine, demokrasi – katılım ilişkisine yer verilmiştir.

Birinci bölümde yerel siyaset ve kadın katılımı üzerine genel kavramsal çerçevenin ardından ikinci bölümde konu hakkında tarihsel veriler ışığında bir takım

⁶ Mustafa Çadır, *Kadının Siyasal Yaşama Katılımında Siyasi Parti Kadın Kollarının Rolü (TBMM'de Grubu Bulunan Siyasal Partiler Bağlamında Ankara İli Örneği)*, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara, 2011, s.13.

⁷ T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, *Türkiye'de Kadın*, Ankara, Ekim 2012, s.30.

tespitlerde bulunulmaya çalışılmış sonrasında kadınların siyasete katılım yolları, temsil mekanizmalarının işleyişi başlıklarına odaklanılmıştır.

Kadınların toplumsal hayata dair haklarına kavuşabilmek umuduyla vermiş oldukları mücadele 1788 yılında ABD’de ilk meyvelerini vermeye başlamıştır. Sonrasında 1791 tarihinde kadınların insan haklarına ilişkin ilk yazılı belgenin gündeme geldiğini görürüz. Bu belge ile insan hakları ve eşitlik bakımından İnsanlık tarihi bir kez daha sınıfta kalmıştır. 1789’da Fransız Devrimi gerçekleşmiş ve sonrasında kabul edilen “Yurttaş ve İnsan Hakları Beyannamesi” önemli beklentiler içerisinde olan kadınları hayal kırıklığına uğratmıştır. Eşit hakların beklentisi içerisinde olan kadınlar bir beyanname hazırlamışlar ve bu beyanname; “Kadınlar suç işlediklerinde yurttaş olarak giyotine gönderiliyorsa, yurttaş olarak kürsüye çıkma, siyaset yapma hakları da olmalıdır.” şeklinde beklentilerini dile getirmişlerdir. Bu bildiri üzerine yargılanan Olympe de Gouges adlı kadın Devrim Mahkemesi’nin almış olduğu karar neticesinde giyotinle öldürülerek cezalandırılmıştır. Cezanın gerekçesi ise: “kadınların doğasına aykırı talepte buldukları ve bu nedenle cezalandırıldıkları, bu cezanın diğer kadınlara da ders olması gerektiği ”şeklindedir.

Dünya tarihine bakılacak olursa; Olympe de Gouges’in öncesinde ve sonrasında eşitlik, insan hakları, seçme ve seçilme hakkı, iş yaşamına katılım vb. kazanımlar uğruna mücadele eden ve bu uğurda ağır bedeller ödeyen başka kadınlarında var olduğunu görürüz.

Türkiye’de ise kadın hakları konusunda en önemli adımların Cumhuriyet Döneminde atılmış olduğuna inanılmaktadır ancak bu durumun birde öncesi vardır. Cumhuriyet dönemi kazanımlarından önceki süreçlerde durum oldukça farklıdır. “Eski Türklerde, askerlik ve devlet memuriyeti dışında kadınlar, sosyal ve dinsel yaşamda önemli yer işgal ederler. Devlet yönetiminde önemli görevler almış, ülke savunmasına katılmış, eğitim-öğretim kurumları ihdas etmiş kadınlara Türk tarihinde rastlanılmaktadır. Kadın erkekten kaçan, haremde yaşayan bir varlık değildir. Toplumsal yaşama katılan kadın, dinsel törenlere iştirak eder, hatta dinsel törenlerde başkanlık yapar.

Seçme ve seçilme hakkının ötesinde kadın haklarının genişlemesi Osmanlı modernleşmesine kadar geriye götürülebilir. Tanzimat hareketiyle birlikte 19. yüzyıl ortalarından itibaren kadın hakları alanında ilk adımların atılmaya başlandığı görülür. Bu dönemde batıcı aydınlar arasında yaygın olan bir görüşe göre, Osmanlı toplumunun kapitalist batı karşısında geri kalmasına yol açan faktörler arasında, kadının toplumsal bakımdan geri durumunun da önemli bir rolü vardır. Bundan hareketle aydın ve bürokratlar kadınları etkileyen bazı mütevazı reform hareketlerine girişmişlerdir: Cariyelik-kölelik kaldırılmış, kadınlara verasette erkek çocukla eşit

haklar tanınmış, kadınlara ilkokul ötesinde bir mesleki eğitim verme yolunda ilk adımlar atılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasını takip eden süreçte gerçekleştirilen reformlarla bir yandan kadının yurttaşlık hakları kazanması, diğer yandan Türk toplumunun yeniden yapılanması sağlanmış ve büyük bir toplumsal değişim gerçekleştirilmiştir. Türk Medeni Kanunu ile de kadınların statüsünde önemli değişiklikler meydana getirilmiştir.

Kadınların yasal statülerinin eşitlenmesinde önemli bir adım da siyasi haklar alanındaki kazanımlardır. Siyasal haklar konusunda, gerekli toplumsal ve siyasi koşullar ancak 1930'lu yılların başında oluşmaya başlamıştır. 5 Aralık 1934 tarihinde ise ulusal parlamento düzeyinde Türk kadınına seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. Böylece Türk kadınına seçme ve seçilme hakkı çoğu Avrupa ülkesinden ve tüm İslam coğrafyasından daha evvel vermiştir ve modern yönetim şekli olan demokrasinin esas gereklerinden biri daha yerine getirilmiştir. Elde edilen bu haklardan sonra Türk kadınları ilk defa 8 Şubat 1935 tarihinde gerçekleştirilen seçimlere katılmışlardır.

1935 seçimleri ile meclise giren kadınların birkaçı hariç genelinin eğitim düzeyi oldukça yüksektir. Bu kadınların bazıları Atatürk tarafından bizzat yönlendirilmiştir. Meclisin yeni sesi olan ilk kadın milletvekilleri o devirde otuurlara erkek vekillerden daha fazla katılmışlardır.

1970'lerde siyasette aktif olan ve etkinliğini hissettiren kadın kolları ve bunlardan bağımsız bir kadın aktivizmi ortaya çıkmıştır. Kadın kolları uygulamasının bu avantajı yanındaki belirgin dezavantajı, kadınları siyaset içinde "kadınca" faaliyetlerle sınırlandırması olmuştur.

1980 sonrasında Türkiye'de kadının siyasal yaşama entegrasyonunda önemli değişiklikler olmaya başlamıştır. 1990'lı yılların en büyük sürprizi ilk defa bir kadının büyük bir siyasal partinin başına geçerek başbakan olmasıdır. Tansu Çiller, gerek genel başkan olması, gerekse siyasette erk kullanımı açısından son derece tartışmalı bir kişiliktir. Tansu Çiller'in başbakanlığının bir rol model olarak birçok kadını siyasete özendirildiğine şüphe yoktur.

Günümüzde Türk kadını yasalar karşısında, erkeği ile eşit haklara sahip olmakla birlikte, toplumsal ve siyasi hayatta bu eşitliğin varlığını söylemek mümkün değildir. Eşitsizlik başka toplumlarda olduğu gibi, Türkiye'de de erkeğin lehine işlemektedir. Kadının bağımlılığı sadece çağı geçmiş gelenek ve örflerin ürünü değil, her şeyden önce sosyo-ekonomik konumunun da bir sonucudur.

Siyasete katılımında temel amaç halkın temsil gücünün artırılmasıdır. Yerel siyaset ile birlikte bu katılımın daha da yerelleştirilmesi, halkın temeline indirilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaca ulaşılabilmesi için katılım kanallarının yasal olarak

genişletilmesinin yanı sıra toplumun psikolojik olarak da konuya eğilimini arttırmak gerekmektedir. Demokratik gücün meşruluğunu koruyabilmesi ve yerel yönetimlerin işleyişinin sağlanabilmesi için yerel halkın katılımının sürekliliğinin sağlanması gerekmektedir. Halkın katılımının yerel yönetimlerde sağlanması toplumsal sorunların ve yönetsel işlevlerin idaresinde kolaylık sağlamaktadır

Günümüz Türkiye'si göz önüne alındığında cinsiyetçi yaklaşımın toplum nezdinde hala aşılamadığı görülmektedir. Daha vahim olan ise siyasal platformda da bu cinsiyetçi yaklaşımın güçlü bir şekilde varlığını sürdürüyor olmasıdır. Bugün Türkiye'de erkek egemenliğinde olan bir toplum yapısı ve siyasal yaşam mevcuttur. Ne yazık ki gelenekler, toplumsal bilinç ve eğitim düzeyi ve erkek egemenliğinin getirmiş olduğu kısıtlamalar neticesinde tam anlamı ile demokratik bir yapı oluşturulamamıştır. Oysaki Demokrasi anlayışının temelinde kadın erkek eşitliği bulunmaktadır.

Ülkemizde faaliyet gösteren siyasal partilerde de erkek egemen bir yapı mevcuttur. Kadınlara parti üyeliği hakkı tanınmasına rağmen parti yönetiminde üst mevkilere ulaşması adına onları zorlu bir süreç ve aşılması çok güç engeller beklemektedir.

Kadının kamusal yaşama aktif siyasal katılımındaki toplumsal, siyasal ve bireysel engellere rağmen, siyasal partiler onları birer oy makinesi olarak görmektedir. Kadın kollarında görevlendirilen kadınlar, özellikle seçim dönemlerinde siyasal partinin ve belirlediği adayların seçilmesi için yoğun bir mücadele vermektedirler.

Kadınların yerel siyasete katılımının en yüksek olduğu ülkelere bakıldığında yapılan çalışmaların en etkin ve verimli siyasete katılımıdır. Kota uygulaması, belirli bir oranda kadın milletvekiline parlamento ya da senatoda yer verilmesi zorunluluğudur.

Kadın-erkek eşitliğine ilişkin tartışmalar on yıllardır sürmekle beraber kadınların kentsel yaşamdaki yerine yönelik tartışmalar ancak 20. yüzyılın son çeyreğinde başlamıştır. Kadınların siyasette yeteri kadar yer almamaları, yerel yönetimlere de doğrudan yansımaktadır. Yerel siyasette görev alan kadın sayısı oldukça azdır. Bu gerçek ile yüzleşen Birleşmiş Milletler, kadınların kentteki ve kent yönetimindeki konumunu güçlendirmek adına "Kadın Dostu Kentler" projesini geliştirmiştir. Bu proje ile birlikte öncelikli olarak kadınların kent yaşamındaki sorunlarının giderilmesi, ardından da kent yönetimine katılımlarının katılım oranlarının arttırılması amaçlanmaktadır.

"Kadın Dostu Kent"lerde herhangi bir şekilde ayrımcılığa izin verilmemekte, tüm haklardan kadınların ve erkeklerin eşit yararlanması sağlanmakta, kadınların

güvenliklerine dair endişeleri giderilmekte, istihdama ve yönetime katılmaları sağlanmaktadır.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde yapılan mülakatlar yoluyla toplumların gelişmişliklerinin en önemli göstergelerinden birisi olan kadınların siyasete ve yerel siyasette katılımı ve karşılaştıkları engeller ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Bir toplumun gelişmesinde yegâne unsur kadınların toplumdaki rollerinin genişlemesidir. Bu durum demokrasinin gelişmesi adına da büyük önem arz eder. Kadınların siyasete katılımı bu bağlamda çok önemlidir. Siyaset ile birleşmiş olan hırs, iktidar ve mücadele gibi kavramların, kadının fizyolojik ve psikolojik yapısı ile uyuşmaması nedeniyle, siyaset erkeğe özgü bir iş olarak tanımlanmıştır ve pek çok alanda olduğu gibi siyasal alanda da kadınlar ikinci plana itilmişlerdir.

Sonuca ulaşmak amacıyla bu bölümde İstanbul Avcılar ve Esenyurt Belediye Başkanları ile mülakat yapmak, iki farklı partide siyaset yapan biri bayan diğeri erkek olan belediye başkanlarının konuya dair görüşlerini alarak araştırma konusunu detaylandırabilmek hedeflenmiştir. Fakat ilerleyen süreçte görüşme talebinde bulunulmasına rağmen bir türlü randevu alınamamış ve mülakat gerçekleştirilememiştir. Bu sebeple belediye başkanları ile yapılması planlanan mülakat yerine ufak bir değişikliğe gidilerek iki farklı siyasi partiye mensup olup yerel düzeyde görev yapan belediye meclis üyeleri ve siyasetçilerle görüşmeler yapılmıştır.

Bu görüşmelerde İstanbul ilçe belediyelerinde ve büyükşehir meclisinde görev alan Adalet ve Kalkınma Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisine mensup İl Başkan Yardımcısı, İl Yönetim Kurulu Üyesi, Grup Sözcüsü ve bazı meclis üyeleri ile yüzyüze görüşmeler gerçekleştirilerek Türkiye’de kadınların siyasete katılımına yönelik veriler toplanarak analiz edilmeye çalışılmıştır.

Toplam 15 kişiyle randevu alınarak görüşme sağlanmış, bunlardan 5 tanesi birtakım kaygılarından dolayı mülakat yapılmasına rağmen elde edilen verilerinin tez çalışmasında yer almasını istemediğini belirttikleri için kullanılmamış, 1 tanesi görüşmeyi kabul etmiş ama konuya dair mülakat yapmak istemediğini belirtmiş, 9 tanesi ile ise yazılı veya ses kaydı şeklinde mülakat gerçekleştirilerek yapılandırılmıştır.

Çalışmamızdaki esas amaç; yerel siyasette kadın temsili, cinsiyet ayrımcılığı, karşılaşılan güçlükler, toplumun konuya dair yaklaşımı, aktif siyaset yapanlar için siyasi partilerin fırsat eşitliği yaratmak adına bir gayretlerinin olup olmadığı ve kadınların siyasete istekli olup olmadıklarıdır. Siyasetin cinsiyeti bağlamında çözüme katkı sağlaması ümidiyle bir takım öneriler ortaya koyabilmektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

YEREL SİYASET VE KADINLAR: KAVRAMSAL VE TARİHSEL ÇERÇEVE

Yerel, kelime anlamı olarak “yöresel/bir yöreye ait olma” anlamını içeren bir sözcüktür. Yerel siyasete bir yöreye ilişkin siyaset anlamı yüklenir⁸. Yerel siyaset, üstünde uzlaşma sağlanmış, limitleri tayin edilmiş bir açıklama olmaktan ziyade değişik görüşlerle yaklaşılmış çeşitli açılardan incelenmiş bir mefhumdur. Bu mefhum genelde, seçilmeyle gelen yerel görevler kapsamındaki politik etkileşim şeklinde ele alınır⁹.

Öte yandan yerel yönetimler, yönetsel kuruluşları seçim ile belirlenen ve yerel hizmetleri yerel halka tek başına ya da merkezi yönetim ile ortaklaşa takdim etme yetkisine sahip kurumlardır. Yerel siyaset, genel yönetimin temsilcisi olan kişi ve kurumların yerel ortamda gördükleri hizmetlerin haricinde olan yerel hizmetlerin çeşidi, niteliği, miktarı ve sunum yöntemi gibi hususlarda ana hüküm ve siyaset işleyişlerini ilerletme ve bu politika ve kararları yerel ortamda uygulayacak yerel yönetimlerin çalışma alan ve metotlarını belirleme görevi görür. Yerel yönetimler, yerel siyaset gerçekleştirerek yerel hizmet sunarlar¹⁰. Yerel siyaset, yerele ait niteliklerin siyaset prosesine türlü boyutlar ile gerçekleştirdiği tesirler üzerinde yoğunlaşır. Yerel, sosyo-ekonomik niteliklerin, coğrafi unsurların, yerel sosyal farklılaşma yapılarının, çıkar gruplarının, yerel ve ulusal seviyede otoriteleri tanımlama ve hükümlerine tesir etmeye yönelik faaliyetlerini, otoriteler ile ilerlettikleri etkileşimleri ve tüm bunların siyasetin genel durumu üstündeki tesirini araştıran bir mefhum olarak öne çıkar.

Çiftçioğlu'nun atfı yaptığı Kurdoğlu'na göre; “Şehirselle yerel siyaset kavramı, şehir alanlarında belediyelerin yönetimine dönük siyasi faaliyetleri” tanımlar. Bu bağlamda, yerel ve kentsel siyaseti birlikte düşünmek gerekir. Kurdoğlu, belediyelerin yönetimine dönük olarak gerçekleştirilen yerel siyaset ve ulusal kapsamda gerçekleştirilen yerel siyasetin birbirlerini dışlayan etkinlik bölgeleri şeklinde belirlenmesi ve birbirlerinden çok, açık ve keskin bir biçimde ayrılmasının pratikte olası olmadığını kabul etmek ile beraber, alışmasında yerel siyaset kavramı ulusal seviyede ve milli meclise dönük şekilde yerel seviyede devam ettirilen siyasi etkinlikler şeklinde değil, şehirlerde ve belediyelere dönük politika biçiminde ele

⁸ Oral Demir, *Yerel Siyasette Katılımcılık ve Kalkınma (Türkiye’de Yerel Gündem 21 Örneği)*, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, s.5, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi.)

⁹ Alkan, Haluk ve Çiftçioğlu, Hüseyin. “*Yerel Siyasette Belediye Meclisi ve Siyasi Parti Örgütleri: Göksun Örneği*”. Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (14)/2: 2007, s.2

¹⁰ Mehmet Özel, Veysel Eren ve Emin İnal, “*Yerel Siyaset ve Yerel Halkın Belediye Hizmetlerine Bakışı: Yerel Hizmetlerden Memnuniyet Düzeyi Üzerine Bir Araştırma*”, Alanya İşletme Fakültesi Dergisi 1/1 2009, s.36.

almaktadır¹¹. Yerel siyaset kavramı, literatürde kentsel siyaset kavramı ile aynı anlamda kullanılır. Dar manada yerel bölgedeki karar alma prosesleri ve alakalı mevzular yerel siyaset şeklinde tanımlanır iken, geniş manada yerel siyaset şehri ve şehirleşme sürecini alakadar eder tüm mevzuları içermektedir. Bu kapsamda, kır-kent ilişkisi, yerel yönetim-devlet ilişkisi ve yerel seçimler gibi mevzular yerel siyaset bağlamında incelenebilir¹². Yerel siyaset, yerel yönetim teşkilatlarının haricindeki öteki örgüt ve kurumlarla, otoriteleri içeren süreçleri de kapsar. O yerin merkezdeki milletvekilleri, merkezi yönetim ile atanmış idare ajanları ve kamu bürokrasisi, sendikalar, baskı grupları, faaliyete sahip kişi ve ailelere uzanan geniş bir aktör ve kurum yelpazesine sahip bir terim şeklinde öne çıkar. Yerel siyaset prosesi bir yerel yönetim teşkilatının etrafında biçimlenebileceği gibi, bu teşkilatların haricindeki sosyal ve kurumsal bünyeler çevresinde de meydana gelebilir¹³. Akdoğan'a göre; yerel siyasetin öznelere; partilerin kent seviyesindeki temsilcileri ve teşkilatları, il genel meclisi ve belediye meclisi üyeleri, ulusal ölçekli sivil toplum örgütlerinin yerel temsilcilikleri ve yerel seviyeli sivil teşkilatlar, medya örgütlerinin temsilcilikleri ve yerel medya örgütleri, yerelde yer alan kanaat liderleri, sendika ve sermayeye bağlı olanlar, esnaf, vatandaş ve eşraflardır¹⁴. Yerel siyasetin konusuysa kent, kent halkı, kent yönetimi, kent hayatı ve kent seviyesindeki problemlerdir. Yerel siyaset kent ölçüsünde etkinlik gösteren birey, kuruluş ve kurumların, kent ve kent halkına ait konu ve problemleri ele alarak devam ettirdikleri bir yerel iktidar savaşı; yerel seviyedeki olanak ve kaynaklardan yararlanılarak, yerel ölçekteki halkın mutluluğunu, adaletini ve refahını sağlamak için yerel iktidar ve otorite üstünden yerel toplumu idare etme sanatıdır¹⁵.

Kent ve kentsel hayat ile siyaset arasında çok eski zamanlara dayanan bağlar mevcuttur. Çoğu düşünür şehre demokrasi ve medeniyetin beşiği gözü ile bakmıştır. Tarihin akışı içerisinde, yerel yönetimlerin devlet kurumundan daha evvel oluştuğunu belirten düşünürler de mevcuttur. Yerel siyasetin merkez unsurları şehir ve şehir yönetimidir. İlk kentler Mezopotamya'da, Nil dolaylarında meydana çıkmıştır. Spengler'den Hugo'ya, İbn-i Haldun'dan günümüzdeki düşünürlere dek birçok birey, şehre entelektüel meşgalelerin ilk şartlarını yaratan ve demokrasi ve özgürlüğün ortaya çıkmasını, gelişmesini sağlayan yerleşim yerleri olarak kabul etmiştir. Şehirler, günümüzde toplumsal ilişkileri belirleyen mekanlar olarak öne

¹¹ Hüseyin Çiftçioğlu, *Yerel Siyaset Göksun Örneği*, Kahraman Maraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, 2006, s.21, **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi.)**

¹² M. Akif Çukurçayır, *Yerel Siyaset "Türkiye' de Yerel Siyasetin Tarihi Gelişimi"*. İstanbul, Okutan Yayıncılık, Birinci Baskı, 2008, s.23.

¹³ Alkan ve Çiftçioğlu, a.g.e., s.2.

¹⁴ Demir, a.g.e., s.6.

¹⁵ Yalçın Akdoğan, *Yerel Siyaset-Kavramlar*, İstanbul, Okutan Yayıncılık 1. Baskı, 2008, s.10.

çıkar. Geçiş toplumlarındaysa şehirler her açıdan belirleyici olma niteliğine sahiplerdir¹⁶.

Şehirler hem yerel manada hem de genel manada politik değerlerin, örneklerin, anlayışların yaratıldığı yerlerdir. Bilhassa metropol şehirler kültür, sanat, ticaret gibi alanlarda olduğu gibi siyaset alanında da öncülük etmektedir. Çiftçioğlu'nun atıf yaptığı Keleş'e göre, kentsel veya yerel siyaset dar ve geniş manada olmak üzere iki şekilde tanımlanır. Dar manada kentsel siyaset; yerel seviyede karar alma sürecini etkileyen bütün unsurların araştırılmasını konu edinmiş bir bilim alanıdır. Geniş manadaysa, şehirleşme sürecini ve yerel birimleri alakadar eden tüm faaliyetler ve politikalar kentsel siyaset içeriğine girer. Bilhassa, kırsal ve şehirsal alanlar ile alakalı hususlar, yerel yönetimler ile devlet arasındaki ilişkiler, yerel seçimler, siyasal gücü eline geçirmek isteyenlerin yerel seviyedeki güç odakları ile devlet arasındaki ilişkileri kentsel siyaset bağlamı içerisinde yer alır. Siyaset kabaca mal ve hizmetler ile, özdeşsel ve tinsel değer ve çıkarların, bir üstün erk tarafınca paylaşılması manasına geldiği için; kentsel siyaset de, bu değerlerin kentsel bölgeleri ve kentleşmeyi etkileyecek şekilde birleştirilmesini belirtmektedir.

1.1. Modernleşme ve Yerel Siyaset

Günümüzdeki yerel yönetimler, temeli bilhassa Batı'da XIX. yüzyılda devlet tarafınca yukarıdan aşağıya kurulmuş, "devlet aygıtının toprağa dayalı ve belirli bir bölgede kamu gücünün yerel toplumsal güçler tarafınca direkt kullanıldığı teşkilatlanma şekillerinden bir tanesidir."¹⁷ Kent yönetiminde inisiyatif sahibi olmanın Batı Avrupa'daki tarihsel tahavvülünün nedeni; modernleşme ile beraber ekonomik gücün toprak soylusu aristokrasi grubundan tüccar-burjuva grubu lehine geçmesiyle beraber yeni grubun siyasi gücünün şehirlerde üstün gelmesi olduğu belirtilebilir. Benzer durum Doğu toplumlarında da gözlenir. Daha XV. yüzyılda Doğu topluluklarında da şehir ve bölgenin soyluları gerek vergilerin toplanmasında gerek ise angarya gibi yükümlülüklerin düzenlenmesinde bölge veya kent yönetimine yardım ediyorlardı. Bu vaziyet resmi fermanlar ile duyurulmaktaydı. Mahalli idarelere aktif katılım ilk başlarda demokratik bir meyletmenin neticesi şeklinde gözükmemektedir.

Geleneksel devletin şehirle alakalı yapılması lazım olan bazı işlerin yürütülmesinde meydana gelen mali, personele ait ve teknik yetersizlikler, bazı yerel görüşleri teşkilatlandırıp "mobilize" etmeyi gerekli kılmıştır. Bu mobilizasyon süreci;

¹⁶ Çelikcan, a.g.e., s.7.

¹⁷ Birkan Uysal Sezer, *Yerel Yönetimler ve Halkla İlişkiler*, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt 5, Sayı 6, Kasım, 1996, s.63.

gayri resmi de olsa resmi kent yöneticilerinin yanında yerelin nüfuzlu temsilcilerinden meydana gelen istişari kurulları meydana getirmiştir. Rat, Konsül ve Vesçe gibi adlar alan bu kurullar, zanaatçı lonca temsilcileri ile tüccarlardan meydana gelmekteydi. Ekonomik alandaki ağırlıkları arttıkça bu duruma paralel olarak politik baskınlıkları da artan bu ögeler, mahalli kurulların kalıcılığını sağlamak bir yana, yetkilerinin sürekliliğini de sağlamışlardı.

3 Kasım 1839'da kabul edilen Tanzimat Fermanı'nın bu sürece etkisi olmuş mudur? Tanzimat, ülke tarihinde asayişin gerçekleştirildiği, tarım, eğitim, ulaşım, ticaret gibi konularda merkezî bir idare örneğinin gereksinimlerine cevap verecek mühim adımların atıldığı bir devirdir. Reformların dış ülkelerin karışmalarına fırsat vermeden yürütmeye geçirilmesi ihtiyacı anlayışı egemendir. Fakat Tanzimatçı ekibin yerel demokrasiyi iletme gibi bir tasası bulunmuyordu. Ana hedef; vergilerin adil ve düzenli bir şekilde toplanması; hizmetlerin iyi yapılması; güvenliğin ve iktisadi gücün gelişerek yerleşmesi biçimindeydi. Ancak teknolojik araçları az ve yapısı ilkel olan idarenin bu hedeflere yerel nüfuz gruplarının yardımı olmadan ulaşmaları olası değildi. Bu sebeple yerel nüfuz kadroları ile işbirliği yapmak mecburiyetindediler. Tanzimatçı bürokratik grubun bu davranışı neticesinde resmileşen bu ilişkiler yerel idarelerin esasının atılmasını sağlamıştır. Tanzimat bürokrasisi böylelikle taşradaki başı boş nüfuz kümelerine bir miktar inisiyatif sahası açar iken, daha evvel kuramadığı denetim ortamını sağlamış oluyordu¹⁸.

Modern anlamıyla yerel siyaset terimiyle beraber akla gelen ilk kuruluş belediyelerdir. Halkın mahalli, ortak gereksinimlerini gidermek amacı ile kurulan Türk belediyesinin meydana çıkışı sürecinde, ülkemiz özelinde meydana gelen çok önemli gelişmelerin büyük bir tesiri bulunur. Çöküş depresyonu içerisinde bunalan bir imparatorlukta elit yöneticinin, görece, yetkilerini sınırlayan bir üslupta, yönetici durumundaki etki ve gücünü azaltma gibi bir durum içine girmesi o kadar basit bir olay değildir. Osmanlı bürokrasisinin padişahın liderliğinde kurmuş olduğu 3lü iktidar koalisyonu (ilmiyye, kalemîyye ve seyfiyye), değişen dış ve iç gelişmeler sebebiyle bu iktidar kurgusu üstünde önce küçük değişiklikler yapma şeklinde ortaya çıkan bir değişme devrine girdi. Fakat bu küçük iyileştirmelerin çöküşü engelleyemediğinin anlaşılmasıyla beraber, eğitim çağdaşlaşmanın ilk temsilcileri olan çağdaş bürokrasinin üyeleri, klasik yöntemle yetişmiş selefleri ile aralarında ortaya çıkan rekabetin de etkisi ile¹⁹, o devir için geniş çaplı şekilde nitelendirilebilecek Batı'dan,

¹⁸ İlber Ortaylı, *İmparatorluk Döneminde Mahalli İdarelerin ve Belediyeciliğin Evrimi*, Ergun Türkcan (ed.), Türkiye'de Belediyeciliğin Evrimi, Ankara: Ayyıldız Mat. A.Ş., 1978, s.1–8.

¹⁹ İlber Ortaylı, *A Young Ottoman General and The Emergence of A National Leader*, Ankara: The Turkish Yearbook of International Relations, Vol: XX., 1980–1981, s.229–234.

bilhassa merkezi erkin hakimiyeti altında teşkilatlanmış Fransız idari düzeninden kurum ve kural ithal etme politikasının şekillendirdiği yeni bir ıslahat programını yürürlüğe soktular. Bu çok önemli bir durumdu. Zira bu idari düzen, Avrupa’da bütünüyle din harici kavramlarla ifadesini bulan ilk büyük sosyal isyanın bir sonucuydu ki dinin politik düzendeki belirleyiciliğinin baskın olduğu bir devlette bu çok önemli bir değişimi ifade etmekteydi²⁰.

Karar alma sistemlerinin mahallileşmesi her ne kadar artık modern değerler biçimine gelmiş ise de, Türkiye özelinde tarihten gelen bir çekincenin varlığı en azından anlaşılır görülmektedir. Çok milletli bir imparatorluğun yerel seviyede başlayan teşkilatlanmaların de etkisi ile dağılma sürecinin hız kazanması, politik kültürümüzde olumlu veya olumsuz her teşkilatlanmaya kıyasla bakışı da tereddüt boyutu içine girmiştir. Bu tereddüt cumhuriyetimizin kurulması ile beraber bir ölçüde azalmış gibi görülse de gerek 1925-1930 Kürt İsyanları, gerek ise laisizm karşıtı düşüncelerin var olması “pireye kızıp, yorganı yakma” deyiminde olduğu gibi uzun müddetli demokratik sınırlılık durumunun meydana gelmesine neden olmuştur. Fakat bu nedenlerden meydana gelen sonuç anlaşılır olduğu kadar rahatlatıcı değildir. Merkezi güç mihraklarının menfaatlerinin meşruiyetini hep bu tür tarihsel örnekleme başvurarak gerçekleştirmeleri, halk tabanından gelen politik isteklerin, politik çıktı öngörülerinin tatmin edilememesi gibi bir olumsuzluk meydana çıkarmakta, bu isteklerin yasal örgütsel ortamda belirtilememesi, bilhassa etnik çatışmalar sebebiyle milli birlik mitosuna ile tolare edilemediği için yeraltına sürüklenip, bağlamından ayrılarak ayrılıkçı politik isteklere dönüşmektedir.

Ülkemizin 150 seneyi aşkın bir yerel yönetim geleneği mevcuttur. Bilhassa şehirlerde belediyelerin XIX. yy’ın 2. yarısında kurulmaya başladığını görürüz. Cumhuriyet’in kuruluşu ile beraber 1924 Anayasası ile bir taraftan devlet yeniden kurulur iken, köylerden itibaren yerel yönetimler de tekrar yaratılmaya başlanmıştır. Belediyelerle alakalı esaslı değişiklikse Avrupa’daki durumu da göz önüne alarak 1930 senesinde gerçekleştirilmiştir. 1930 yılında kabul edilen Belediye Yasası’yla yerel demokrasinin kurulması için büyük adımlar atılmıştır. Bunların en önemlileri; kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi, yerel halkın yönetime katılma hakkına kavuşması, demokratik temsil ve hesap verebilirliktir²¹.

Belediyelerin demokratik bir yapı olarak kurulmalarının yanı sıra hizmet alanları da fazlasıyla genişletilmiştir. Böylelikle, merkezîyetçiliğe karşı da bir adım

²⁰ Bernard Lewis, *Modern Türkiye’nin Doğuşu*, (Çeviri: Metin Kıratlı), Ankara: TTK Yayınları, 1996, s.55.

²¹ Fikret Toksöz vd., *Yerel Yönetim Sistemleri*, Tesev Yayınları, İstanbul, 2009, s.38.

atılmıştır. Ülkemizde yerel yönetimler bakımından XX. yy'a baktığımız zaman belediyecilik akımında ciddi değişimlere sebep olan gelişmeleri görürüz. Belediyecilik hareketinde ciddi değişimler hiç şüphesiz ülkemizin çok partili siyasi hayata geçtiği 1945 yılından sonra meydana gelmiştir. 1946 seçimleri ile beraber muhalif partiden seçilenlerin çoğunlukta olduğu belediye yönetimleri de meydana çıkmıştır. 1961 Anayasası ile ise belediye başkanlığı seçiminde ciddi bir farklılık meydana gelmiştir. 1930 senesinden bu yana belediye başkanını belediye meclislerinin kendi üyeleri içinden seçme yönteminden toplumun direkt belediye başkanını seçme yöntemine geçilmiştir. Bu farklılık, yerelde de güçlü siyasetçilerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Belediye geçmişi açısından ikinci bir gelişme 1973 yerel seçimlerinde meydana gelmiştir. Bu seçimlerde ilk defa muhalefet partisi İstanbul başta olmak üzere hemen hemen tüm büyük kentlerde belediye başkanlığı elde etmiştir. Bu vaziyet yerelde iktidar-muhalefet çatışmasının başlamasına neden olmuştur. Bu çatışma belediyecilik hareketi için olumlu neticelere neden olmuştur: yerel özerklik, yerel kaynak yaratma, birlik kurma ve çevre problemleriyle ilgilenme gibi. Belediyecilik tarihi açısından ciddi bir diğer gelişme ise büyükşehirlerin oluşturulmasıdır. 1984 senesinde büyükşehirler kurulur iken bu belediyelere kamu gelirinden daha çok pay sağlanmış ve imar hususunda merkeziyetçi yapıdan tümüyle vazgeçilmiştir. Dünyadaki küreselleşmenin kendini gösterdiği 1980'li yılların başında atılan bu adım, İstanbul başta olmak üzere büyükşehirlerde artan problemlerin çözülemesi hususunda etkili olmuştur. Belediyelere bayındırlık hakkının verilmesi olumlu gelişmelerin yanı sıra pek çok da olumsuz gelişmeye sebep olmuştur.

Belediyelerin imar hakkını demokratik şekilde denetleyecek bir sistem kurulmadan getirilen bu yenilik, neticede 1999 depreminde binlerce insanın ölmesine ve evsiz kalmalarına sebep olmuştur. 1996 yılında İstanbul'da toplanan HABITAT II Konferansı küreselleşme münakaşalarını ülkemiz gündemine taşımıştır. Bir taraftan küreselleşmenin meydana getirdiği problemler ve çözümleri bir diğer taraftan ise demokratik yönetim teriminin içeriği tartışılmıştır. HABITAT II Konferansı sivil toplum, saydamlık, katılım, hesap verebilirlik, iyi yönetim gibi terimlerle tanışmamızı sağlamıştır. XXI. yy'a girdiğimiz bu devirde ülkemizde yerel yönetim yapısı tarihi sürecinden dersler çıkararak köklü bir değişime uğramıştır²².

²²Toksöz vd., a.g.e., s.39.

1.2. Demokrasi ve Yerel Siyaset İlişkisi

Demokrasi terimi, günümüzde toplumların vazgeçilmez değerlerinden biridir. Ekonomik ve politik teşkilatlanma şekli nasıl belirlenirse belirlensin, bunun demokratik olduğu, demokratik değilse bile düzeni gerçekleştirmeye dayalı olduğu savunulur²³. Yerel yönetimler, demokrasinin tabandan tavana doğru yapılanması görevini gören yapılardır. Demokrasiyi üstün tutan özellikler, mesela denetim, seçim ve mesuliyet prensiplerinin en uygun şekilde yerel seviyede yaşama geçirileceği kabul edilir. Yerel yönetimler demokrasiyi, faal ve işlevsel etkileşimi ile bir ortamda buluşturan, katılım ve temsil kurumlarıdır. Zira yerel seviyede yönetilen ile yönetenler arasında toplumsal ve mekansal uzaklık en aza inmektedir. Bu önemli nokta, hem türlü şehir gruplarının yerel karar organlarında temsiline imkan yaratmakta hem de bu yerel unsurların aralıksız yönetsel sisteme katılımı için lazım olan ortamı sunmaktadır²⁴. Yerel yönetimlerde yönetenler ile yönetilenler arasındaki mekansal ve toplumsal uzaklık en aza indiği için, yönetilenler yönetenleri daha etkili ve doğrudan denetleyebilir. Demokrasi en saf tanımı ile halkın kendi kendini yönetmesidir. Yerel yönetimler halkın bu olanağı bulabilecekleri ve kullanabilecekleri kurumlar olarak demokrasinin tabandan tavana yayılmasını sağlar²⁵. Yerel yönetimler; siyasi toplumsallaşma yani genel siyasi tutum, düşünce, inanç, değer ve eylemlerin benimsenmesi ve demokratik sistem için lazım olan tutumları gösterecek türdeki halkın eğitilmesi sürecinde demokrasinin birer eğitim kurumu gibi çalışmasının yanı sıra demokratik siyasi kültürün oluşması ve işlerlik kazanmasına da katkı sağlarlar²⁶.

Demokrasi, tarihte ilk olarak kent devletlerinde yürütülen ve ortaya konan bir rejim türüdür. Bu nedenle her şeyden evvel yerel topluluğa has ve en iyi yerel topluluklar tarafından öğrenilebilecek ve sürdürülebilecek bir düzen olarak değerlendirilir. Bu sebeple mahalli alanda demokratik sistemlerin işletilmesi, milli seviyede demokrasinin fonksiyonelliğini gerçekleştirecek önemli bir şarttır. Zira yerel siyaset, vatandaşın direkt yönetsel ve politik kurumlar ve konular ile yüz yüze geldiği sahalardır²⁷.

Yerel topluluktaki kişilerin beraber yaşamalarından doğan ihtiyaçlarını gideren, kamu hizmet ve mallarını sağlayan, yerel toplumun kendi seçtiği organlarca

²³ Erdal Bayrakçı, *“Demokratik Yerel Yönetimin Temel İlkeleri”* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 7, 2002, s.89.

²⁴ Çukurçayır, a.g.e., s.26.

²⁵ Yusuf Pustu, *“Yerel Yönetimler ve Demokrasi”*, Sayıştay Dergisi, Sayı 57, 2005, s.124.

²⁶ Kemal Görmez ve Harika Uçar Altınışik, *Yerel Demokrasi ve Kent Konseyleri*, Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı, Bursa Kent Konseyi Bilimsel Yayınlar Dizisi-1, Birinci Baskı, 2011, s.36.

²⁷ Özel vd. a.g.e., s.37.

yürütülen kurumlar şeklinde belirtilen yerel yönetimler, demokratik yapılanmanın ana kurumlarından²⁸. Demokrasi teriminin tarihsel kökeninde komün yönetimleri bulunur. Yaşadığımız yüzyılda yerel yönetimlere olan alaka artmaya başlamış, demokrasi ve yerel yönetimler arasındaki ilişkiden faydalanmak için kurumlar hızlıca demokratikleştirmeye uğraşmaktadır²⁹. Komünler buldukları devirde demokrasi hücreleri olarak kabul edilmişler ve o devrin iktidarlarına karşı hep eşitliğin, özgürlüğün, katılımın ve kendi kendini yönetmenin örneğini meydana getirmişlerdir. Tarihi süreçte, demokrasinin gelişip yerleşmesinde yerel yönetimlerin önemli görevler gördüğü bilinmektedir. Ortaçağ komünlerinden bu yana yerel yönetimler, eşitlik, özgürlük, temsil, katılım gibi değerleri yaşatan kuruluşlar olmuşlardır³⁰.

Yerel yönetimlerin demokrasiyi kurma görevleriyle alakalı iki yönlü görüş mevcuttur: yerel yönetimlerin demokratik toplumların yaratılmasına engel olacağını düşünen kişiler, toplulukta merkezi iktidarda hakimiyet kuramayan birtakım imtiyazlı grupların yerel yönetimde iktidarlarını devam ettirdiklerini öne sürmüşlerdir. Demokrasi teriminin ana unsurları olan vatandaş katılımı, çoğunluk ilkesi ve liderlerin hem danışmaya ehemmiyet vermeleri, hem de seçmene karşı hesap verme mesuliyeti hissetmeleri yerel ölçek içerisinde geçerli olan değerlerdir³¹.

Yerel yönetimlerde temsilcilerin metodik aralıklarla gerçekleştirilen seçimler neticesinde belirlenmesiyle demokrasinin güvence altına alındığı, yerel yönetimlerin mümessillerin mesuliyeti ve toplumun devamlı denetimi bakımından en uygun birimler olduğu varsayılır. Bundan ötürü demokrasinin seçim, denetim ve mesuliyet öğelerinin yerel yönetimler kapsamında gerçek manada yaşama geçtiği öne sürülmektedir³².

Yerel yönetimler, toplumun kendisini direkt alakadar eden hususlarda yönetime geniş ölçüde katılımını sağlaması açısından önem kazanmaktadır. Yerel toplumun meydana getirdikleri türlü teşkilatlanmalar aracılığıyla yönetimin hükümleri üzerinde belirleyici ve faal olmak için çalışmaları, yönetenlerin de toplumdan gelen bu katılım isteklerini önemsemeleri, günümüz çoğulcu demokratik yönetimlerinde mekansal yakınlık ile daha zahmetsiz olabilecektir³³. Yerel yönetimler, bir beldede

²⁸ Pustu, a.g.e., s.121.

²⁹ Hasan Yaylı ve Yusuf Pustu, *Yerel Demokrasinin İlkeleri*, Karadeniz Araştırmaları, sayı: 16, 2008, s.134-135.

³⁰ Kemal Görmez, *Demokratikleşme Açısından Merkezi Yönetim- Yerel Yönetim İlişkileri*, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 4, 2000, s.81.

³¹ Mete Yıldız, *Yerel Yönetimler ve Demokrasi*, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt 5, Sayı 4, Temmuz, 1996, s.5.

³² Oya Çitçi, *Temsil, Katılma ve Yerel Demokrasi*, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt 5, Sayı 6, 1996, s.5.

³³ Emre Okutan, *Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum Örgütlerinin Gelişmiş İşbirliği: İngiltere Örneği*, Sayıştay Dergisi, Ekim- Aralık, Sayı 71. 2008, s.93.

ikamet eden toplumun, ikamet ettiği çevrenin problemleriyle alakadar olarak ülke seviyesindeki konularda yetişmelerini sağlayan, demokrasi tecrübe ve terbiyesinin yerleşimi için de başkaca bir “demokrasi okulu” sayılır³⁴. Yerel yönetimler siyasal iktidarın mekansal dağılımını sağlayarak, demokratik bir uzlaşımın ön şartını meydana getirir. Demokratik yerel yönetimlerin varlığı bir ülkede gerçek manada demokrasinin var olduğunu gösterir³⁵. Demokratik bir yerel yönetim, demokratik bir topluluk içerisinde gelişir. Böyle uygun bir toplumun temel unsurları da, demokratiklik, çoğulculuk ve toplumsal tabakaların karar süreçlerine katılmalarından meydana gelir³⁶. Yerel seviyede katılımdan beklenen faydalar, vatandaşın toplumla entegrasyonu ve toplumsal endişeler ile donanarak, sosyal mesuliyet üstlenmesi; sosyal ilişkiler ağının yardımlaşmacı tarafının ön plana çıkması; daha çok yaşam kalitesi; sosyal atmosferde pozitif değişimler; alternatif fikirlerin gelişme alanı bulması ve bunların topluluk faydasına kullanılması şeklinde sayılabilir.

Tablo 1. Toplum Katılımının Katkıları

Vatandaşlar Açısından	Yönetimler Açısından
Daha iyi bilgilendirme	Vatandaşları daha iyi bilgilendirme
Görüş ve sorunlarını, uygun ve doğrudan yollardan karar alıcılara iletebilme	Vatandaşlar ile daha yakın ilişkiler ve onların görüş ve sorunlarından daha çok haberdar olma
Sosyal becerilerini ve diğerlerine karşı hoşgörülerini geliştirebilme	Çekişmeli ancak gerekli eylemler için daha geniş halk desteği kazanma
Yeni proje ve politikaların uygulanmasına anlamlı bir şekilde katılabilme	Daha iyi politika ve projeler geliştirme, para tasarrufu yapma riskleri azaltma
Karar alıcıları duyarlı ve hesap verebilir hale getirme	Güvene dayalı toplumsal uyumu artırma

Yerel yönetimler, demokrasinin tabandan tavana doğru yapılanması görevini gören kuruluşlardır. Demokrasiyi üstün tutan özellikler, mesela seçim, denetim ve mesuliyet ilkelerinin en optimum şekilde yerel seviyede yaşama geçirileceği kabul edilir. Yerel yönetim ile demokrasiyi, işlevsel ve faal etkileşimi ile bir ortamda bir araya getiren, temsil ve katılım kuruluşlarıdır. Zira yerel seviyede yönetilen ile yönetenler arasında toplumsal ve mekansal uzaklık en aza düşmektedir. Bu önemli

³⁴ Bayrakçı, a.g.e., s.92.

³⁵ Yıldız, a.g.e., s.15.

³⁶ İlhan Tekeli, *Yerel Yönetimlerde Demokrasi ve Türkiye’de Belediyelerin Gelişimi*, AİD, C:16, S:2, Ankara, 1983, s.12-13.

nokta, hem türlü kentsel kümelerin yerel karar organlarında temsiline imkan sağlamakta hem de bu yerel unsurların sürekli yönetsel düzene katılması amacıyla lazım olan ortam sunulmaktadır³⁷

Yerel yönetimlere, demokratik katılıma en müsait yönetimler gözü ile bakılır. Bu durumun sebebi, yerel yönetim araçlarının, yerel halkın katılımı ile belirlenmiş ve yerel topluma en yakın yönetsel birim olmalarından dolayıdır. Fakat sadece seçim yeterli değildir. Seçim, neticede birkaç senede bir gerçekleştirilen, belirli periyotlara bağlı bir tercihtir. Katılımın devamlılığı olmalıdır. Bunun da yolu, türlü halk parçalarına katılımın yolunu açmaktır. Demokrasinin ana referansları da bunu gerektirir: Halk katılımı, çoğulculuk ilkesi, liderlerin dayanışmaya ehemmiyet vermesi ve seçmene karşı hesap verme mesuliyeti taşımaları gibi demokrasi değerleri, yerel ölçekte de geçerli değerlerdir³⁸.

Yerel demokrasinin uygulanabilmesi ya da yerel yönetimlerin demokratikleşmesi için aşağıdaki ilkelerin o ülkenin yerel yönetim sisteminde bulunması gerekmektedir. Bu ilkeler³⁹:

- Yerel yönetim organlarının bağımsız oluşumu ve karar süreçlerine halkın katılımı,
- Yönetsel açıklık ve halkın yerel yönetimleri denetleyebilmesi,
- Halkın yerel yönetimlerde etkin temsili,
- Yerel yönetimlerde şeffaflığın sağlanması,
- Sivil toplumun varlığı,
- Kurumlar arası ilişkilerin düzenlenmesidir.

Katılım kavramı, bir durumdan pay almak, bir şeyin içine girmek, bir şeye ortak olmak, bir şeyin unsurları içinde bulunmak gibi çok manalı bir terimi ifade eder⁴⁰. Katılma, “kamu politikalarının tayin edilmesinde ve tatbikinde ve denetiminde bulunma” veya iktidar kullanan kuruluş ve bireylerin almış oldukları hükümleri etkileme hedefine yönelik hareketlerin bütünü şeklinde tanımlanır⁴¹. Gerçek manada bir katılmadan bahsedebilmek için; şekilsel katılma imkanlarının bulunması,

³⁷ Çitçi, a.g.e., s.5-6.

³⁸ Ruşen Keleş, *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, 5. Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul, 2006, s.55-56.

³⁹ Hasan Yaylı ve Yusuf Pustu, *Yerel Demokrasinin İlkeleri*, Karadeniz Araştırmaları, 2015, s.504.

⁴⁰ Demir, a.g.e., s.44.

⁴¹ Çitçi, a.g.e., s.9-10.

vatandaşların bu imkanlardan faal bir şekilde yararlanması bu iki niteliğin yanı sıra katılımın kamu politikaları üstünde faal olması gereklidir⁴².

Katılım, yalnızca politika geliştirmek için değil, gittikçe politikadan uzaklaştığı, politikaya olan alakasının azaldığı düşünülen halkı siyasete çekmek amacıyla da etkin bir strateji şeklinde görülmeye başlamıştır⁴³. Katılım, mikro demokrasilerin esasıdır ve demokratik bir yönetim düzeninin altyapısının sağlanmasında önemli bir işlev görür. Katılımcı demokrasinin savları, kurum içi demokrasi ve kişilerin kendi istekleri ile oluşturdukları ve kendi istekleri ile katıldıkları birlikler/sivil toplum kuruluşlarıdır⁴⁴.

Katılımcılık, halkın politik karar sistemine ve yönetim prosesine temsil yoluyla veya direkt dâhil olmaları manasına gelir. Katılımcılık terimi, bugün vatandaş hakları, demokratik yönetim, yolsuzluk ile savaşıma ve yoksulluğun azaltılmasıyla beraber kullanılmaktadır. Katılım terimi pozitif veya negatif olarak kullanılabilir. Pozitif katılım bağlamına oy kullanmak, negatif katılım bağlamına grev gibi etkinlikler örnek gösterilebilir⁴⁵.

Katılım hakkı, yerel yönetimlerin ciddi bir mesuliyetinin şehirli haklarını korumak olduğunu kabul etmekte ve söz konusu hakların yaş, ırk, cinsiyet, inanç, milliyet, ekonomik, toplumsal ve siyasi fark gözetilmeksizin, bedensel ve ruhsal engellere bakılmaksızın, tüm kişilere eşit şartlarda sağlanması gerektiğini savunur⁴⁶. Katılım, kişilerde demokrasi duygusunu geliştirmekte, bu yol ile vatandaşlar seçilmiş ve atanmış kamu görevlilerini daha etkin şekilde denetleyebilmekte, karar ve uygulamalarını değerlendirebilmektedirler. Katılım, kişilerin sosyalleştirilmeleri prosesinin faal yollarından bir tanesidir. Toplumsal eklemeleşme bu yol ile basitleşmekte ve kolektif hükümlerin alınabilmesi ve toplumsal görüş birliğine ulaşılması, kişilerde sahiplenme duygusunun ve topluluk üyeleri arasında sevgi, hoşgörü, anlayış ve eşitlik duygularının gelişmesine yardımcı olarak ortak değerlerin

⁴² Görmez ve Uçar Altınışik, a.g.e., s.38.

⁴³ Fatma Neval vd., *Yönetişim Yaklaşımı ve Farklı Katılım Yöntemleri*, Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı, Bursa Kent Konseyi Bilimsel Yayınlar Dizisi-1, Birinci Baskı, 2011, s.97.

⁴⁴ Sefa Usta, *Katılımcı Demokrasi Perspektifinde Kent Konseyleri ve Sivil Toplum Kuruluşları İlişkisi: Sakarya Örneği*, Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı, Bursa Kent Konseyi Bilimsel Yayınlar Dizisi-1, Birinci Baskı, 2011, s.205.

⁴⁵ Gözde Kestellioğlu, *Yerel Demokrasi ve Kent Konseyleri: Kahramanmaraş Örneği*, Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı, Bursa Kent Konseyi Bilimsel Yayınlar Dizisi-1, Birinci Baskı, 2011, s.57.

⁴⁶ Ethem Kadri Pektaş ve Fehmi Akın, *Avrupa Kentsel Şartları Perspektifinde Bir Kentli Hakkı Olarak "Katılım Hakkı" ve Türkiye*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi C.XII ,S.II, 2010, s.29.

oluşması sağlanabilmektedir⁴⁷. Katılımcı yerel yönetim anlayışında, herkesin faal katılımı ile hem çalışanların, hem de yerel halkın motivasyonu sağlanabilir⁴⁸.

1.3. Kadınlar ve Yerel Siyaset: Kısıtlar ve İmkanlar

İkinci bölümde Türkiye örneğine odaklanarak kadınların ulusal ve yerel siyasete katılımının kısa bir tarihçesine ve mevcut koşullarına bakmadan önce, kadınlar ve yerel siyaset ilişkisinin özel kısıt ve imkanlarına dair görüşlere değinmek faydalı olacaktır.

Görüşleri iki ana kümede toplamak mümkündür. Bunlardan biri, kadınların gerek yerel gerekse ulusal ölçekte siyasete katılımı önündeki engellere işaret eden yaklaşımlardır. Bu engellerin kökeninde elbette toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikler gelmektedir. Cinsiyet bazlı yapılan bu ayrımcılık, kadınların toplumsal statüsünü, yaşantısını ve beraberinde yönetimdeki rolünü etkilemektedir. Yaşamsal koşullar gereği oluşan ataerkil topluluklar, bilimin ve eğitimin değer kazanmasına rağmen yıkılamamıştır. Yüzyıllardır süre gelen bu anlayış günümüze kadar taşınmıştır. Buna karşın aksi yönde bir eğilimden söz etmek de mümkündür. Kadınlara tanınan sosyal hakların genişletilmesi ve eğitilmiş kadın sayısının her geçen artması ile birlikte iş hayatındaki kadın sayısı da artış göstermeye başlamıştır. Bu da ataerkil toplum anlayışının yıkılmasını sağlamsa da ataerkil aile sayısında azalışa yol açmıştır⁴⁹.

Kadın/erkek ilişkisi, tüm toplumları kapsayan bir yöneten/yönetilen ilişkisi olarak, tartışmasız bir siyasi iktidar ilişkisidir. Kadınların siyasal bakımdan erkeklerle eşit olduğu görüşünün yaygınlaşması ile kadınların siyasal katılımı önünde sosyal, ekonomik faktör ve biyolojik özellikler gibi birçok faktörün engelleyici etkisi olduğu gün yüzüne çıkmıştır. Bu durumu bir örnekle açıklayacak olursak; kadının doğurganlığı nedeniyle çocuk bakımının kadına ait olması, kadını ev içi işlere yöneltmiştir. Bu durumda kadın ev içi rollerle tanımlanan bir hareket sahası içine hapsolmektedir. Kadının toplumsal konumunun ev içi ve çocuk bakımı olması sonucunda kadınlar arasında faal olarak çalışanların oranı erkeklere göre azdır, kadınların eğitim düzeyi erkeklere kıyasla düşüktür. Kadınlar ev dışında erkeklerden daha az vakit geçirirler, ev dışındaki kişilerle daha az etkileşimde bulunurlar.

⁴⁷Elvan Derya Ağırbaş, *Avrupa Birliği ve Türkiye’de Alan Kullanım Kararlarında Yerel Yönetimlerin Rolü: Gaziemir Örneği*, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2008, s.122.(Yayımlanmış Doktora Tezi)

⁴⁸H.Burçin Henden, *Katılımcı Yerel Yönetim Anlayışında E-Belediyeciliğin Yeri ve Önemi*, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 2005, s.2

⁴⁹Erbay ve Tuncay, a.g.e., s.27

Kamusal yaşama katılımları sınırlanan kadınların siyasal konulardaki bilgileri ve katılımları da doğal olarak azalmaktadır. Biyolojik cinsiyete dayalı farklılıklar, hiyerarşiyi, egemenliği kurmanın, yeniden üretmenin, doğallaştırmanın rasyonalizasyonu için toplumsal cinsiyet ayrımcılığına varmaktadır.⁵⁰

Yerel yönetimler demokrasinin gelişmesinde; ayrıca kadınların karar alma mekanizmalarına katılımında anahtar bir role sahiptir. Kadınlar, yerel düzeyde alınan kararların toplumsal cinsiyete daha fazla duyarlı olmasını sağlamak için kararları etkileyebilir. Ancak Türkiye’de kadınların siyasal yaşama katılımının ilk basamağı kabul edilebilecek yerel yönetimlerde de temsili sınırlıdır. Kadınlar ve erkekler ortak yaşam alanlarını aynı biçimde kullanmazlar. Yaşam çevresinin sunduğu ekonomik, sosyal ve mekansal imkanlardan yararlanma şansları, ihtiyaçları ya da sorunları aynı değildir. Bu nedenle ortak yaşam alanlarına yönelik politika(sızlık) lar kadınlarla erkekleri farklı biçimlerde etkiler. Örneğin; yerel düzeyde sunulması gereken birçok hizmetin yeterli nitelik ve uygun maliyetle sunulmaması durumunda ortaya çıkan boşluk genelde kadınlarca doldurulur. Sorun sadece yerel hizmet yükü değil aynı zamanda belli hizmet alanlarının toplumsal cinsiyet farklarını görüp görmediğidir de. Çoğunlukla yerel yönetimlerde bu farklılıklar hesaba katılmaz ve belli hizmetler cinsiyet farklılıkları dikkate alınmadan planlanır. Erkeksi bir siyaset yapılanması içinde kadınların konumları, sorunları, öncelikleri, yerel nitelikli gereksinimleri ve hatta toplumsal cinsiyet rollerinin gerektirdiği özgürlüklere dayalı hizmetlerin dikkate alınması pek mümkün görünmemektedir. Yetki bir cins tarafından kullanılınca nüfusun yarısının gereksinimleri göz ardı edilmiş olmaktadır⁵¹.

Dolayısıyla engellerin başında kadınların sorumlulukları ve üzerilerindeki ataerkil baskı gelmektedir. Kadınlar muhafazakârlık etkeni ile ev içine doğru çekilmekte ve onlara uygun görülen annelik ve ev kadını görevleri verilmektedir. Aynı zamanda, kamusal alanının dışına itilen kadınların faal politikaya girmesi için gerekli olan para, güç, bilgi, deneyim, güçlü bağlantılar ve siyasal imkanlar gibi öğelere sahip olması oldukça güçtür. Bundan başka kadın teşkilatlanmalarının yerel yönetimlere gerekli alakayı göstermemesi de kadınların temsil oranının az olmasına sebep olabilmektedir. Diğer bir sebep ise son zamanlarda yerel hizmetler, maddi çıkar ağlarına fayda sağlama ve patronaj ilişkilerinde kullanıldığı için yerel yönetimler belli grupların yönetimi altındadır. Kadınların ise bu gruplarla bağlantıları benzer nedenlerle yok denilecek kadar azdır. Bu sebeple kadınlar yerel yönetimlerden mümkün olduğunca uzak tutulmaktadır. Fakat kimi zaman kadın

⁵⁰ Ufuk Serdaroğlu, *İktisat ve Toplumsal Cinsiyet*, Elif Yayınevi, Ankara, 2010, s.32.

⁵¹ Çağlar, a.g.e., s.65

imajıyla vitrin yapılmak istenmektedir. Gerçekten de yalnızca yerel yönetimler ile sınırlı kalmaksızın, kadınlar siyasal hayatta kendi istekleri ve çabaları dışında da yer alabilmektedirler. Bunun türlü sebepleri vardır. Mesela ölüm veya yasaklama durumlarında ailenin erkeğinin görevini bir kadın devralabilir. Pakistan eski Başbakanı Benazir Butto'nun babası Zülfikar Ali Butto'nun görevini alması bu duruma bir örnektir. Ayrıca kimi zaman siyasi partiler kadınların oylarını çekebilmek için adayları arasında kadınlara da yer verebilmektedirler. Bundan başka kadınlara, kimi zaman değişme ve yenilik yaşandığının kimi zaman da demokrasi ve modernlik kavramlarının varolduğunun göstergesi olarak siyasal yaşamda yer verilebilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra kadınların siyasal haklarına önem verilmesinin nedeni de bu olabilir.

Ulusal seçim mekanizmalarında olduğu gibi, yerel temsil mekanizmalarında da seçme olmasa da seçilme süreci oldukça karmaşıktır ve temsilin bir "yansıtma" işlevi görmesi uygulamada imkansızlaşır; bu durum ise yukarıda bahsettiğimiz tabloyu daha da zorlaştırmaktadır. Bilhassa gittikçe büyüyen kentsel alanlarda bulunan siyasal ve tüzel yapı içerisinde, çok özel durumlar haricinde, bağımsız aday olup seçilebilmek neredeyse imkansızdır. Bugünkü şartlarda siyasal partilerin aday listelerini belirleme ölçüt ve yöntemleri ise, demokratikliğin sağlanabilmesi bakımından son derece problemlidir. Adayları genellikle parti örgütlerinin üst yönetimleri seçer. Bu düzenek ile de bağlantılı olarak, ulusal seviyede olduğu gibi yerel düzeyde de sadece para, zaman, güçlü kamusal ilişki ağları, eğitim, tecrübe gibi gerekli siyasal kaynak ve imkanlara sahip olanlar öncelik ile aday gösterilir ve seçilir. Bunların hemen hemen tümünde kadınların dezavantajlı olduğu açıktır.

Bununla beraber, kadınların siyasete katılımında toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikleri ve ataerkil iktidar ilişkilerini yok saymaksızın, en azından ulusal siyasete kıyasla Bunların başında yerel düzeyin iktidardan çok hizmetle, dolayısıyla kadınların geleneksel rolleriyle daha kolay bağlantılandırılabilmesi, bir başka deyişle "kadınlara daha çok yakıştırılması" tezidir. Nitekim Fransa'da yüzyılın ilk yarısında belediye yönetimlerinde görev almak isteyen kadınlar, "evi temizledikleri gibi kenti de temizleyebilecekleri" savsözünü hareket ediyorlardı⁵². Türkiye'nin 1930 belediye seçimlerinde İstanbul Şehir Meclisi üyeliğini kazanan Latife Bekir'in 'belediyecilik her şeyden evvel büyütülmüş bir ev idaresi demektir' yorumu da geleneksel cinsiyet rolleriyle yerel yönetime etkin katılım arasında kurulan bu bağlantıyı doğrular.

⁵² Françoise Thebaud, *Kadın Oyundan Siyasal Eşitliğe: Fransız Demokrasininin Cinsiyeti, Tarih ve Siyaset Tartışmaları: Fransa ve Türkiye'de Kadınlar Açısından Tarih ve Siyaset*, KASAUM & Fransa Büyükelçiliği, Ankara, 2003

Yeryüzü genelinde yerel seviyenin kadınların temsili bakımından daha üstün olduğu doğrultusunda bir diğer paralel tez de “makamın iktidarının daha az olduğu yerlerde sayılar yükselir” önermesidir.⁵³ Fakat bu, somut veriler ışığında tartışılmalı bir tezdur. Mesela Fransa’da son seçimlerde %47’lik bir orana ulaşılmış olmak ile beraber, birincisi, kadın belediye başkanları çok azdır, ikincisi de hem akçal gücün belediyelere göre yüksek olduğu hem de senatoya ulaşmanın bir atlama tahtası olarak görülen kent seviyesi yine büyük ölçüde kadınlara kapalı kalmıştır. “Temsil hiyerarşisi” ulusalla yerel seviye arasında olduğu gibi yerel yönetimlerin kendi içinde de vardır ve kadınlar hem ulusal-yerel hiyerarşisinde hem de yerel yöneticiler hiyerarşisinde altlarda yer alır⁵⁴. Genel olarak, yerel yönetimlerin akçal, yönetsel ve politik açılardan özerkliği ile gücü, dolayısıyla iktidarı sınırlı olduğu için, “iktidar gücü ile kadın temsili arasındaki olumsuz ilişki” önermesinin doğrulaması bekleneceği üzere kadınların temsil oranı daha yüksek değildir. Ancak burada bir nokta üzerinde daha durmak gerekir ki, o da yerelle ulusal politik söylem arasındaki ayrılaşma derecesi ile alakalıdır. Çitçi ve diğerleri, Türkiye’de 1963-1999 dönemi yerel seçim değerlendirmelerinde şu saptamada bulunurlar:

“Her dönem ve seçim için geçerli olan temel özellik yerel seçimlerin ulusal siyasete bağımlı bir biçimde gerçekleşmesidir ... Varolan veriler, propaganda temaları ve yöntemleri, seçimlere katılma, seçim sonuçları açısından ulusal siyasete endekslenmiş bir sürecin 1963-1999 dönemindeki tüm seçimlerde geçerli olduğunu göstermektedir. Siyasal partilerin pek azı bir yerel yönetim seçimi bildirgesi hazırlamışlar ve genelde ulusal siyasete ilişkin sorunlarla gündemde yer almışlardır.”⁵⁵

Öyle anlaşılıyor ki, yerel politika akçal-yönetsel düzlemde “halka yakınlığı” doğrulayacak ölçüde özerkleşmiş olmadığı gibi, “özgün politik gündem”in oluşması düzleminde de bağımsız değildir. Bu durumda, birinci düzlemin yeryüzü deneyimine koşut olarak kadınların görece yüksek temsili lehine işleyebileceği düşünülse de ikinci düzlemin bu etkiyi “nötrleştirdiği” öne sürülebilir.

Türkiye’de kadınların yerel yönetimlerde ulusal yönetimden de düşük bir oranda temsil ediliyor oluşu, yerel-ulusal karşılaştırmasında ilki lehine bir katılım durumunun söz konusu olmadığını gösterir. Türkiye yerel seçilmişlerinin cinsiyet bileşimine bakıldığı zaman, kadınların ulusal temsilden (%4,3) de düşük bir oranda yer aldığı görülür. 1999 yerel seçim neticelerine göre, 3216 belediye başkanından

⁵³ Anne Phillips, *Demokrasinin Cinsiyeti*, (çev. Alev Türker), Metis, İstanbul, 1995, s.83.

⁵⁴ Çitçi, a.g.e., s.230.

⁵⁵ Todaie, *Yerel Seçimler Panaroması: 1963-1999*, (der) Oya Çitçi, Ankara, 2001, s.265.

sadece 20'si (%0.6) kadındır. Belediye meclislerinde kadınların temsili %1,6 iken, bu oran il genel meclislerinde daha da düşer (%1,4). Dolayısıyla aslında, “eksik temsil”in de ötesinde, Şirin Tekeli'den ödünç alınmış bir anlatımla, “yokluk sendromu”ndan söz etmek daha gerçekçidir⁵⁶. Nitekim, bu düşük oranlar, ne geçici/dönemsel ne de Ankara, İstanbul ve İzmir'de ortalama olarak %10'lara yaklaşırsa da yöreseldir.

Bu tablonun arka planına bakıldığında, güncel birtakım dinamikler göze çarpar. 1980 sonrası dönem, kentsel topraklar kadar kentsel mal ve hizmet üretiminin de metalaştığı, bu alanlar üzerinden elde edilen kazançların ciddi bir paylaşım alanına dönüştüğü yıllardır. Bu noktada, kadınların dolaylı olarak dışarıda bırakılması olağandır; çünkü kadınların hem üzerinden haksız kazanç elde edebileceği bireysel mülk sahipliği hem de rantın üretilip dağıtıldığı meslek gruplarıyla ilişki ağlarındaki varlıkları son derece sınırlıdır. Fakat bu saptama da tam anlamıyla açıklayıcı olamaz; çünkü kadınların yerel düzeyde yokluk sendromu yalnızca 1980 sonrası dönem için söz konusu değildir. Bu nedenle, ikinci bölümde Türkiye örneğinin somut verilerine geçerken, öncelikle Türkiye'de kadınların yerel siyasete katılımının tarihsel bağlam ve arka planını da kısaca aktarmak gerekecektir.

⁵⁶ Şirin Tekeli, *Kadınların Siyasetten Dışlanışlıklarının 55 Yıllık Öyküsü, Kadınlar ve Siyasal Yaşam: Eşit Hak-Eşit Katılım*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1991, s.117.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE YEREL SİYASETE KATILIM VE KADINLAR

Birinci bölümde yerel siyaset ve kadın katılımı üzerine genel kavramsal çerçevenin ardından, bu bölümde tartışma üç ana başlık üzerinden ilerleyecektir. Öncelikle Türk modernleşme sürecinde günümüze kadar kadınların siyasal katılımının, yerel düzeye odaklanarak, kısa bir tarihçesi verilecek ve ana uğrak noktalarına işaret edilecek; ardından mevcut yerel siyaset kurumsallığında katılımın genel mekanizmaları sıralanacak; son olarak da kadınların bu kurumsallık içindeki konumu aktarılacaktır.

2.1. Türkiye’de Kadınların Siyasal Katılımı: Kısa Tarihçe

Kadının, toplumsal hayatta haklarına kavuşma yolunda verdiği savaşın özellikle 18. yüzyıl sonlarında gerçekleşen Fransız Devrimi ve takip eden süreçte önemli bir boyut kazanmıştır. Kadınlara seçme ve seçilme hakkı, dünyada ilk kez 1788 yılında ABD’de verilmiştir; onu 1919’da Almanya, 1929’da İngiltere, 1945’te Fransa, 1946’da Belçia ve 1971’de İsviçre takip etmiştir. Türkiye’de ise seçme ve seçilme hakkının ötesinde kadın haklarının genişlemesi Osmanlı modernleşmesine kadar geriye götürülebilir. Tanzimat hareketiyle birlikte 19. yüzyıl ortalarından itibaren kadın hakları alanında ilk adımların atılmaya başlandığı görülür. Bu dönemde batıcı aydınlar arasında yaygın olan bir görüşe göre, Osmanlı toplumunun kapitalist batı karşısında geri kalmasına yol açan faktörler arasında, kadının toplumsal bakımdan geri durumunun da önemli bir rolü vardır. Bundan hareketle aydın ve bürokratlar kadınları etkileyen bazı mütevazî reform hareketlerine girişmişlerdir: Cariyelik-kölelik kaldırılmış, kadınlara verasette erkek çocukla eşit haklar tanınmış, kadınlara ilkokul ötesinde bir mesleki eğitim verme yolunda ilk adımlar atılmıştır.⁵⁷

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasını takip eden süreçte gerçekleştirilen reformlarla bir yandan kadının yurttaşlık hakları kazanması, diğer yandan Türk toplumunun yeniden yapılanması sağlanmış ve büyük bir toplumsal değişim gerçekleştirilmiştir. Tekeli’nin de ifade ettiği gibi, çağdaş Türk toplumunda kadının toplumsal konumunun iyileştirilmesi ve kadın haklarının kazanılması konusunda en önemli ve kalıcı adımlar, cumhuriyet devrimleri ile atılmıştır. Laik hukukun benimsenmesi ile kadınların eğitim, çalışma yaşamı, siyaset gibi kamu alanlarına açılması mümkün kılınmış ve eşitlikçi kamu politikaları ile devlet bu katılımı teşvik

⁵⁷ Erbay ve Tuncay, a.g.e., s.32

ederek desteklemiştir. Bu reformlardan 1924 Tevhidi Tedrisat Kanunu, kadınlara erkeklerle eşit eğitim imkânları sağlamış; 1925 Kıyafet Kanunu ve 1926 Türk Medeni Kanunu ile de kadınların statüsünde önemli değişiklikler meydana getirilmiştir.

Kadınların yasal statülerinin eşitlenmesinde önemli bir adım da siyasi haklar alanındaki kazanımlardır⁵⁸. Siyasal haklar konusunda, gerekli toplumsal ve siyasi koşullar ancak 1930'lu yılların başında oluşmaya başlamıştır. Kadınların bir yurttaş olarak siyasi karar alma süreçlerine katılımı açısından cumhuriyet devrimleri en önemli dönüm noktası olmuştur. TBMM tarafından 3 Nisan 1930'da belediyelerde, 26 Ekim 1933 tarihinde köy ihtiyar heyeti ve muhtarlık seçimlerinde, 5 Aralık 1934 tarihinde ise ulusal parlamento düzeyinde Türk kadınına seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. Böylece Türk kadınına seçme ve seçilme hakkı çoğu Avrupa ülkesinden ve tüm İslam coğrafyasından daha evvel vermiştir ve modern yönetim şekli olan demokrasinin esas gereklerinden biri daha yerine getirilmiştir⁵⁹.

Her ne kadar kadının toplumsal ve siyasi hakları Batılılaşma reformlarıyla, tepeden inme bir şekilde başlamış görünse de, cumhuriyetten sonraki devirde Türk kadını politik alanda sesini duyurabilmek amacıyla birtakım teşkilatlanmalara başvurmuştur. Bunun için ilk olarak Nezihe Muhittin başkanlığında "Kadınlar Halk Fırkası" kurulmuştur. Bu kadın partisi siyasi bir parti değildir. Amacı kadınları eğitmek ve sosyal alanda eksikliklerini tamamlamaktır. Bundan başka 7 Şubat 1924 tarihinde "Türk Kadınlar Birliği" kurulmuştur⁶⁰. Bu birliğin amacı da kadınların sosyal ve siyasi haklarını elde edebilecek olgunluğa eriştirilmesidir. Fakat 1927 yılında birlik tüzüğüne politik haklar sağlamayı hedefleyen bir madde ilave edilmiş ve o sene gerçekleştirilecek seçimlere katılmak amacıyla çalışılmıştır. Türk kadınının siyasi hakları kazanmasında verdiği uğraşlar Takrir-i Sukun devrinden sonra olumlu neticeler vermiş ve daha evvel de bahsi geçen seçme ve seçilme hakkı elde edilmiştir.

Elde edilen bu haklardan sonra Türk kadını ilk defa 8 Şubat 1935 tarihinde gerçekleştirilen genel seçimlere katılmıştır. Bu devirde tek parti olarak Cumhuriyet Halk Fırkası vardı. Fakat kadınların ilk defa bulunduğu seçime katılım oldukça fazla olmuştur. İstanbul, Ankara, İzmir gibi kentlerde katılım %80'lere ulaşırken, bunların hemen hemen yarısını kadınlar meydana getirmiştir. Seçimler neticesinde 18 kadın meclise girmiştir ve mecliste kadın oranı % 4,5 olmuştur (bu oranın 2015 yılında

⁵⁸ Türel ve Çağlar, a.g.e., s.21

⁵⁹ Muhammet Örtlek, **Kadınların Daha Çok İşi Var**, Radikal Gazetesi 08.03.2006.

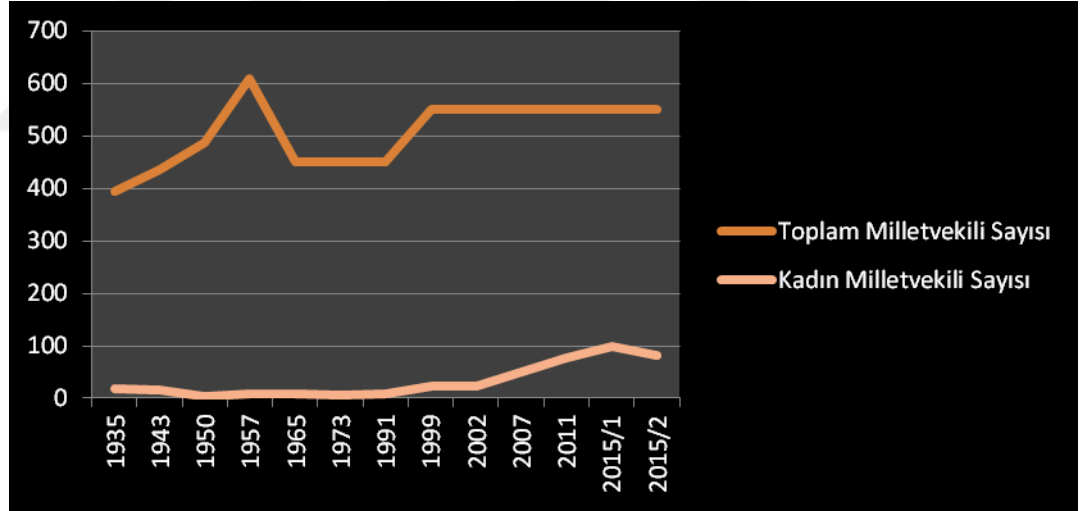
⁶⁰ Türk Kadınlar Birliği, http://www.turkkadınlarbirliği.org/login/tiny_mce/uploaded/tkb.pdf8fdd4ca37b.pdf (Erişim Tarihi: 02.03.2017)

ancak % 14,7'yi bulduğu düşünülürse, o dönem için söz konusu oran hayli yüksektir.⁶¹

Tablo 2. Türk Siyasetinde Kadınların Yeri⁶²

Seçim Yılı	Milletvekili Sayısı	Kadın Milletvekili Sayısı	Kadınların Oranı (%)
1935	395	18	4,6
1943	435	16	3,7
1950	487	3	0,6
1957	610	8	1,3
1965	450	8	1,8
1973	450	6	1,3
1991	450	8	1,8
1999	550	22	4,2
2002	550	24	4,4
2007	550	50	9,1
2011	550	78	14,2
2015/1	550	98	17,8
2015/2	550	81	14,7

Grafik 1. Türk Kadın Milletvekillerinin Dağılımı

1935 seçimleri ile meclise giren kadınların birkaçı hariç genelinin eğitim düzeyi oldukça yüksektir. Bu kadınların bazıları Atatürk tarafından bizzat yönlendirilmiştir. Meclisin yeni sesi olan ilk kadın milletvekilleri o devirde oturumlara erkek vekillerden daha fazla katılmışlardır. Kadınların çoğu ilgi alanlarına paralel olarak bir

⁶¹ Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), *İstatistiklerle Kadın*, Bilgi Dağıtım Grubu, 2011, s.30

⁶² <http://www.ka-der.org.tr>. (Erişim Tarihi 25.12.2017)

komisyonda görev almıştır. Konuşmalarının içerikleri daha çok eğitim ve sağlık konularına yöneliktir. Kız çocuklarının eğitim hallerinin iyileştirilmesi, sağlık ve kadın çalışma problemlerinin giderilmesi kadın milletvekillerinin dile getirdiği ana hususlardır. Görüldüğü üzere siyasal alanda kadının ilgi odakları birkaç ana başlık üzerinde toplanmıştır. Genel olarak bakılacak olursa erkek siyasetçiler maddi konulara yoğunlaşır iken, kadınlar gündelik hayatı ilgilendiren kentsel problemlere yönelmiştir.

Kadınların siyasal temsiline, dönemin modernleşmeci ideolojisi çerçevesinde özel bir simgesel değer verilmiş, bu nedenle parlamentodaki kadınların oranı yüksek olmuştur. Dönemin Afet İnan ve Tezer Taşkiran gibi düşünürleri için Türk kadınlarının siyasete girmeleri ile daha aktif toplumsal katılma için aranan çerçeve tamamlanmıştı. Bu iyimser düşünceyi paylaşılanlara göre artan öğrenim olanakları ve kapsamlı toplumsal dönüşümler ile Türk kadınları yeni hukuki statülerinden en iyi bir biçimde yararlanacaklardı.⁶³ Tek parti devrinde, sembolik nitelikleri dolayısıyla politikaya atılmış kadınların büyük bir çoğunluğu, kadın olmanın siyasete girmeyi basitleştirdiğini de düşünüyorlardı⁶⁴. Nitekim kadınların siyasete eşit katılımı için bazı siyasal düzenlemeler yapılmıştı ve kadınların siyasete katılımını teşvik etmek amacıyla seçim kanunlarına özel hükümlerin ilave edilmesi hususunda bir tartışma başlamıştı.

Bu konu 1975 senesinde tekrar bilhassa gündeme getirilecek, kota uygulamalarının gerekliliğine dikkat çekilecekti. Fakat öncesinde, 1946 yılında çok partili sisteme geçilmesiyle beraber kadınların parlamento temsilinde büyük bir gerileme yaşandı. Bu durum, en azından kısmen, “merkez”in ideolojisi olarak görülen modernleşmeciliğin Demokrat Parti’de temsil bulan “çevre”nin daha muhafazakar ve modernleşmeye eleştirel tavrı karşısında gerilemesine yorulabilir. Bu bağlamda da kadın katılımının pozitif simgesel karakteri aşınmıştı. 1930’lardaki kadın temsili oranlarına yeniden ulaşılması için 1990’ların sonlarını beklemek gerekecekti (bkz. yukarıda Tablo 2).

1970’lerde siyasette aktif olan ve etkinliğini hissettiren kadın kolları ve bunlardan bağımsız bir kadın aktivizmi ortaya çıktı. Kadın kolları uygulamasının bu avantajı yanındaki belirgin dezavantajı, kadınları siyaset içinde “kadınca” faaliyetlerle sınırlaması oldu. Kadın kollarının en belirgin işlevleri arasında parti için oy toplamak maksadıyla evleri dolaşarak propaganda yapmak; balo, çay, çekiliş gibi para getirici işlerin organizasyonunu yüklenmek sayılabilir. Zamanla, siyasal

⁶³ Arslan, a.g.e., s.115.

⁶⁴ Ayata, a.g.e., s.239.

partilerde kadın kollarının, gücünü üst kademelere ve temsilci konumuna taşımakta büyük zorluklar çekmiştir. Temsilci konumunda olan kadınların, gerek Türkiye'deki kadın nüfustan gerekse kendileri gibi temsilci konumundaki erkek nüfustan çok daha iyi eğitim gördüklerini, büyük oranda meslek sahibi ve kendi alanlarında başarılı olduklarını, hatta en üst düzeyde yöneticilik yaptıklarını saptamışlardır. Bu kadınlar toplumda seçkinliklerini ispat ettikten sonra siyasete girmişlerdir; siyasete bu alanın içinden ve çoğunlukla yerel mücadeleyle gelen erkeklerle tam anlamıyla zıt bir konumdadırlar. Kendilerini tüm ulusun temsilcileri olarak görmekte; erkeklere oranla yerel temsilciliği daha az benimsemektedirler⁶⁵. Aralarından önemli bir kısmı, kendi doğduğu il dışında bir bölgeden seçilmiştir.

1980'e gelindiğinde Türkiye'de kadınların siyasetle ilişkisi "kadınlar seçer, erkekler de seçilir" prensibi işliyordu. 1980 sonrasında Türkiye'de kadının siyasal yaşama entegrasyonunda önemli değişiklikler olmaya başladı. 1990'lı yıllarda ortaya çıkan ve siyasette kadının konumu ilk defa bir kadının büyük bir siyasal partinin başına geçerek başbakan olmasıdır. Tansu Çiller, gerek genel başkan olması, gerekse siyasette erk kullanımı açısından son derece tartışmalı bir kişiliktir. Tansu Çiller'in başbakanlığının bir rol modeli olarak birçok kadını siyasete ve güç kullanımına özendirdiğine şüphe yoktur. Kendisinden sonra birçok kadın, açık olarak siyasete talip olmaya başlamıştır. Onunla kadınların özdeşleşeceği korkusu ise, diğer partilerin kadına yönelik program ve politika geliştirmesine, kendileri için kadın imajı aramasına neden olmuştur. Böylelikle kadınlar 1990 sonrasında partiler açısından, oyları için yarışılan, bu amaçla da, kendilerine bir şekilde hitap edilmesi gereken grup haline gelmişlerdir. 1999 tarihli ve 445 sayılı Kanun'la Siyasi Partiler Kanunu'nun kadın kollarını yasaklayan hükmü yürürlükten kaldırılmıştır. Kadın kolları, siyasal partiler için kadın oylarını çekmenin en önemli yoludur. Yeni şekliyle kadın kolları kurmakla birlikte, kadınlar son derece edilgen bırakılmaktadır⁶⁶.

Günümüzde her siyasi parti kendi yönetmelikleri doğrultusunda kadın kollarının siyasal çalışmalarını şekillendirmektedir. Bu yönetmelikle bakıldığında kadın kollarının ancak seçim ile göreve getirilmesine karar verildiği ancak bu konuda gerekli özgürlüğün tanınmadığı ve kısıtlar getirildiği gözlemlenmektedir. Bu kısıtlayıcıların başlıcaları ise kadın kollarının genellikle parti merkezleri tarafından seçilmesi, parti merkezlerinin kadın kollarını sürekli yönlendirmesi ve kadın kollarına parti merkezlerinde yeterli görevin verilmemesidir. Bu kısıtlamalar neticesinde de kadınlar, sorun olarak gördükleri hususları siyasal platforma taşıyabilecek yeterli

⁶⁵ Türel ve Çağlar, a.g.e., s.24

⁶⁶ Ayata, Ayşe Güneş, *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler "Laiklik, Güç ve Katılım Üçgeninde Türkiye'de Kadın ve Siyaset"*, Tarih Vakfı Yayınları. Birinci Basım, İstanbul, 1998, s.241

siyasi gücü bulamamaktadır. Konuya ilişkin bir diğer temel sorun ise partilerin kadın kollarına ait bir bütçe oluşturmamalarıdır. Kendi bütçesi bulunmayan kadın kolları, ancak parti merkezinden onay alınabildiği düzey kaynak kullanımı gerçekleştirebilmektedir. Bu da birçok projenin geliştirilememesine ya da geliştirilse dahi parti merkezinin yönlendirmelerine maruz kalmasına yol açmaktadır⁶⁷..

Günümüzde Türk kadını yasalar karşısında, erkeği ile eşit haklara sahip olmakla birlikte, toplumsal ve siyasi hayatta eşitliğin varlığını söylemek mümkün değildir. Eşitsizlik başka toplumlarda olduğu gibi, Türkiye’de de erkeğin lehine işlemektedir. Kadının bağımlılığı sadece çağı geçmiş gelenek ve örflerin ürünü değil, her şeyden önce sosyo-ekonomik konumunun bir sonucudur. Dolayısıyla siyasetle daha fazla ilgilenmek ve siyasal davranış ve eylemlerinde özerklik, iktidara dayalı yöntemlerle gerçekleştirilemez. Bu sonuca ancak iç ve dış göç, kentleşme, endüstrileşme gibi toplum yapısını kökten değiştiren süreçlerle varılabilir. Nitekim kadınların seçme seçilme hakkına ulaşmasının üzerinden neredeyse 90 yıl geçmiş olmasına rağmen, 2004 yerel seçimlerinde görev başına gelen 3225 belediye başkanından 18’i (%0,56), 34.447 belediye meclis üyesinden 817’si (%2,37), 3208 il genel meclisi üyesinden 57’si (%1,78) kadındır. Oysa yerel yönetim yerinden yönetim anlamına geldiğinden vatandaşlar için daha erişilebilir ve daha görünür. Bu erişilebilirlik ve yerindelik, aslında kadınların sorunlarına yanıt bulabilmekte de kilit önem taşıyor.

Genel olarak kadınların yerel politikaya katılma biçimleri, ulusal düzeyde politikaya katılma biçimlerinden pek farklı değildir. Bununla birlikte, İstanbul gibi birkaç büyük şehirde, kadınların belediye meclislerinde elde ettikleri sandalye sayısı parlamenter kadınlarınkinden önemli ölçüde daha yüksektir. Dahası, Türkiye’de kadın temsilcilerle kadın seçmen nüfus arasındaki benzeşme ve temsil gücü açısından da önemli bir fark mevcuttur. Türkiye’de belediye düzeyinde aktif olarak yer alan kadın siyasetçilerin sosyo-ekonomik geçmişlerine bakıldığında parlamenter yapıda aktif olan kadın siyasetçilere göre keskin bir şekilde ayrıştığı görülmektedir. Yerel düzeyde kadın siyasetçiler ağırlıklı olarak ilköğretim ya da lise mezunu iken parlamenter düzeyde kadın siyasetçiler ağırlıklı olarak lisans mezunudur. Ülke genelinde kadınların eğitim düzeyinin istenilen düzeyde olmamasına paralel olarak yerel düzeydeki kadın politikacılar, ülke genelindeki kadınlar ile daha ortak bir dili konuşabilmekte, daha yakın ilişkiler kurabilmektedir⁶⁸. Bu nedenle yerel yönetim düzeyinde kadın katılımının kanallarına daha yakından bakmak, genel olarak kadın

⁶⁷ Gökçimen, a.g.e., s.50

⁶⁸ Arslan, a.g.e., s.112

katılımı açısından önem taşır. Bir sonraki başlıkta, yerel siyasette katılımın kanallarına kadınlar özelinde bakmadan önce, genel işleyiş ve yapıya değinilecektir.

2.2. Türkiye’de Yerel Siyasete Katılım Yolları

Siyasete katılımıda temel amaç halkın temsil gücünün artırılmasıdır. Yerel siyaset ile birlikte bu katılımın daha da yerelleştirilmesi, halkın temeline indirilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaca ulaşılabilmesi için katılım kanallarının yasal olarak genişletilmesinin yanı sıra toplumun psikolojik olarak da konuya eğilimini arttırmak gerekmektedir. Kararlara katılımın artırılması toplum ile yönetim arasındaki mesafenin azalmasına ve kesimler arası kopukluğun giderilmesine olanak sağlamaktadır. Bu sayede halk ile yönetimin uzlaşısı da mümkün olmaktadır. Halkın yönetime katılımının artırılması demokratik gücün meşrulaştırılmasını da sağlamaktadır⁶⁹.

Demokratik gücün meşruluğunu koruyabilmesi ve yerel yönetimlerin işleyişinin sağlanabilmesi için yerel halkın katılımının sürekliliğinin sağlanması gerekmektedir. Halkın katılımının yerel yönetimlerde sağlanması toplumsal sorunların ve yönetsel işlevlerin idaresinde kolaylık sağlamaktadır. Bu sayede daha etkin ve toplumsal yararı yüksek çözümler elde edilmektedir. Yerel yönetimlere halkın katılımının adına genel olarak belediye meclislerine yönelik bilinç yüksek olsa da birçok farklı alternatiften söz etmek mümkündür⁷⁰.

2.2.1. Kent Konseyi

Kent Konseyi için yapılan tanımlama şu şekildedir: “Merkezi yönetim, yerel yönetim, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütlerinin ortak anlayış ile bir araya geldikleri yapı”. Kent Konseyi, şehrin sorunlarının çözümü, kalkınmasının sağlanması, sürdürülebilir vizyonların benimsenmesi ve geliştirilmesi adına tespitlerin yapıldığı, sorunlara çözüm önerilerinin getirildiği ve yapılan tartışmalar neticesinde politikaların geliştirildiği demokratik yapılardır. Türkiye’de Kent Konseyinin ortaya çıkışı 1992 yılıdır; ki oldukça geç atılmış bir adım olduğundan söz etmek mümkündür⁷¹. Brezilya’nın Rio de Janerio kentinde düzenlenen “Yeryüzü Zirvesi”nde Yerel Gündem 21 programı kapsamında Türkiye’de Kent Konseyinin

⁶⁹ Gökçe Gülise, *Yerel Yönetim ve Demokrasi İlişkisi*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 5. 1999, s.57

⁷⁰ Pustu, a.g.e., s.121

⁷¹ Pustu, a.g.e., s.125

temelleri atılmıştır. Türkiye’de oluşturulan kent konseylerinin tarih ve listesi ise şu şekildedir:

- 1994 Bursa
- 1996 İzmir
- 1997 Antalya
- 2000 Adana
- 2004 Manisa

Bu şehirler öncü niteliğindedir. 5393 Sayılı Belediye Kanunu kapsamında her şehirde bir Kent Konseyinin oluşturulması kararlaştırılmıştır. Konseylerin siyasi parti, üniversite, sendika, sivil toplum örgütleri ve kamu kuruluşu temsilcilerinden oluşturularak geniş bir temsil gücünün sağlanması da kanun dahilinde alınan kararlardandır.

Kent Konseylerinin temel işlevi toplumun her kesiminden bireyin temsil edilmesinin, bu bireylerin özgürce düşüncelerini ifade edebilmelerinin ve demokratik bir ortamın sağlanmasıdır. Kentin kalkınması adına gerekli çalışmaların yapılması da Kent Konseylerinin öncelikleri arasındadır. Seçilmiş yerel yönetim organlarının çalışmalarına halk katılımını ve denetimini sağlamak için, en alt düzeydeki yerel yönetim biriminden (mahalle/köy) yukarıya doğru örgütlenecek demokratik kitle örgütleri temsilcileri ve uzmanların da katılımıyla oluşturulan dinamik yapılarıyla etkin çalışma olanağına sahip olabilmektedirler. Bu konseyin gerçek amacı; yönetime halkın katılımının sağlanması olmakla birlikte, mevcut yerel yönetim sisteminin bilinen yetersizliklerini aşabilmek, kuruluşları ve semt temsilcileri aracılığıyla doğrudan halkın ihtiyaçlarını belirleyip, çağdaş belediyecilik açısından çözümler bulabilmek, belediye imkânsızlıklarını halk katılımı ve yaratılacak kent imecesi ile aşabilmek; kısacası daha yaşanılır, çağdaş ve dayanışma içinde bir kent oluşturabilmek en belirgin amaçları arasındadır. Kurultaya muhtarlar, bölge temsilcilikleri, sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri, resmi kurumların müdürleri, üniversite ve okul temsilcileri katılmaktadırlar. Kurultayın gündemi, katılımcılardan gelen öneriler doğrultusunda oluşturulur. Kurultay görüşmeleri ve kararları daha sonraki çalışmalara ışık tutar ve halkın bilinçlenmesini sağlar. Toplantıların düzenlenmesinde belediye önderlik yapmakla birlikte çoğunlukla sivil toplum kuruluşlarıyla geniş ölçüde işbirliği yapılmaktadır. Bu ilişkiler bağlamında bu gruplar, kentin tümünü ve genel kamu yararını ilgilendiren

görüşleri ve talepleri belediyeye yansıtılmaları yanında, doğrudan temsil ettikleri kesimlerin çıkarlarını belediye nezdinde savunma işlevi de üstlenmektedir⁷².

2.2.2. Halk Toplantıları

Yerel yönetimler, aldıkları kararları ve gerçekleştirdikleri faaliyetleri toplum ile paylaşmak, geri dönüş sağlamak ve önerilerinden yararlanmak için halk toplantıları gerçekleştirmektedir. Bu toplantılar ile birlikte yöneticiler, toplum ile doğrudan iletişim kurma şansı yakalamaktadır. Toplantı sonucunda alınan kararların herhangi bir yaptırımı yoktur, ancak yöneticilere fikir sunması açısından önemlidir. Halk toplantıları ile birlikte yerel demokrasinin güçlendiğinden söz etmek de mümkündür⁷³.

Halk toplantıları, halkın sesinin yöneticiler tarafından duyulmasını sağlamak ve yönetim adına yönlendirmelerde bulunmaktadır. Yerel demokrasinin ve hizmet anlayışının gelişmesine olanak sağlamaktadır.

2.2.3. Kamuoyu Yoklamaları

Yöneticiler, yaptıkları uygulamaların halk tarafından nasıl değerlendirildiğini ya da yapacakları bir uygulamanın halk tarafından nasıl değerlendirileceğini öğrenmek istediklerinde kamuoyu yoklamaları gerçekleştirirler. Yapılan kamuoyu yoklamalarından sağlıklı sonuçlar elde edilebilmesi için sürecin bilimselliğe uygun ilerlemesi gerekmektedir. Kamuoyu yoklamaları farklı yöntemler ile gerçekleştirilebilmektedir. En yaygın yöntem ise ankettir. Anket çalışmaları gerçekleştirilerek konuya ilişkin görüşler toplanmaktadır. Bu uygulamadaki temel amaç şüphesiz yerel halkın görüşlerinin belirlenmesidir. Bu görüşler gelecekte alınacak kararlarda yönetim adına önemli bir referans oluşturmaktadır⁷⁴.

Yerel yönetimler halka hizmet sunmak amacıyla seçildiklerine göre yerel halkın düşüncelerini öğrenmek ve politikalarını bu düşünce ve gereksinimlere göre oluşturmak zorundadırlar. Demokratik değerlere dayalı bir yerinden yönetim şekli ortaya koyabilmek için hizmet götürülecek olan kitlenin iyi tanınması ve üretilecek olan politikaların buna göre belirlenmesi yerel yönetimlerin başarısı için gereklidir⁷⁵.

⁷² Demir, a.g.e., s.48

⁷³ Mehmet Yiğit, *Türkiye'de Yerel Yönetimlerde Katılım, Demokrasi ve AB Sürecinin Etkileri*, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı, 2008, s.53.(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)

⁷⁴ Yiğit, a.g.e., s.53

⁷⁵ Demir, a.g.e., s.51

2.2.4. Şikayet Kutuları

Şikayet kutuları, bireylerin yerel yöneticilere ulaşmadaki en pratik ve kolay yolların başında gelmektedir. Şehrin belirli bölgelerine yerleştirilen şikayet kutularına bireyler görüş, öneri, talep ya da şikayetlerini yazarak kutuya atmaktadır ve belirli aralıklarla bu kutular yetkililerce açılarak içerisindeki kağıtlar toplanmaktadır. Toplamanın ardından yazılanlar incelemekte ve bu sayede bireysel görüşler hakkında haberdar olunmaktadır. Şikayet kutularının dezavantajları, bireylerin şikayet kutularının amacının dışında kullanmaya başlamalarıdır. Bununla birlikte yerel yöneticilerin uzun süre şikayet kutularındaki kağıtları toplamamaları ya da yer alan görüşleri dikkate almamaları toplumun şikayet kutularına yönelik ilgisini azaltmaktadır.⁷⁶

2.2.5. Bireysel Başvuru Yoluyla Katılma

Bireysel başvuru, halkın yönetime katılmasındaki yöntemlerden birisidir. Yerel yöneticilerin almış oldukları kararlara ilişkin görüş, eleştiri, beklenti ya da önerilerini iletmek amacı ile vatandaşlar bireysel başvuruda bulunmaktadır. Bu başvurularında yöneticilerin almış oldukları kararları gözden geçirmelerini ya da çeşitli değişikliklerde bulunmalarını ifade edebilmektedirler. Bireysel başvuru yolu, yerel yöneticilerin aldıkları kararların toplumsal yansımalarını görmeleri, talep ve eleştirileri birinci ağızdan dinlemeleri ve bu doğrultuda yeni adımlar atma imkanı tanıyan siyasal katılma yöntemidir. Yasal olarak da bireysel başvuru hakkı vatandaşlara tanınmaktadır⁷⁷.

Bireysel ve toplumsal siyasal katılımın önünde çeşitli engeller yer almaktadır. Bu engellerin anlaşılması ve açıklanmasında bireysel başvuru yolu önemli kazanımlar sağlamaktadır. Bireysel katılımın önündeki engellerin en büyüğü kadının toplumdaki yeridir. Günümüzde ne acıdır ki yapılan araştırmalar her iki kadından birinin eşinin ya da babasının etkisi altında kalarak siyasi seçimini yaptığını göstermektedir. Ataerkil toplum yapılarının günümüzde varlığını koruması, kadınların eğitim ve iş hayatında arka planda kalmaları bu durumun temel sebebi olarak ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte bireysel başvuru yolu, kadınların

⁷⁶ Yiğit, a.g.e., s.57

⁷⁷ Osman Nacak, *AB Sürecinde Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Demokratikleşmesi ve İdari Denetimi*, 2008, s.14.(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)

herhangi bir etki altında almadan kişisel görüşlerini doğrudan iletme imkanını sunmaktadır.⁷⁸

2.2.6. Geri Çağırma

Demokratik uygulamalar içerisinde her zaman olumlu sonuçlar elde edilemeyebilmektedir. Bu olumsuzluklar karşısında demokratik toplumlarda hesap sorma hakkı vatandaşta tanınmaktadır. Geri çağırma uygulaması da bu hesap sorma hakkının bir uzantısı olup, seçilmiş kişinin görev süresi dolmadan görevine son verilebilmesi anlamına gelmektedir. Seçilmiş kişileri seçen seçmen nüfusunun %25'inin yazılı başvuruda bulunması halinde bu başvuru üzerinde bir halk oylaması yapılır ve oylama sonucunda yazılı başvuru lehine oy çıkar ise seçilmiş kişi "geri çağırılmış" olur ve görevine son verilir.⁷⁹

2.2.7. Yurttaş Kurulları

Bu kurullar, toplum tarafından ihmal edilmiş ya da dışlanmış grupların yerel yönetime katılımının sağlanması amacı ile oluşturulmaktadır. Engelliler ve yabancı uyruklular bu kurulların oluşturulduğu grupların başında gelmektedir. Bu kurullar, temsil gücü düşük olan grupların temsilini gerçekleştirerek yönetime katılmalarını sağlamaktadır ve yönetim üzerinde bu grupları yakından ilgilendiren konularda oldukça önemli bir güce sahiptirler. Kent yönetimine farklı bakış açılarının yansıtılmasının yanı sıra bu kesimlerin temsil edildikleri duygusunun aşılması toplum içerisindeki ayrışmaların da azalmasını sağlamaktadır.⁸⁰

2.2.8. Yuvarlak Masa Toplantıları

Yuvarlak masa toplantıları yönteminin geliştirilmesinden ana sebep duyulan demokratik kaygılardır. Yuvarlak masa toplantılarında katılımcılar genellikle alanının uzmanı kişiler olmaktadır. Toplumsal sorunların hemen her alanı için yuvarlak masa toplantıları gerçekleştirilebilmektedir. Bu yöntemde önceliklerin belirlenmesi ve bu önceliklerin karar organlarına iletilmesi işlevi önceliklidir. Temel prensiplerin başında ise demokratik bir ortamın oluşturulması gelmektedir. Bu yöntemi diğerlerinden ayıran temel farklılık katılımcı sayısının sınırlı ve seçkin olmasıdır. Toplumsal

⁷⁸ Çakır, Özlem, *Türkiye'de Kadının Çalışma Yaşamında Dışlanması*, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı 31, 2008, s.25.

⁷⁹ Demir, a.g.e., s.50

⁸⁰ Demir, a.g.e., s.51.

sorunların gündeme getirilmesi ve çözüm önerilerinin geliştirilmesi adına ortaya çıkmış olsa da günümüzde siyasi çıkarlar adına kullanılan bir yöntem olarak görülmektedir. Toplumun önde gelen siyasetçileri ya da yatırımcıları bir araya gelerek organize çıkar gruplarının oluşturulduğu bir yapıya dönüşmüştür. Bununla birlikte katılımı zorunlu olmamasına karşın birçok toplantıda sivil toplum örgüt temsilcilerinin yer aldığından ve önemli bir yer tuttuklarından söz etmek de mümkündür

Yuvarlak masa toplantılarının diğer katılım yollarından temel farkı katılımın sınırlı olmasıdır. Bu yöntemde katılımcı sayısı sınırlandırılmakta olup, seçkin bir çalışma grubunun oluşturulması amaçlanmaktadır. Bu yapısı itibari ile yöntemin siyasi çıkarların temsil edilmesine imkan tanıdığı kabul edilmektedir⁸¹. Yöntem, müzakereci bir ortam sunsa da kişisel ifadelerle fazlaca olanak tanımaktadır. Bu yöntemi tercih edenler ağırlıklı olarak sanayi kolları ya da bilim örgütleri temsilcileridir. Sivil toplum kuruluşlarının yuvarlak masa toplantılarına katılma zorunluluğu bulunmasa da toplum için önemli konularda sıkça katılımında bulunduğu görülmektedir⁸².

2.2.9. Danışma Kurulları

Yönetimlerin karar alma ve aldıkları kararları uygulama süreçlerinde toplumun görüşlerini alması ve toplumsal ihtiyaçların dikkate alınmış olması daha sağlıklı sonuçlar alınmasını sağlamaktadır. Bununla birlikte kent konseylerinin temel işlevlerinden olan altyapı sorunları, eğitim, çevre sağlığı, kent planlaması, kalkınma gibi konularda toplumun katılımının sağlanması toplumsal bilincin ve toplum sorumluluğunun gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu amaç doğrultusunda oluşturulan danışma kurulları, bu iletişimin kurulmasını sağlamaktadır⁸³.

2.2.10. Telefon

Bireylerin, yönetimlere katılması ve görüşlerini aktarmasındaki bir diğer yol telefondur. Genel olarak yazılı başvurulara göre daha etkin olduğu kabul edilmektedir. Telefon vasıtasıyla gerekli makamlar ile iletişim kurulması, görüş, talep ve dileklerin iletilmesi sık tercih edilen bir yöntemdir. Telefon, bireylere hem

⁸¹ Demir, a.g.e., s.52.

⁸² Genç vd., a.g.e., s.111

⁸³ Demir, a.g.e., s.53.

zamandan hem de maliyetlerden tasarruf sağlamaktadır. Bürokratik işlemlerin sonlandırılmasındaki sürecin kısaltılmasında da telefonda yararlanılmaktadır⁸⁴

2.2.11. Dilekçe

Bireylerin, talep ve dileklerini yöneticilere iletmeleri adına anayasal haklardan biri olarak tanınan dilekçe hakkı, toplumu oluşturan bireylerin yönetici kesim ile iletişim kurmasındaki önemli araçlardan birisidir. Talep, dilek ve görüşlerin yüzyüze iletebilmesi imkanının oluşması güç olduğundan anayasal hak olarak dilekçe hakkı tanınmıştır. Bu hakkın sağlıklı işleyebilmesi adına da ülkemizde 3071 Sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılması Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanun doğrultusunda Türk vatandaşı ya da Türkiye’de ikamet eden her bireyin dilekçe hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Bu hakkı kullanan bireylere, sürecin işleyişi ile ilgili ya da verilen cevap ile ilgili en geç 30 gün içerisinde cevap verileceği yine kanun kapsamında belirtilmektedir. Eğer ki dilekçe hakkını kullanan bireye sürecin işleyişi ile ilgili geri bildirim yapılmış ise sürecin sonucu ile ilgili de ayrıca geri bildirim yapılacağı da yine kanun kapsamında tanımlanmaktadır.⁸⁵

2.3. Kadınlara Özel Yerel Siyasal Katılım ve Temsil Mekanizmaları

Kadınların, belediye başkanlıkları ve meclis benzeri diğer yapılanmalar, siyasal partilerin yerel teşkilatları gibi düzeylerde faaliyet yürütmesinin önünde elbetteki herhangi bir yasal engel bulunmamaktadır. Dolayısıyla tüm bu kurumlar, kadın katılım ve temsiline açıktır. Bununla beraber, yerel siyaset düzeyinde özel olarak kadın katılımı ve temsili öngörülerek oluşturulmuş iki temel kurumsal yapıdan bahsetmemiz mümkündür: siyasal partilerin kadın kolları ve Kent Konseyi Kadın Meclisi. Bunlara ek olarak, kadın katılımını teşvik etmeye geliştirilmiş ulusal ve uluslararası programlar da mevcuttur. Aşağıda bunlara değinilmektedir.

2.3.1. Siyasal Partiler ve Kadın Kolları

Günümüz Türkiye’si göz önüne alındığında cinsiyetçi yaklaşımın toplum nezdinde hala aşılamadığı görülmektedir. Daha vahim olan ise siyasal platformda da bu cinsiyetçi yaklaşımın güçlü bir şekilde varlığını sürdürüyor olmasıdır. Bugün Türkiye’de erkek egemenliğinde olan bir toplum yapısı ve siyasal yaşam mevcuttur.

⁸⁴ Yiğit, a.g.e., s.8

⁸⁵ Yiğit, a.g.e., s.9

Demokrasi anlayışının temelinde kadın erkek eşitliği bulunmaktadır ve cinsiyetçi bir yaklaşımda kesinlikle yer verilmemektedir. Buna karşın gerek kültürel gelenekler, gerek toplumsal bilinç ve eğitim düzeyi, gerekse de erkek egemenliğinin getirmiş olduğu kısıtlamalar neticesinde Türkiye’de tam anlamı ile demokratik bir yapı oluşturulamamıştır.

Bugünkü seçim sistemi kapsamında seçmenlere sunulan aday listelerde seçmen kendisini kimin temsil edeceğini bilmeden oy vermektedir. Parti adı odaklı bir seçmen kitlesi bulunmaktadır. Bu durumdan faydalanan parti liderleri ve yönetim kurulları da kendi düşünce ve istekleri doğrultusunda parti adaylarını belirlemektedir. Kendi istekleri doğrultusunda oluşturulan listeler incelendiğinde ise baskın bir erkek egemenliği dikkat çekmektedir.

Ülkemizde siyasi partilerin hemen hepsinde erkek egemen bir yapı mevcuttur. Kadınlara parti üyeliği hakkı tanınmasına rağmen parti yönetiminde üst mevkilere ulaşması adına kadınlara zorlu bir süreç oluşturulmaktadır. Bu sebeple kadınlar daha çok seçim dönemlerinde kadın seçmen kitlesi ile iletişim kurmada ve sosyal faaliyetlerin oluşturulmasında görevlendirilmektedir. Kadınlar, parti genel başkanlığı, parti meclisi ya da il başkanlığı gibi mevkilerden ziyade ikincil görevler ile parti bünyesinde konumlandırılmaktadır.

Kadının kamusal yaşama aktif siyasal katılımındaki toplumsal, siyasal ve bireysel engellemelere rağmen, siyasal partiler için kadınlar birer oy makinesi olarak görülmektedir. Kadın kollarında görevlendirilen kadınlar, özellikle seçim dönemlerinde siyasi partinin ve belirlediği adayların seçilmesi için mücadele vermektedir. Kadın erkeğin belirlediği rolde, erkekler için mücadele vermekte, bu yarışta kendine yeterince yer bulamamaktadır. Kadın siyasal partilerce özellikle siyasal seçim dönemlerinde vitrin süsü olarak kullanılmakta simgeselleştirilmektedir. Kadın aday ya listeye girememekte ya da listelerin sonlarında, seçilemeyecek sıralarda yer alabilmektedir. Türkiye’de de durum farklı değildir. Siyasal partilerde, kadınların parti içi çalışmaları ve partilerin yönetim kadrolarındaki temsil durumları dikkate alındığında; seçim dönemlerinde kadın kollarında aktif olarak çalıştırılan kadın, aday olarak ya yoktur ya da ikincil durumdadır. Siyasal partiler kadını siyasal alandaki yarışın dışında tutmakta, kadını vitrinde kullanmaktan öteye geçememektedirler.⁸⁶

⁸⁶ Çağlar, a.g.e., s.68

2.3.2. Kent Konseyi Kadın Meclisleri

Türkiye'de Kent Konseyi Kadın Meclislerinin benimsediği ilkeler ve görev dağılımları farklılık gösterse de amaçları ortaktır. Temel amaç, kadınların yaşam standartlarının geliştirilmesi, güvenliklerinin sağlanması, kadın istihdamının artırılması, kadınların yönetime katılımlarının artırılması ve kadınların haklarının genişletilmesidir. Toplumun her alanında kadın katılımının artırılması hedeflenmektedir. Bu doğrultuda din, dil, ırk vb. herhangi bir ayırım yapılmaksızın her kadın eşit statüdedir ve toplumun da kadın-erkek eşitliği bilinci geliştirilmesine çalışılmaktadır. Kent Konseyi Kadın Meclislerinin genel ilkeleri şunlardır:

- Kente ya da ilçeye ait kadın meclisine o kent ya da ilçede yaşayan her kadın, kadın meclisi çalışmalarına katılım gösterebilmektedir.
- Kadın Meclisleri, cinsiyet ayrımcılığına ilişkin her uygulamaya karşı mücadele etmektedir.
- Kadın Meclisleri, kadına kadar şiddetin her türüsüne karşı mücadele etmektedir.
- Kadın Meclisleri toplantılarına katılmak isteyen erkeklerin toplantıya katılmalarına izin verilir ancak oylamalara katılmalarına izin verilmez.
- Kadın Meclislerinde alınan kararlar kişisel çıkarlar doğrultusunda yönlendirilemez ya da kullanılamaz.

2.3.3. Fiili Kota Uygulamaları

Kadınların yerel siyasete katılımının en yüksek olduğu ülkelere bakıldığında yapılan çalışmaların en etkinisi kota uygulamasıdır. Kota uygulaması, belirli bir oranda kadın milletvekiline parlamento ya da senatoda yer verilmesi zorunluluğudur. Kota uygulamasında belirlenen oran ülkeden ülkeye göre değişiklik göstermektedir. Çoğunlukla %30 ya da %40 oranında kota belirlenirken, bazı ülkelerde de cinsiyet nötrlüğü ilkesi vardır. Cinsiyet nötrlüğü, cinsiyetlerden birinin %60'ın üzerinde katılımına izin vermemektir.

Tablo 3. Parlamentolardaki Kadın Oranları (%)⁸⁷

Bölgeler	Parlamento	Senato	Parlamento + Senato
İskandinav Ülkeleri	41,5	-	-
Amerika	26,5	25,5	26,4
Avrupa	25,3	24,3	25,1
Afrika	22,7	20,3	22,4
Asya	19,0	13,3	18,4
Arap Ülkeleri	18,1	7,3	16,1
Pasifik	13,1	36,0	15,7

Dünyadaki farklı bölgeler itibari ile parlamentolardaki kadın oranlarına Tablo 2’de yer verilmiştir. Görüldüğü üzere İskandinav ülkelerinde yerel siyasete kadın katılımı diğer bölgelerin çok üstündedir. Bu durumun temel sebebi ise İskandinav ülkelerinde kota uygulamasına yer veriliyor olmasıdır.

Ülkemizde ise kota uygulamasına ilişkin yasal bir düzenleme mevcut değildir ancak 2007 yılından beri o günkü adı ile DTP, bugünkü adı ile HDP parti içerisinde kota uygulamasına yer vermektedir. 2007 yılından bu partinin kadın aday adaylığında, kadın adaylığında ve seçilen kadın milletvekili sayılarında ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Son genel seçimlerde de yine bu parti en çok kadın milletvekiline sahiptir.

⁸⁷ www.kadinarastirmalari.org. (Erişim Tarihi 22.12.2017)

Tablo 4. 2015 Genel Seçimleri Kadın Milletvekili Sayıları

Parti	Kadın MV	Kadın MV (%)	Erkek MV	Erkek MV (%)	Toplam
AKP	34	10,7	283	89,3	317
CHP	21	15,7	113	84,3	134
HDP	23	39,0	36	61,0	59
MHP	3	7,5	37	92,5	40
Toplam	81	14,7	469	85,3	550

Tablo 4’de görüldüğü üzere HDP’nin uygulamış olduğu kota uygulaması ile birlikte kadın milletvekillerinin oranı %39 olurken, bu oran diğer partilerin kat ve kat üstündedir. Bu doğrultuda diğer partilerin de benzer bir kota uygulamasına gitmeleri ya da yasal olarak her partiye kota uygulaması şartı getirilmesi kadınların siyasete katılımlarını arttırmada önemli kazanımlar sağlayacak bir uygulamadır.

2.3.4. Yerel Siyasete Yönelik Gönüllü Bir Çalışma: “Yarın İçin Bugünden” Kampanyası

“Yarın İçin Bugünden” kampanyası yerel siyasete kadınların katılımını arttırmak amacı ile başlatılmıştır. 2003 yılında başlatılan kampanyanın temel amaçları şunlardır:⁸⁸

- Kadın örgütlerinin yerel siyasete katılım adına faaliyetlerde bulunmalarını sağlamak,
- Kadınların yerel yönetimlere yönelik katılımlarını ve adaylıklarını arttırmak adına teşviklerde bulunmak,
- Siyasal partilerin yerel yönetimlere kadın katılımına yönelik politikalarında farklılık yaratmak,
- Toplumun ve yerel yönetimlerin cinsiyet eşitliğine yönelik bilincini ve duyarlılığını arttırmak,
- Yerel siyasetin cinsiyet eşitliğine yönelik perspektifini geliştirmek,

⁸⁸ Erbay Arıboğan, *Yerel Yönetimlerde Temsil ve Kadın Üyeler: Kadın Adayların Önündeki Görünmez Engeller*, Türk İdare Dergisi, Sayı 463, 2009, s.13.

- Yerel yönetimlerde kadın rol modellere yer vererek kadın katılımını arttırmak,
- Medyanın ve yerel basının konuya ilişkin ilgisini arttırmak,
- Somut hedefler belirlemek ve bu hedeflere ulaşmak adına güçlü eylem planları yapmak,
- Kadın örgütlerinin sivil toplum kuruluşları ve belediyeler ile işbirliğini arttırmak.

2003 yılında başlatılan kampanyanın ilk iki yılında kadınları örgütlemek, kadın örgütlerinin faaliyetlerini arttırmak, kadın adayların yerel yönetimlere katılımını teşvik etmek, cinsiyet eşitliği bilincini arttırmak ve medyanın konuya ilgisini arttırmak adına çalışmalarda bulunulmuştur. Bu doğrultuda siyasi partiler ve sivil toplum kuruluşlarının kadınlara yönelik eğitimler düzenlemesi sağlanmıştır. 2 yıllık program dahilinde gerçekleştirilen faaliyetler şunlardır⁸⁹:

- 2003 yılının son 6 aylık döneminde konuya ilişkin 23 eğitim gerçekleştirilmiştir. Bu eğitimlerin toplumun her kesiminden kadına ulaştırılabilmesi adına siyasi partiler, sendikalar, kadın örgütleri ve gecekondü bölgeleri olmak üzere farklı kesimlere ulaşması sağlanmıştır,
- Yerel yönetimler ile kadınlar arasındaki iletişim güçlendirilmiştir,
- Beş broşür, iki kitap yayımlanmıştır,
- Ankara, Antalya, Denizli ve İzmir’de kadınların yerel siyasete katılımını arttırmaya yönelik toplantılar düzenlenmiştir,
- Kadınların Yerel Seçim Bildirgesi hazırlanmış ve tüm ülkede dağıtımı gerçekleştirilmiştir,
- İki değerlendirme toplantısı yapılmıştır. Toplantılar akademisyenlerden yerel basına, parlamenterlerden kadın belediye başkanları- na ve toplum merkezlerindeki kadınlara kadar geniş bir katılımcı profili içermiştir.
- Kampanya sürecini anlatan ve yapılan etkinlikleri görünür hale getiren “Kadın Başımıza” isimli bir kitap yayınlanmıştır.
- Yerel seçimler öncesinde Ankara’da kadın adayları desteklemek üzere bir aday danışma ofisi kurulmuştur.
- Bunların yanında, çok sayıda seminer, konferans, tartışma toplantısı düzenlenerek kamuoyu yaratılmaya, kadınların yerel siyasetteki eksik temsiline dikkat çekmeye çalışılmıştır.

⁸⁹ Arıboğan, a.g.e., s.15

Yerel seçimlerin ardından kampanya dahilinde yürülen çalışmalar üç ana hedef doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Bu hedefler şunlardır:⁹⁰

- **İşbirliği:** Yerel yönetimlerin, kadın örgütleri ile ilişkilerini arttırarak yerel yönetimlere kadın katılımının arttırılmasını sağlamak,
- **Kadın Belediye Başkanları ile Ortaklık:** Kadın belediye başkanlarının desteklenmesi ve mevcut güçlerinin arttırılması adına yardımda bulunmak,
- **Cinsiyet Duyarlılığı:** Hemen her toplumda sorun olan kadın-erkek eşitsizliğinin giderilmesi adına başta yerel kamu yönetimleri olmak üzere cinsiyete duyarlılığın arttırılması ve geliştirilen politikaların da bu doğrultuda yönlendirilmesi.

2005 yılından itibaren öncelikli hedef haline gelen cinsiyet duyarlılığının politikalara ve yasal düzenlemelere yansıtılması, başta Belediyeler Kanunu ile birlikte amacına ulaşmıştır. Bu süreçte geliştirilen kanunlarda cinsiyet duyarlılığına yer verilmesi sağlanmıştır.

Kampanyanın tarafı olan kadın örgütleri ile belediyelerin bir araya getirilerek yerel siyasete kadın katılımının arttırılması adına görüşmelerin gerçekleştirilmesi adına atölye çalışmaları düzenlenmiştir. 2006 yılı içerisinde Muğla, Ankara ve Şanlıurfa olmak üzere üç atölye çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalarda kadınların yerel sorunları konuşulmuş, bu sorunlara ilişkin çözüm önerileri geliştirilmiş, belirlenen sorunlar ve getirilen öneriler belediyeler ile iletişim kurularak doğrudan iletilmiştir. Ayrıca bu sorunların giderilebilmesi adına eğitim programları ve eğitim materyalleri hazırlanmıştır. Atölye çalışmaları neticesinde hazırlanan ve yayımlanan eğitim kitapçıkları şunlardır⁹¹:

1. Düşüm Bilgisi
2. Belediye Kadınlarada Hizmet Eder
3. Yerel Yönetimlere İlişkin Yasal Düzenlemeler Çerçevesinde Kadınlara Yer Açmak

2.3.5. Birleşmiş Milletler Ortak Programı: “Kadın Dostu Kentler” Projesi

Kadın-erkek eşitliğine ilişkin tartışmalar on yıllardır sürmekle beraber kadınların kentsel yaşamdaki yerine yönelik tartışmalar ancak 20. yüzyılın son çeyreğinde başlamıştır. Kadınların siyasette yeteri kadar yer almamaları, yerel

⁹⁰ Nedret Çağlar, *Kadının Siyasal Yaşama Katılımı ve Kota Uygulamaları*, Süleyman Demirel Üniversitesi Dergisi, Sayı 3, 2011, s.63.

⁹¹ Çağlar, a.g.e., s.67

yönetimlere de doğrudan yansımaktadır ki kadınların siyasetteki yerleri düşünüldüğünde yerel siyasetteki konumları çok daha geridedir. Bu gerçek ile yüzleşen Birleşmiş Milletler, kadınların kentteki ve kent yönetimindeki konumunu güçlendirmek adına “Kadın Dostu Kentler” projesini geliştirmiştir. Bu proje ile birlikte öncelikli olarak kadınların kent yaşamındaki sorunlarının giderilmesi, ardından da kent yönetimine katılımlarının artırılması amaçlanmaktadır. Birleşmiş Milletler’e göre bir kente “kadın dostu” yakıştırmasının yapılabilmesi için o kentin sahip olması gereken özellikler şunlardır:⁹²

- Kadınların kent yaşamında şiddetin her türüsüne karşı bir endişe duymamaları,
- Kadınların ayrımcılık ile karşılaşmamaları,
- Kadınların adalete erişimleri garanti altına alınmış olması,
- Kadına şiddet konusunda yerel yönetimin hassas davranması,
- Kent yönetimine kadınların etkin katılımının sağlanması.

Bu özelliklerin gerekliliği fikrinden yola çıkılarak geliştirilen “Kadın Dostu Kentler” projesi ilk olarak 1998 yılında Güney Amerika ülkelerinde başlatılmış olup 2003 yılında Asya kıtasında uygulamaya konulmuştur. Günümüzde projeyi sürdüren, Güney Kore, Hindistan, Finlandiya ve Türkiye dahil 17 ülke ve yüzlerce şehir vardır.

“Kadın Dostu Kent”lerde herhangi bir şekilde ayrımcılığa izin verilmemekte, tüm haklardan kadınların ve erkeklerin eşit yararlanması sağlanmakta, kadınların güvenliklerine dair endişeleri giderilmekte, istihdama ve yönetime katılmaları sağlanmaktadır. Bu doğrultuda yürütülen projelerde kadın dostu kentlerin oluşumu adına izlenen yollar şunlardır⁹³:

- Karar organlarında kadın sayısının artırılması,
- Yerel yönetimlerde eşitlik birimlerinin oluşturulması,
- Eşitlik planlarının hazırlanması,
- Sivil toplumda diyalogun geliştirilmesi,
- Cinsiyet eşitliğine ilişkin eğitimlerin artırılması,
- Yerel yöneticilerin cinsiyet eşitliğine yönelik bilincinin geliştirilmesi,
- Kent yaşamında kadınlara yönelik ihtiyaçların belirlenmesi ve bu ihtiyaçların karşılanması,

⁹² “*Kadın Dostu*”, Birleşmiş Milletler Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı BMOP Bülteni, Sayı: 12, 2009, s.24

⁹³ Şenol, Nevin, *Kadın Dostu Kentler Avrupa’dan Örnekler*, BM Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı, 2008, s.4

- Kültürel faaliyetlerden kadınların da eşit bir şekilde faydalanabilmesine yönelik çalışmalar.

Özellikle 1980'lerden sonra kent yaşamında kadın ile erkek arasındaki eşitsizlik gün yüzüne çıkmıştır. Bu dönemden itibaren de bu eşitsizliğin giderilmesi adına çalışmalara başlanmıştır. 2000'li yılların başından itibaren de hem bu eşitsizliğin giderilmesi, hem de kadınların kentsel yaşamdaki refah düzeylerini arttırma adına çalışmalar birlikte yürütölmeye başlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Buna karşın ilk olarak 1998 yılında başlatılan "Kadın Dostu Kentler" projesi Türkiye'de ilk olarak 2006 yılında uygulanmaya başlanmıştır.

Türkiye'de Sabancı Vakfı'nın desteği ile başlatılan proje ilk olarak 6 şehirde uygulamaya konulmuştur. Bu şehirler şunlardır⁹⁴:

- İzmir
- Kars
- Nevşehir
- Şanlıurfa
- Trabzon
- Van

4 yıllık uygulama sürecince söz konusu kentlerde sivil toplum kuruluşlarının da katılımları ile çeşitli eğitimler verilmiş, atölye çalışmaları gerçekleştirilmiştir. İstenilen sonuçların alınması ile de Van dışında diğer şehirlerde "Kadın Dostu Kentler" projesi sürdürölürken, bu kentlerin yanına 7 kent daha eklenmiştir. Eklenen 7 kent şunlardır: Adıyaman, Antalya, Bursa, Gaziantep, Malatya, Mardin, Samsun.

⁹⁴ BMOP, *Kadın Dostu Kentler 2010*, Ankara, 2010, s.14.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YEREL SİYASET VE KADIN KATILIMI ARAŞTIRMASI VE BULGULAR

Tez çalışması kapsamında, Türkiye’de günümüzde kadınların yerel siyasete katılımını ele alan bir anket çalışması düzenlenmiştir. Bu bölümde araştırmanın çerçevesi ve bulguları aktarılacaktır.

3.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Kadınların toplumdaki konumu, o toplumun gelişmişliğinin temel göstergelerinden birisidir. Günümüz modern toplumlarında kadınlar, deyim yerindeyse eve kapanan kimliklerinden uzaklaşarak iş hayatına, siyasete katılım göstermektedirler. Bu çalışmanın konusu da kadınların siyasete ve yerel siyasete katılımları olmuştur.

3.2. PROBLEM

3.2.1. Araştırmanın Problemi

Kadınların siyasete ve yerel siyasete katılım düzeyleri nedir? Kadınların siyasete ve yerel siyasete katılımlarını arttırmak adına getirilebilecek öneriler ve çalışmalar nelerdir?

3.3. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmada kadınların siyasete ve yerel siyasete katılım düzeylerinin belirlenmesi, kadınların siyasete katılımları üzerinde etkili olan unsurların belirlenmesi ve kadınların siyasete katılımlarını arttırmak adına öneriler getirilmesi amaçlanmaktadır.

3.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bir toplumun gelişmesinde yegane unsur kadınların toplumdaki rollerinin genişlemesidir. Bu durum demokrasinin gelişmesi adına da geçerlidir ve kadınların siyasete katılımları arttıkça demokrasi de gelişim göstermektedir. Bu doğrultuda kadınların siyasete katılımları üzerinde etkili olan unsurların belirlenmesi ve kadınların siyasete katılımlarının artırılması adına öneriler getirilmesi hem bireylere

hem de partilere sunacağı bilgiler ile siyasete katkı yapacak olması araştırmanın önemini arttırmaktadır.

3.5. ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI

Araştırma İstanbul ili sınırları içerisindeki ilçe belediyeleri ölçeğinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında mevcut ve geçmiş dönem belediye meclis üyeleri ile görüşmeler yapılmıştır.

3.6. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE TEKNİĞİ

Araştırma yöntemi nitel analiz yöntemidir. Araştırmanın nitel boyutu, yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla elde edilen verilerin içerik analizi yöntemiyle analiz edilmesini ve yorumlamasını içermektedir. Bu yöntem ve modelin seçilmesinin nedeni, toplanan verilerin derinlemesine analiz edilmesi ve böylece çalışma öncesinde belirgin olmayan tema ve boyutların ortaya çıkarılması; elde edilen verilerin sistematik ve tarafsız olmasına önem verilen bir yöntem olmasından ileri gelmektedir⁹⁵.

Nitel analiz yönteminde konu hakkında derin bir kavrayışa ulaşma çabası söz konusu olup, araştırmacı ilave sorularla görüştüğü kişinin öznel bakış açısını kapsamaya çalışır. Bu araştırmada da, görüşülen yöneticilerin yaşadıkları sorunlar hakkında öznel bakışları elde edilmeye çalışılmıştır.

Siyasetçilerle gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda elde edilen veriler analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analizde veriler görüşülen kişiden elde edilmektedir ve verilen cevaplar değiştirilmeden alıntılar şeklinde aktarılır. Betimsel analiz dört aşamadan oluşmaktadır⁹⁶.

1. Analiz için çerçevenin oluşturulması,
2. Oluşturulan çerçeveye göre verilerin işlenmesi,
3. Bulguların tanımlanması,
4. Bulguların yorumlanması.

Görüşmelerden elde edilen veriler kodlama sistemi ile sayısal veri haline dönüştürülür ve analiz yapılır. Karmaşık bir yöntem olmasına karşın ulaşılması zor

⁹⁵ Koçak Abdullah, ve Arun Özgür, *İçerik Analizi Çalışmalarında Örneklem Sorunu*. Selçuk İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 4(3), 2006, s.21.

⁹⁶ Altunışık Remzi, *e- Memnuniyeti Etkileyen Performans Kriterlerinin Tespiti Üzerine Bir Araştırma*. Akademik Bakış Dergisi, 2010, s.20

veriler elde edilir.⁹⁷ Sonuç olarak betimsel analizde toplanan veriler belirlenen başlıklar altında özetlenir ve yorumlanır.

Verilerin analizi bölümünde de bahsedildiği üzere araştırmada betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın örnekleme 9 belediye meclis üyesi tarafından oluşturulmuştur. Katılımcıların seçiminde kolay ulaşılabilirlik ve gönüllülük esasları baz alınmıştır. Araştırma örnekleme oluşturan katılımcılara yüz yüze anket yöntemi ile yöneltilmiştir. Kodlama için ise yöneticilere “A” ve numara verilmiştir. Örneğin A1, A2 ...

Katılımcıların kodlamaları şu şekildedir:

- A1: CHP Avcılar Belediyesi meclis üyesi (erkek)
- A2: CHP Avcılar Belediye meclis üyesi (erkek)
- A3: CHP Bahçeşehir Belediyesi eski meclis üyesi (erkek)
- A4: AKP Beylikdüzü Belediyesi meclis üyesi ve AKP İstanbul İl Yönetim Kurulu Üyesi (kadın)
- A5: CHP Beylikdüzü Belediyesi eski meclis üyesi ve Grup Sekreteri (erkek)
- A6: CHP Avcılar Belediyesi meclis üyesi (erkek)
- A7: AKP Beylikdüzü Belediyesi meclis üyesi ve Grup Sözcüsü(kadın)
- A8: CHP İstanbul il başkan yardımcısı (kadın)
- A9: CHP Avcılar Belediyesi meclis üyesi (erkek)

3.7. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Katılımcılara kadınların yerel siyasete katılımlarına ilişkin 11 soru yöneltilmiş ve görüşleri alınmıştır. Buna göre sorular ve görüşler şu şekildedir:

Soru 1: Ulusal meclis ve bakanlıklar düzeyinde bir göreviniz oldu mu?

- **A1:** Hayır.
- **A2:** Hayır olmadı.
- **A3:** Hayır olmadı.
- **A4:** Hayır
- **A5:** Hayır olmadı.
- **A6:** Hayır
- **A7:** Hayır olmadı.
- **A8:** Hayır.
- **A9:** Hayır olmadı.

⁹⁷ Altunışık, a.g.e., s.22

Katılımcıların hiçbiri ulusal meclis ya da bakanlıklar düzeyinde bir görev üstlenmemiştir.

Soru 2: Daha önce bir siyasal partinin merkezi organlarında görev aldınız mı?

- **A1:** Hayır.
- **A2:** 1999 yılından beri CHP'de siyaset yapıyorum. 5 yılı gençlik kolları başkanlığı olmak üzere aşağı yukarı bütün görevlerde bulundum.
- **A3:** CHP Bahçeşehir Beldesinde Belediye Meclisi Üyeliği yaptım.
- **A4:** Siyasi hayatıma 2009 yerel seçimlerinde meclis üyesi olarak başladım. Aynı dönemde İBB meclis üyeliği yaptım. İlçe teşkilatı başkan yardımcılığı yaptım. 2014 seçimlerinde tekrar aday olup meclis üyeliğime devam ettim. Aynı zamanda 3 senedir Ak Parti il yönetim kurulu üyeliğim var. Bu bağlamda halen Çatalca ilçe koordinatörlüğü görevini yürütmekteyim.
- **A5:** Evet.
- **A6:** Hayır
- **A7:** Evet oldu.
- **A8:** Evet.
- **A9:** 6 yıl İstanbul-Avcılar CHP Gençlik Kolları Başkanlığı ve 2,5 yıl CHP İlçe Başkan Yardımcılığı görevlerinde bulundum.

Örneklemede yer alan 9 katılımcıdan 7'si daha önce bir siyasal partinin merkez organlarında görev almıştır.

Soru 3: Neden yerel yönetim düzeyinde siyaset yapmayı tercih ettiniz?

- **A1:** Siyasete ilk adımın yerelde olması gerektiğini düşünüyorum.
- **A2:** Siyasette tecrübe kazanma adına yerel yönetimleri tercih ettim.
- **A3:** Bence siyaset tabandan başlamalı yukarı doğru çıkmalı. Bu yüzden siyasette bende yerel yönetim bazında çalışma yapmayı yeğledim
- **A4:** Mesleğim şehir ve bölge planlama. Siyasete öncelikle yaşadığım yerden başlamamın daha doğru olduğunu düşündüm. Önce ilçemize bir yarımız olsun ki alanımızı genişletelim diye düşünmekteyim.
- **A5:** Siyasetin en etkin biçimi bana göre yereldedir. Deneyim kazanabilmek ancak yerel yönetimlerde mümkün oluyor. İlerleyen zaman içerisinde ulusal siyasette farklı imkânlar oluşursa şayet tabii ki geçiş yapabilirim.
- **A6:** Siyasette ulusal düzeyde görev alanı bulabilmek zaman ve emek istiyor.
- **A7:** İnsan bulunduğu bölgeyi iyi tanıyor, bölgesi için neyi nasıl çözümleneceğini biliyor. Nelere ihtiyaç duyulduğunu biliyor. Bu nedenlerle tercihim bu alanda yaptım.

- **A8:** Şuanda yerel değil, il ana kademedede genel siyaset yapıyorum.
- **A9:** Ulusal düzeyde imkânların oluşması için öncelikle yerelden başlamak gerektiğini düşünüyorum

Katılımcıların yerel yönetim düzeyinde siyaset yapma nedenleri incelendiğinde başlıca sebebin siyasetin ilk olarak yerel yönetimden başladığı ve yerelden ulusal bir ilerleme kaydedilmesi gerektiğini savundukları görülmektedir. Bununla birlikte katılımcılar içerisinde ulusal düzeyde görev bulamadığından ve mesleği gereği yerel yönetim düzeyinden siyaset yapanlar olduğu da görülmektedir.

Soru 4: Türkiye’de kadınların siyasete katılımı sizce yeterli düzeyde mi?

- **A1:** Yeterli düzeyde değil.
- **A2:** Bence değil. Siyasette daha aktif rol almaları gerektiğini düşünüyorum.
- **A3:** Ülkemde kadınlarımızın siyasete katılmaları kesinlikle yeterli değildir. Kadınlarımıza evimizi, çocuğumuzu emanet etmişiz ama kıskançlık göstererek kadınlarımızı aktif siyasetin içine almamışız.
- **A4:** Türkiye ‘de kadınların siyasete katılım oranları yeterli düzeyde değil çok düşük. Her partinin bu konuda kota koymuş olması bunun ne kadar sorun olduğunu da kanıtlamakta. Bu konuda örnek gösterilebilecek iki parti mevcut. Birincisi Ak Partidir. Çizgisi Muhafazakâr olmasına rağmen genel başkanın zorlaması ile %30 kadın kotası doldurulmaya çalışılıyor. Bir diğer parti ise kadını eş başkan yapacak kadar önünü açan etnik bir parti HDP’dir. CHP modern beyaz yakalı laik gibi kavramları destur edinmesine rağmen bu söylemlerle beklenen (en azından benim beklediğim) %45 oranını yakalayamamış durumda.
- **A5:** Hayır değil.
- **A6:** Bence değil. Siyasette daha aktif rol almaları gerektiğini düşünüyorum.
- **A7:** Tabii ki hayır. Partilerdeki kadın kotası zaten kadını ikinci plana atıyor. Kota ne demek? Kadın erkek eşit deniyor ancak temsil mekanizmasında kadınlar kota ile sınırlandırılıyor.
- **A8:** Bölgelere göre dağılıma bakıldığında eşit olmayan bir kadın katılımı söz konusu. Dolayısıyla kadınlar siyasette yeteri kadar yer almıyor.
- **A9:** Kesinlikle yeterli düzeyde değil.

Katılımcıların tamamı kadınların siyasette yeteri kadar yer almadığını savunmaktadır. Özellikle kadınlara yönelik kota uygulamasına da eleştirel bir yaklaşım söz konusudur.

Soru 5: Türkiye’de kadınların siyasete katılımında sizce ne gibi güçlükler vardır?

- **A1:** Ekonomik güçlükler, sosyal ve kültürel engeller kadınların önündeki önemli engellerdir. Tabii ki aile unsuru da var. Bizim toplumumuzda ailede kadının rolü çok önemlidir ve sorumlulukları da bu sebeple fazladır. Bu durumda kadınları siyasette daha aktif görebilmek için sorumluluklarını azaltmamız lazım. Eşler kadınlara yardımcı olmalı, toplum kadınların cesaretini artırmalı ki kadın siyasetçilerin sayısında artış olabilsin.
- **A2:** Ekonomik güçlükler kadınların siyasette arka planda kalmasını sağlıyor. İkinci neden ise aile... Genelde bizim toplumumuzda aileyi kadınlar yönetir. Bu durumda kadın hem aileyi hem siyaseti aynı anda yürütemez. Kadının bir yandan çocuklara bakarken diğer yandan da eviyle, eşiyile ilgilenmek zorunda olması siyasete sıra geldiğinde daha az bir eforunun kalmasına sebep oluyor. Bu yüzden siyasette kadınların sayı olarak daha az olduklarını çünkü zorlandıklarını düşünüyorum.
- **A3:** Türkiye’de kadınların normal yaşamı erkekler tarafından zorlaştırılıyor. Otobüste, yolda, çarşıda pazarda darp ediliyor, tacize ve tecavüze uğruyorlar. İçinde olduğumuz siyaset sistemi maalesef kadınlarımıza kapalı bir durumdadır. Siyasete katılacak veya katılan kadınlarımızın önlerinde gerçekten büyük zorluklar vardır.
- **A4:** Kadınların siyasete katılımında ki güçlükleri ana etkenler olarak birkaç başlık altında verebiliriz. Geleneksel faktörler; toplumun yaşam şartı, ailenin yükünün kadın üzerinde olması. Annelik ve ev kadınlığı görevlerinizi ihmal edememeniz. Şartlar ne olursa olsun ev ve aile konusunda en anlayışlı eşin ve ailenin bile sorun çıkarması. Aksayan ev işlerinin ve görevlerin bir yere kadar tolere edilmesi. Bu durum erkeklerde asla böyle değildir, eşi siyasetçi olan hanımlar baştan yarı dul olmayı kabullenmiş sayılırlar. Kısacası sizden iş, aş, bakım, sevgi, ilgi vb. bekleyen olmuyor. Çalışma şartlarının zor olması. Zaman ve mekân kavramları aktif siyasetçiler için geniştir. Her çağrılan yere her çağrılan zamanda gidebilmeniz gerekli. Bu konuda aksama olması sizin siyasi başarınızı engelliyor. Siyasetçi daima arazide ve halkın yanında olmalı ki sorunları tespit edebilsin ve çözüm getirebilsin. Bu konu fiziken ve ruhen kadınlar için zor. Bir kere daha naif olmanız nedeniyle yoruluyorsunuz ve aklınızı çocuk vb sorunlar nedeni ile tam veremeyebiliyorsunuz. Gece geç vakitler olan toplantı vb. olaylar zaman olarak sizi zorluyor. Yoğun kampanya dönemleri anlayış ile karşılanırsa da bu

durum rutin zamanda aile de sorun oluyor. Din, örf ve adetler. Muhafazakâr yapı içinde yetişmiş hanımlar erkek egemen siyaset ve arazide daha zorlanıyor. Erkek gibi davranmanız halinde ise farklı algılar ortaya çıkabiliyor. Yani kadın arazide ve siyasi ortamlarda nasıl davranıp nasıl konuşacağı konusunda daima ölçülü olmak zorunda kalıyor. Erkekler bu konuda çok daha rahat. Siyaset ne yazık ki çok kaliteli okumuş iş sahibi çoğunluğun tercih ettiği bir kulvar değil ve bu nedenle de muhatap olduğunuz siyasiler iletişim aşamasında sizi zaman zaman zorluyor. Bu tespitim sadece mensubu olduğum parti için değil ne yazık ki tüm siyasi partiler için geçerli. Özellikle siyasetin üst düzeylerinde bu okuma ve iş sahipliği oranı yüksek olmalı ki sadece sorun ve eleştiri değil çözüm ve proje de üretebilesiniz. Maddi imkânlar; siyasette olan kadınların daha fazla olabilmesi için maddi imkânlarının yerinde ve kazançlarının kendilerinin olması önemli. Kadınların çoğu ev hanımı veya kendi işlerinde çalışmamakta. Oysaki siyaset yapabilmek için maddiyat gerekmekte. Özellikle de üst makamlarda iseniz hem teşkilat beklentisi bu yönde olmakta hem de tüm bu gezi ve dolaşmalar bir şekilde maddiyatı zorlamakta. Erkekler siyasi makamlarını bir şekilde maddiyata döndürmekte daha mahir. Siyaset arenası doğası gereği rekabetçi bir yer. Önceden beri daha erkek egemen bir kitle oluşmuş. Bu nedenle de burada başarılı olan biraz öne çıkan kadınların erkekler tarafından önü kesilmekte ve başarıları, iş yapmaları, belli mevkilere gelmeleri engellenmekte. Nedense hiçbir konuda bir araya gelemeyen bu toplum konu kadın ve mevki talebi olunca kenetlenmekte. Kadınların detaylı düşünce ve projeleri zaman kaybı olarak görülebilmekte. Erkek kafa yapısı ve zaman problemi nedeni ile de fazla yer verilmemekte.

- **A5:** Bana göre kadınların önündeki en önemli engelleri cinsiyet ayrımı ve toplumun kadına yüklediği görevlerdir.
- **A6:** Eğitim eksikliği, özgüven eksikliği, ailenin destek vermemesi, ekonomik etkenler, toplumsal önyargılar, siyasetteki sert üslup bana göre karşılaştıkları en önemli güçlüklerdir.
- **A7:** Erkek egemen bir ülkede siyasete kadınların girmesi ve söz sahibi olabilmeleri için önce ailede kadının desteğe ihtiyacı var. Zira siyaseten katılmanız gereken toplantılar, ziyaretler, paneller, bazen şehir dışında olmanızı gerektiren durumlarda eve geç gelmeniz aile içi problemler yaratabiliyor. Önce aile desteği sonra diğer sorunlar diyebilirim. Siyasi kadınlar siyasi erkekler tarafından sadece seçim malzemesi gibi görülüyor, seçim çalışmalarında kadınsız olmuyor, her yere kadınlarla gidiliyor. Bütün

ziyaretler, alan çalışmaları kadın desteği ile gerçekleştiriliyor ancak delege seçimlerinde bile kotadan dolayı kadının delege olması bile çok güç. Bunun için kendinizi çok iyi kanıtlamanız ve hakkınızı çok ama çok fazla aramanız gerekiyor zira seçilme hakkınız yok denecek kadar az. Hiçbir seçimin adil olduğuna inanmıyorum. Birileri her platformda kendi tanıdıklarını öneriyor. Çok bilen, tecrübesi olan (kadın kolları, gençlik kolları vb.) partiye emek vermiş olmaları ne yazık ki hiç bir şey ifade etmiyor. Kadınların mücadeleyi bırakmamaları çok önemli. Her koşulda var olduklarını hissettirmeliler.

- **A8:** Ataerkil bir toplum olduğumuz için kadına farklı misyonlar yükleniyor. Siyasete daha “maskülen” bir alan olarak bakılıyor ve kadınların evlerine daha fazla vakit ayırması, çocuklarını büyütmesi gibi roller biçiliyor. Hayata karşı kendisini yeteri kadar hazırlayamayan kadınlar da siyasette direnemiyor.
- **A9:** Maddi ve manevi engeller olduğunu düşünüyorum. İyi bir eğitim almamışsa, çalışmıyorsa ve kendi ayaklarının üzerinde durma sıkıntısı yaşıyorsa bir kadının siyasete ilgi duyması çok zor. Birde çevre baskısı olayı var. Siyaset daha çok erkek işymiş gibi bir izlenim yaratılmış. Bu düşüncenin zaman içinde farklı çalışmalar yapılarak ortadan kaldırılması gerekiyor.

Katılımcıların kadınların siyasete katılımındaki engellere ilişkin düşüncelerini birkaç alt başlıkta toplamak mümkündür. İlk neden olarak ataerkil bir toplum yapısına sahip olmamız görülmektedir. Erkek egemen toplumda kadınların ikinci planda kaldığı düşünülmektedir. Bir diğer neden ekonomiktir. İlk nedenle ilişkili olmakla birlikte kadınların ekonomik bağımsızlıklarını ilan edememeleri ve bir erkeğe bağlı olmaları özgürlüklerini kısıtlamaktadır. Bir başka neden kadının toplumdaki yeridir. Türk toplumunda kadın ev hanımı olarak tasvir edilmekte ve evin işleyişi ile, çocukların yetiştirilmesi ile yükümlü görülmektedir. Bu da kadınların siyasete katılımındaki bir diğer neden olarak ön plana çıkmaktadır.

Soru 6: Toplumsal bilincin kadın yöneticilerin artması hususunda yeterli düzeyde olduğunu düşünüyor musunuz?

- **A1:** Yeterli düzeydedir diyemem ama çok büyük engeller olduğunu da söyleyemeyiz. Türk kadını eğer isterse önündeki engelleri aşmayı da bilir. Önyargılar varsa bile zaman içinde yaşanan gelişmelere göre bir bir ortadan kalkacaktır. Yeter ki kadınlarımız istesin bizler her daim onlara destek olmaya hazırız.

- **A2:** Kadınların yönetimlerde görev almaları mutlaka çok önemli. Derneklerde, sosyal yaşantıdaki bir takım etkinliklerde, sivil toplum örgütlerinde daha fazla aktif olmalıdırlar. Birbirlerini daha fazla etkilediklerini, sözlerinin birbirlerine karşı daha fazla geçtiğini düşünüyorum. Elbette toplumun kendine göre birtakım alışkanlıkları var. Bunları kolay kolay değiştiremezsiniz. Kadın yönetici geldi hadi her şey bir anda siyahtan beyaza dönsün diye bekleyemezsiniz. Zamanla el birliği ile bu durum değişecektir.
- **A3:** Maalesef düşünmüyorum zira bu konuda toplumsal bilincimiz çok zayıf. Önce ülkemizde kadının bir cinsel obje olarak düşünülüp bu şekilde görülmemesi gerekli. Sonra “sacı uzun” meselesi var ki yürükler acısı.
- **A4:** Toplum yerelde kadın yöneticiyi rahatlıkla kabul eder. Ancak başarısız kadın örnekleri ne yazık ki bizim önümüzü tıkamakta ve emsal olarak “bak kadın yapamaz, yapamadı” şeklinde önümüze çıkmakta. O nedenle ki bu adayların gerçekten iş yapabilecek kapasite ve kalitede olması ve aday gösterilmesi önemli.
- **A5:** Hayır.
- **A6:** Toplumsal bilinç açısından bakılacak olursa önyargılarımız var diyebilirim. Siyasette görev alma, yöneticilik vb ön planda bulunan etkin görevler hala erkek işiymiş ve bu görevlerin altından kadınlar kalkamazlarmış gibi görülüyor. Kişisel düşüncem kadın erkek fark etmez yeterli bilgi, eğitim ve tecrübeye sahipse herkes bu görevleri başarıyla yapabilir.
- **A7:** Hayır düşünmüyorum çünkü toplum her konuda olduğu gibi bu konuda da duyarsız. Yöneticilerini tanımıyor ve tanımak istediklerini de sanmıyorum. Sadece seçim zamanı oy veriyorlar gerisi umurlarında değil. Bırakın kadın yöneticileri para cezası olmasa oy bile kullanacaklarını sanmıyorum.
- **A8:** Hayır.
- **A9:** Yeterli düzeyde maalesef ki değil. Bu konuda okullarda, sivil toplum örgütlerinde, meslek örgütlerinde vs çok ciddi çalışmalar yapılması gerekiyor.

Katılımcılar toplumsal bilincin kadın yöneticilerin artması adına yeterli düzeyde olmadığını düşünmektedir. Toplum nezdinde kadınlara yönelik önyargının olduğu düşünülmektedir. Bu ön yargıların kırılması ve toplumsal bilincin gelişim göstermesi adına kadınların dernek, sivil toplum kuruluşu gibi yapılara katılımlarının artması ve sosyalleşmeleri gerektiğini önerisinde bulunmaktadır.

Soru 7: Sizce kadınların çalışma hayatına katılımının artması siyasette daha fazla söz sahibi olmalarının önünü açar mı?

- **A1:** Elbette katkısı olur. Çalışan kadın ekonomik özgürlüğünü kazanacağı için bulunduğu çevrede daha fazla söz sahibi olmak isteyecektir.
- **A2:** Kadının evinde oturmalı çocuğuna bakmalı diye düşünen insanlar var. Siyaset yapan arkadaşlarımızın arasında bile böyle düşünenler var. Bir evden bir kişi yeter, eşimin bu işe girmesine gerek yok. O evinde yemek yapsın, çocuklara baksın, onları okula göndersin vs gibi düşünenler var. Hayata daha aktif katılmayı öncelikle kadınların kendilerinin istemesi gerekiyor. İte kaka, zorla, siyasete gir, sen bunu başarırısın diyerek olacak şeyler değil bunlar. Talep etmeleri gerekiyor. Talep ederken de kendi özgür düşünceleriyle, kendi eğitimleriyle, kendi fikirleriyle kendi yaşamışlıklarıyla öne çıkmaları gerekiyor. Kadınlar istediklerini talep etmeleri durumunda alabilecek yeteneğe sahip insanlar. Erkekler ne kadar yapabiliyorlarsa kadınlarında aynı şekilde yapabileceğini düşünüyorum.
- **A3:** Tabii ki açar ama Türkiye Cumhuriyetinde İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Eskişehir gibi büyük şehirlerde her geçen günü kadınlarımız iş hayatına atılıyor. Bu nedenle iş hayatını atılan kadınlarımız siyasette de daha fazla söz sahibi olmalarını sağlıyor. Ancak özellikle doğuda ve güney doğudaki kadınlarımız çalışma hayatına katılmıyor. Daha 14-15 yaşlarında evlendiriliyor. Bu çocuk yaşta evlendirilen kadınlar cahil olarak kalıyor. İşte bütün mesele burada başlıyor. Düşünsenize 15 yaşında evlendirilen bir kız çocuğu nasıl bir çocuk yetiştirebilir. Ana cahil, yetiştirdiği çocuk cahil
- **A4:** Hiç şüphesiz çalışma hayatı tecrübesi olan kadınlar çok daha sosyal ve karar verme aşamasında başarılı olmaktadır. Ayrıca siyasette maddi güç yani kendi işinin/mesleğinin olması önemli. Yoksa işverenin yanında çalışan kadınlar siyasette var olamazlar, şartlar bu anlamda zorlaşır.
- **A5:** Öncelikle aileden başlayarak çocuklarımıza kadın ve erkeğin eşit olduğu bilincini vermeliyiz. Sonrasında kız çocuklarının eğitim noktasında önündeki engelleri kaldırmak, iyi bir eğitim almalarını sağlayarak yaşamın her kademesinde erkeğin arkasında değil yanında yer almalarının sağlamak hepimizin görevidir. Özetlersek Arap kültüründen çıkıp özümüze dönerek kadınlarımızla yaşamımızın her aşamasında yan yana mücadele etmeliyiz.
- **A6:** Evet açar. İş yaşamında etkin rol alan kadınların özgüvenleri de artacaktır. Bu bakımdan siyasete de katılma açısından daha istekli olacaklardır.

- **A7:** Hayır, çalışma hayatı ve siyasetin aynı anda olmasına da inanmıyorum çünkü siyasetin içinde iseniz çok fazla zaman harcıyorsunuz. Çalışan kadın veya erkek fark etmez istediği an işini bırakıp işini bırakıp siyaset yapamaz. Siyaset insanların içinde var olan bir duygu iken bulunduğum toplumda ne yapabilirim, daha iyi koşullarda nasıl yaşarım, çevreme ne verebilirim ya da birlikte ne yaparız düşüncesi olan herkes zaten siyasetin içindedir.
- **A8:** Çalışan kadın maddi ve manevi özgürlüğüne kavuşmuş insandır. Dolayısıyla ayakları üzerinde durabilen kadının özgüveni yerine gelir. Sosyal hayatta farklı alanlardan insanları tanımaları kişisel gelişime ve hayatı sorgulamaya katkı sunar. Bilinçli kadın siyasete de merak duyar ve hayata karşı direnci oluşur, siyasette de daha rahat barınır.
- **A9:** Tabii ki çok büyük katkısı olur.

Kadınların iş hayatına katılımları arttıkça siyasete katılımlarının da artacağı düşünülmektedir. Kadınların iş hayatındaki yerleri genişledikçe toplumun kadınlara bakış açısının değişeceği gibi kadınların da kendi özgüvenlerinin artacağı düşünülmektedir. Bu sayede kadınların siyasete katılımlarının da artacağı düşünülmektedir.

Soru 8: Sizce siyasal partilerde kadınlara yeterince destek veriliyor mu?

- **A1:** Yeterli düzeyde bir destek var diyemem ancak bu konuda bir takım çalışmalarda elbette var. Kadınlara ayrılan kota bunun bir örneğidir. Yeterli mi? Elbette değil. Şu anda yerelde ve ulusalda görev alan kadın siyasetçi sayısı oldukça düşük. Bunu artırmak için siyasal partiler mutlaka daha etkin çalışmalar içerisinde olmalılar.
- **A2:** Kadınları ve gençleri siyasete çekmek için siyasi partilerinde daha özverili olmaları gerektiğini düşünüyorum. Mevcut siyasal partilerin hiçbirinde yeteri kadar kadın siyasetçiye yer verilmiyor. Sadece kota koyularak kadınlar siyasete dâhil edilmeye çalışıyor. Bu yeterli değil. Tabii ki siyasete dahil olabilmek için kadınların da bunu talep etmeleri gerekiyor.
- **A3:** Hayır, kesinlikle yeterince destek vermiyor. Genele baktığımız zaman üstlerde kadın sayımız az ama tabana baktığımızda komisyon başkanları, mahalle başkanları genelde hep kadın. Erkek egemen siyaset kadınları asker gibi çalıştırıyor ama onlara yükselme imkânı vermiyor...
- **A4:** Mevcut siyasi partilerde kadınlara sözde destek olmasına rağmen maalesef ki alt kadrolar buna köstek olmakta.
- **A5:** Hayır.

- **A6:** Hayır yeterli destek verildiğini düşünmüyorum. Ulusal düzeyde daha etkin kadınlara yönelik teşvik edici politikalara ihtiyacımız var.
- **A7:** Hayır, bence kesinlikle kadına destek verilmiyor. Bırakın destek verilmeyi kadın köstekleniyor ve kadın öyle bir hale geliyor ki yeter artık diye bağlı bulunduğu partiye bile gitmiyor. Sözde kadına değer veriliyor gibi görülüyor kalabalık bir yerde kadına oturması için bile yer verilmiyor. Siyasi partilerde kadına destek verilse her gün kadın ölümleri duyar mıyız? Hayır, kadına destek yok. İş yeri açma kredilerinde de paran varsa her şey mantığı var.
- **A8:** Hayır.
- **A9:** Hayır verilmiyor.

Kadınların siyasete katılımlarını artırma adına siyasi partilerin yeterli desteği vermediği düşünülmekle birlikte çeşitli çalışmaların yürütüldüğü düşünülmektedir. Katılımcıların bir kısmı ise siyasi partilerin destek vermediği gibi aksine engel olduğunu düşünmektedir. Kadınlardan alt kademelerde iş yükü bindirilerek yararlanıldığı ancak önlerinin tıkandığı ve yüksek mevkilere gelmelerinin engellendiği düşünülmektedir.

Soru 9: Kadın adaylar siyasi partilerde seçmenin oy tercihini etkiler mi? Etkilerse bu hangi yönde bir etkilenme olur?

- **A1:** Kadın eli değen her alan canlanır, güzelleşir. Partiler kadın aday sayısını artırır ise bu durum elbette seçim sonuçlarına pozitif olarak yansır.
- **A2:** Kadın adayların seçmenin görüşünü kısmen ama tercihini önemli ölçüde değiştireceğine inanıyorum. Ben kendi partimin içerisinde milletvekilliği ön seçimlerinde kadın adaylara oy verdim. Kadınların bu konuda güçlü olmalarını istediğim için bunu yaptım. Bayanların güçlü olmalarının erkeklerinde önünü açacağını düşünüyorum.
- **A3:** Evet, olumlu yönde etkiler.
- **A4:** Seçmenin oy tercihini kadın aday olumlu yönde etkilemekte. Özellikle de kadın seçmenden bu yönde bir beklenti var. Hiç şüphesiz oy konusunda destek en fazla kadın seçmenden gelecektir.
- **A5:** Evet etkiler, hem de olumlu yönde etkiler.
- **A6:** Olumlu yönde etki yapacağı gibi olumsuz yönde de etkileyebilir. Büyük şehirlerde eğitim seviyesinin yüksek olduğu seçim bölgelerinde bence sonuca olumlu yansıtacaktır. Taşrada ise kadın siyasetçilere karşı birtakım önyargılar oluşabileceğini ve bu durumun sonuca olumsuz şekilde yansıtacağını düşünüyorum

- **A7:** Tabî ki etkiler ve de etkiliyor. Kadının anaç olması, insanlara yaklaşımı sadece oy istemek değil. Kadınlar konuların takipçisidir ve sorunlar yapabileceği, çözebileceği şeylerse mutlaka sonuçlandırır. Bu özellikler seçmenlerin tercihini olumlu yönde etkiler.
- **A8:** Özellikle yerel yönetimlerde kadınların seçmene doğrudan ve duygusal bir bağ kurabildiğini düşünüyorum. Gerek ev ziyaretlerinde gerek talepleri dinleme ve karşılık verme anlamında kadın profiller daha anaç tavır sergiliyor.
- **A9:** Evet etkiler. Ama aday gösterilen kadınlarda bu konuda istekli ve azimli olmalıdırlar.

Katılımcılar, kadın adayların siyasi partilerde seçmenin oy tercihini olumlu yönde etkileyeceğini düşünmektedir. Başta kadınların tercihlerini etkilemekle beraber kadınların yapıcı ve anaç özellikleri ile birlikte parti adına olumlu gelişmeler kaydedeceği ve bunun da seçmen tarafından olumlu karşılanacağını düşünmektedir.

Soru 10: Kadın siyasetçilerin (seçilmişlerin), adaletin, iyiliğin, toplumsal barış ve huzurun yaygınlaştırılmasına sizce katkısı var mıdır?

- **A1:** Yerel ya da ulusal siyasette mutlaka bir olumlu değişim olacaktır. Huzur, barış, iyilik ve güzellik adına daha anlamlı adımlar atılacağını düşünüyorum. Zira kadınların olduğu ortamlarda iletişim dilinin daha yapıcı olduğu aşıkardır. Bu üslup farklılığı toplumun her kesimine elbette yansiyacaktır.
- **A2:** Evet, kısmen de olsa vardır. Çünkü kadının bulunduğu yerde erkeklerin üslup, konuşma, durum ve davranış şekilleri daha farklı oluyor. Sayı bakımından günümüzde siyasette aktif görev alan kadın sayısı az ancak daha fazla yer alırlarsa olumlu yönde katkıları da artacaktır.
- **A3:** Kadınıımızın yaratılış özelliklerinden dolayı daha kibar ve nazik olduklarından dolayı tabî ki, iyiliğin ve toplumsal barış ve huzurun yaygınlaştırılmasına büyük katkıları olmuştur
- **A4:** Hiç şüphesiz kadın siyasetçi doğası geresi daha korumacı daha uzlaştırmacı ve daha anaç düşüncelidir. Kadınların siyasette olması hem buldukları ortamı yumuşatmakta hem de her ülkenin ve dünyanın ihtiyacı olan barış ve huzura hizmet etmekte.
- **A5:** Evet pek çok olumlu katkısı olacaktır.
- **A6:** Kadının bulunduğu ortamlarda genel olarak biraz daha fazla tertip ve düzen vardır. Konuşma, davranış, ses tonu, kılık kıyafet ve seçilen kelimeler

dahi derli topludur. Bu bağlamda kadın siyasetçilerin görev aldıkları ortamlarda elbette huzur, barış, iyilik vb. olgular daha fazla hakim olacaktır.

- **A7:** Elbette kadın her konuya mantığı ile bakar ve bu şekilde hareket eder. Kadınlar daha duygusaldırlar. Daha adaletli ve doğru hareket ettiklerini düşünüyorum. Kadın siyasetçiler çevrelerinde abladır, anadır, bacıdır çevresindekilere saygılı davranır ve uzlaştırmacıdır. Özellikle kadınların sorunlarına yakındır ve kadın seçmenler kadın siyasetçiyle daha rahattır, kedine yakın bulduğu için bütün sorunlarını paylaşır.
- **A8:** Yeteri kadar değil. Siyasette barınabilmek ve mevcut konumunu koruyabilmek için toplumun önceliklerinden ziyade mensubu olduğu partinin önceliklerine doğru bir meyil gösteriyorlar. Dolayısıyla parti içerisinde kadınlar giderek erkekleşiyor, erkekler gibi düşünmeye başlıyor.
- **A9:** Elbette katkısı vardır. Biz erkeklerin gözünden kaçan pek çok detayı kadınlar fark edebiliyor. Kadınların bulunduğu ortamlarda genel olarak diyaloglar daha sıcak ve samimidir. Tartışma, gerginlik daha az yaşanır. Argo konuşma kültürü ortadan kalkmış olur. Bu yüzden bu olumlu etkiler siyaset ortamında da rahatlıkla görülebilir.

Kadınların siyasete katılımı arttıkça toplumsal barışın da artacağı düşünülmektedir. Kadınların erkeklere göre daha naif, daha kibar olmaları ile birlikte erkeklerin de üsluplarında daha titiz davranacakları öngörüsü ile birlikte karşılıklı diyaloglarda olumsuz tavırların azalacağı, toplumsal sorunlarda ise daha uzlaşmacı yaklaşılabileceği düşünülmektedir.

Soru 11: Kadınların siyasete katılımını arttırmak için sizce neler yapılmalı?

- **A1:** Öncelikle kızlarımızın önünü açmalı onların iyi bir eğitim almalarını sağlamalıyız. Bir kadının iyi bir mesleği varsa ve kendi ayaklarının üzerinde durabiliyorsa dünyaya bakış açısı da daha farklı olacaktır. Kızlarımızı yetiştirirken özgüvenlerini kırmadan dünya görüşlerini zenginleştirerek yetiştirmeliyiz. Siyasal partilerin gençlik kollarından başlayarak onları siyasete ısındırmalıyız ki yetişkin olduklarında görev almaktan çekinmesinler.
- **A2:** Şöyle söylemek istiyorum: Bir kere evli olan kadınlara eşlerinin destek olması gerekiyor. Kadınların siyasi toplumda bulunmaları, hem çocuklarına hem de eşlerine iyi bir gelecek hazırlama konusunda büyük önem taşıyor. Hayatın her alanında kadın elinin değdiği her şey bence daha farklıdır
- **A3:** Bence bu konu çok önemli önce erkekleri eğitmeliyiz. Sonra siyasal partilerin tüzüklerine maddeler koyarak kadın kotalarını artırmaları gerekir...

- **A4:** Öncelikle kadınların siyasette daha fazla var olabilmesi için yukarıda saymış olduğum olumsuzlukların yavaş yavaş yok olması gerekli. Partiler kadın kotalarını yükseltmeli ve kadınlarda bunu özellikle talep etmeli. Yani kota en az %50 olmalı seçimlerde teşkilat veya örgüt bu kotayı doldurmaya zorlanmalı. Kadınların önü açılmalı sadece siyasi partiye giriş ve arazide çalışma değil meclis üyeliği, belediye başkanlığı, belediye başkan yardımcılığı, çeşitli komisyonlarda üyelikler vb örnekler daha çok arttırılabilir. Bu makamlara daha çok kadınlar gelmeli ki siyasette yüksele bilsinler. Eğitimli ve iş sahibi kadınlar siyasete girmeleri için özendirilmeli. Fiziki ve maddi zorlayıcı şartlar kadınlar için farklı çözümlerle kolaylaştırılmalı. Biz buna parti için pozitif ayrımcılık deriz. Bu anlamda kadın siyasetçiler zorlanmaz ancak koşulları uygun olanlar olduğu kadar katılım sağlar. Fakat bu üst düzeye ilerledikçe değişmektedir. O arenada var olabilmeniz için şartlarınızı erkelerle eşitlersiniz. Siyaseti tercih eden kadınlar kişilik olarak kuvvetli ve mücadeleci olmalı. Naif her şeyi kabul eden bir kişilik yapısı ile siyasi ortamda kalmak imkânsızdır. Alt veya üst fark etmeksizin her kadın siyasete girdiğinde hedef odaklı olmalı ve yersiz ve zaman kaybettirici dedikodu ve tartışmalardan kısır döngü ortamlarından uzak durmalı ve davası için birçok konuya üst perdeden bakabilmelidir. Menfaat, iş, aş vb talepleri olmamalıdır. Yani bu yola giren kadınlarımıza da çok iş düşmekte. Maalesef ki en yoğun zamanda evde çocuk hasta (latife olsun diye yazdım) mazeretleri ile çalışmamaları kadınları hep geri plana atmakta. Ancak arazide kullanılmalarına neden olmakta.
- **A5:** Bu sorunun çözümü siyaseti erkek hegemonyasından çıkarıp kadına da yer verilmesidir.
- **A6:** Bu noktada toplumsal önyargılarımızdan arınmalı, ailedeki kadının yükünü biraz daha paylaşarak hafifletmeli, eğitim ve çalışma hayatına katılımda istekli olanlara destek olmalıyız. Kadın her şeyden önce annedir ve çocuklarımızın daha güzel bir dünya düzeninde büyümelerini, yaşamalarını istiyorsak onların yaşadıkları dünya düzeninde söz sahibi olmalarının önünü açmamız gerekmektedir.
- **A7:** Her şeyden önce siyasi partilerin sözde değil özde kadına değer vermeleri ve kotanın kalkması, kadınlar için seçilme hakkından sayı ile sınırlama olmadan yararlanması gerekir. Kadınların siyasete katılmaları için önce siyasi erkeklerin eşlerini, kardeşlerini, kızlarını siyasete katmaları gerekir ancak ülkemizde sempati duyduğu partiye gönüllü olarak giden kadınların dışında bir şey bulamazsınız. Siyasi erkekler hep kendilerini ön planda tutup

ailelerini uzak tutuyorlar. Böyle olunca kadınlar da siyasetin içinde olamıyor. Seçim çalışmalarında bile adayların eşlerini dahi çok zor görürsünüz. Partilerin iç tüzükleri değişmeli, mahallelerde kadınların rahatça gelip oturacağı partiyi ve programları anlatan eğitimler olmalı, kadını siyasete katabilmek için partinin programını, tüzüğünü kadınlara anlatmalı. Kadın sadece lideri beğenip veya eşinin isteği üzerine oy kullanmamalı. Bunun için de eğitim şart.

- **A8:** Bunu öncelikle kadınlar kendileri istemeli! Hiçbir erkeğe “buyurun gelin partimizde bir boşluk var size bu mevkiyi verelim” demedikleri gibi aynı durum kadınlar içinde geçerli, denmesini beklememek gerekir. Eğitim seviyesinin giderek düşürülmeye çalışıldığı ülkemizde kadınlar inatçı ve dirayetli olmak konusunda istekli olmalı.
- **A9:** Siyaset erkek işidir anlayışını değiştirmemiz lazım. Kız çocuklarımızın iyi bir eğitim alması için gereken çabayı sarf etmemiz gerekiyor. Her şeyin başı eğitim... Bilinçli bir toplum yaratabilsek bunun meyvelerini siyaseten de toplama şansımız olur.

Son olarak katılımcılara kadınların siyasete katılımlarını arttırma adına neler yapılması gerektiği sorulmuştur. Katılımcıların başlıca önerisi erkek hegemonyasının kırılması olmuştur. Toplumda erkekler baskın olduğu sürece amaca ulaşamayacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte kadınların eğitimlerinin arttırılması, partilerin kadın siyasetçi kotalarını arttırmaları, evli çiftler için eşin kadına destek olması gibi öneriler ön plana çıkmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Erkek egemen toplum yapısının temel işaretlerinden biri, kadınların kamusal yaşamın dışına, özel alana itilmiş olmalarıdır. Çalışma hayatı dahil kamusal yaşama katılımı düşük olan ve evde yaşamını sürdüren kadınlar, doğal olarak siyasi yaşamdan da uzak kalmışlardır. Oysa modernleşen dünyada kadınların siyasete katılımı adeta bir gereklilik haline gelmiştir. Gerçek bir demokrasiden söz edilebilmesi ve toplumsal gelişimin sağlanabilmesi adına kadınların genel olarak kamusal alana, özelden de siyasete katılımları hayati öneme sahiptir.

Türkiye’de kadınlar ilk olarak Mustafa Kemal Atatürk’ün önderliğinde 1930 yılında seçme ve seçilme hakkı elde etmişlerdir. Bu hak, çoğu “gelişmiş” Avrupa ülkesinden çok daha önce Türk kadınına tanınmıştır. Ne yazık ki geçen süre göz önüne alındığında Türk kadınına tanınan bu öncelik, istenilen düzeye ulaşamamıştır. Kadınların üzerindeki erkek tahakkümü ve denetimi Cumhuriyet’in ilanından sonra kısa zaman içerisinde yeniden kendini göstermiş ve kadınların Demokratik kazanımlarının yavaş yavaş yitirilmesine sebebiyet vermiştir. Bu durumun en belirgin örneği ise kadınların iş hayatındaki rolüne ve siyasete katılımlarına bakıldığında çok düşük seviyelerde kalmış olmalarıdır. Partilerin uygulamış oldukları kota uygulamalarına rağmen kadınlar adeta azınlık konumunda Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde kendilere yer bulabilmektedirler. Yerel siyaset alanında da kadınların temsili daha güç koşullarda olmaktadır. Uluslararası eğilimlere bakıldığında kadın temsiline ulusal siyasete nazaran yerel düzeyde daha yüksek olduğu gözlenirken Türkiye’de kadın temsili yerelde daha düşüktür.

Kadınların yerel siyasetteki varlıklarının daha görünür hale gelebilmesi için uygulanabilirliği olan kadın politikalarının ortaya koyulması gerekmektedir. Bunun için ise toplumun her kesiminin bir uzlaşma noktasında birleşerek sistematik bir çaba içerisine girilmesi gerekmektedir. Parti örgütleri, kamu kurumları ve yerel kadın örgütlerinin ortak bir şekilde kadınların yerel siyasetteki temsili konusunda çalışmalar yapmaları gerekiyor. Bu nedenle, kadın siyasetçilerin parti kimliklerinden sıyrılıp kadın olarak dayanışma içine girmeleri izlemeleri gereken en anlamlı stratejidir. Siyasal partilerin eril yapısının kırılması adına Siyasal Partiler ve Seçim Kanununda yapılacak düzenlemelerle cinsiyet kotaları yasal hale getirilebilir. Elbette, sadece cinsiyet kotaları kadınların siyasete katılımını sağlamakta yeterli olmayacaktır. Bu konuda, siyasal partiler ve hükümet çeşitli yol ve yöntemlerle kadınlara sosyoekonomik destekler sağlamalıdır. Seçim sisteminde kadın adayların öne çıkmasını sağlayacak ön seçim koşullarının oluşturulması gerekmektedir. Her şeyden önce kadınların toplumsal konumları, eğitim düzeyleri

ve ekonomik koşulları değişmeden siyasal hayattaki rollerinin değişmeyeceği unutulmamalıdır. Özellikle eğitim düzeyinde önemli adımlar atılmaz ise kota vb. usuller ile kadın siyasetçilerin oranında artış sağlansa dahi Siyaseten verimlilik noktasında ciddi problemler ortaya çıkacaktır.

Bu noktadan hareketle bu çalışmamızda “Siyasetin Cinsiyeti ve Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Kadın Katılımı” ele alınmıştır ve bazı tespitlerde bulunulmaya gayret edilmiştir.

Ulaşılan veriler neticesinde, kadınların siyasete katılımını etkileyen birbiriyle bağlantılı bir takım faktörler ortaya çıkmıştır.

- Kadınların eğitim düzeyi: Kadınların başta okuma-yazma düzeyi olmakla birlikte eğitim seviyeleri ne kadar yüksek olur ise siyasete katılımları da o kadar fazla olmaktadır. Kadınların eğitim seviyesinin yüksek olduğu bir toplumda insan kaynakları, toplumsal dayanışma ve kadın hakları da önemli ölçüde gelişim gösterecektir. Bu olumlu adım elbette ki birçok alanda olduğu gibi kadınların yönetilen değil de yöneten, seçen değil de seçilen olma isteklerini de tetikleyecektir. Türkiye’de her ne kadar son yıllarda değişim yaşanıyor gibi olsa dahi hala bazı yörelerde kız çocuklarının okumasına karşı bir duruş mevcuttur. Ne yazık ki 21. yy. da hala ilkokulu bitirdikten sonra eğitim hayatına devam etmeleri engellenerek çocuk yaşta evlendirilen veya çalıştırılan çocukların var olduğu gerçeğini göz ardı etmek yapmış olduğumuz bu çalışma adına büyük bir eksiklik olacaktır. Çocuk gelinler ne yazık ki Türkiye’de dahil olmak üzere gelişmekte ve az gelişmiş ülkelerde acilen çözüm üretilmesi gereken bir konudur. Bu sorunun çözüme ulaştırıldığı an pek çok sosyal ve toplumsal problemde ortadan kalkacaktır. Ruh ve beden sağlığı yerinde, tükettiği kadarıyla üretim noktasında da hayatın içinde olan, suç oranı oldukça düşük buna karşın eğitim ve kültür oranı oldukça yüksek olan bir kuşak yetiştirmek için bunu başarabilecek annelere ihtiyacımız var. Henüz eğitim ve oyun çağındaki çocukların evlendirilmesi toplumsal sorunlarımıza çözüm getirmek yerine ne yazık ki yenilerinin eklenmesine neden olmaktadır.
- Kadınların çalışma hayatına katılımı: Kadınların çalışma hayatına katılımları düzeyleri arttıkça özgüvenleri yükselmekte, bu ekonomik ve sosyal değişimin akabinde toplum adına görev alma isteği doğmaktadır.

Bireylerin erkek veya kadın fark etmeksizin yerel ya da ulusal siyasete dahil olma süreçlerinde sivil toplum kuruluşlarının hızlandırıcı bir etkisi vardır. Ancak çalışma hayatının dışında olan bir kadının toplumsal faaliyetlerde yer alabilmesi, etkin bir mesleki ya da sosyal çevreye dahil olması, ekonomik özgürlüğünü kazanıp

kazanamadığıyla yakından ilintilidir. Ekonomik olarak eşine bağımlı olan bir kadının siyaseten aktif olması son derece güçtür. Zaten aktif olsa dahi fikir özgürlüğü noktasında rahat hareket edebilmesi zor olacaktır. Halen demokratik bir hak olan “ OY KULLANMA” noktasında baba, eş, erkek kardeş veya erkek evlat etkisinde kalarak hareket eden veya onların telkin-yönlendirmeleriyle oyunu kullanan kadınların var olduğu gerçeğini görmezden gelemeyiz.

Ülkemizdeki yerel ya da ulusal seçimlerde seçen ve seçilenler için yeterli niteliğe sahip olup olmadıkları noktasında bir çoğumuzun kafasında soru işaretleri her daim varlığını sürdürmektedir.

- Simgesel Duruş: Kadınların siyasette vitrin olarak kullanıldığı algısı oldukça yaygın bir düşüncedir. Kadın siyasetçilerin dış görünüşleri çoğu zaman siyasi partilerin ideolojilerini daha kolay sergileyebilmelerini sağlamaktadır. Bu durum kadın siyasetçilerin topluma hizmet etme isteklerinin önüne geçmeye başlamıştır. Yerel ya da ulusal fark etmeksizin kadın adaylar veya seçilmiş siyasetçiler maalesef partilerin ideolojik ifade biçimlerinin bir unsuru olarak görülmektedir. Eğer kadınların önündeki engeller nitelik bakımından daha zengin hizmetler sunabilmeleri açısından kaldırılabilirse kentlerin, çocukların, gençlerin, yaşlıların sorunlarına eğilmeleri, çözüm önerileri getirmeleri, kısacası daha yaşanılır bir çevre, daha barışçıl bir dünya düzeninin sağlanması için çok büyük bir adım atılmış olacaktır.
- Ailevi engeller: Ailevi engeller aşılmadan kadınların ulusal veya yerel fark etmeksizin siyasete dâhil olabilmeleri çok güçtür. Erkek egemen bir toplum yapısı kadınların siyasete dâhil olmasını sınırlamaktadır. Ancak erkek veya kadın fark etmez eşlerin her ne işle ilgili olursa olsun birbirlerine destekleri başarıya giden yolda yürüyebilmeleri için çok büyük önem taşımaktadır. Beklide bu doğrultuda çalışmaya “Her başarılı erkeğin arkasında başarılı bir kadın vardır” sözünün “ Her başarılı kadının arkasında başarılı bir koca vardır.” biçiminde yeniden güncellenmesi noktasından başlanması gerekmektedir.

Cumhuriyet dönemi öncesinde toplumun kadınlardan beklentisi; iyi bir anne, iyi bir eş ve iyi bir Müslüman olması iken bu durum Cumhuriyet sonrası oluşan atmosferde kendini iyi bir anne, iyi bir eş ve iyi bir vatandaş olması beklentisi olarak göstermiştir. Ancak bu değişim maalesef bir süre sonra yeniden eksiye dönmeye başlamıştır. Günümüz toplumunun dokusuna bakılacak olursa Cumhuriyet öncesine doğru bir yönelimin olduğu net bir şekilde anlaşılmaktadır.

- “Ev kadını” kimliği: Özellikle ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde kadınlar daha çok ev içi faaliyetlerle yükümlü görülmekte ve çalışma hayatına katılmayarak ev içi emeği üstlenmeleri, çocukların bakımı ile ilgilenmeleri beklenmektedir. Ancak

kadınların yoğun olarak çalışma hayatı içerisinde yer aldıkları toplumlarda evin ihtiyaçları ya da çocukların bakımı ile ilgili profesyoneller görevlendirildiğinden, kadınların kamusal yaşama ve siyasete katılmaları daha mümkün olmaktadır. Bu sebeple “ev kadını” anlayışından uzaklaşarak kadınların bu tanımın dışında sorumluluk alabilme arzuları kadınların siyasetteki yerini doğrudan etkilemektedir.

Kadınların siyasette eksik temsilinin giderilmesi için siyasal ve kamusal alanda kadınların sayısını arttırmak ve kadınların içinde buldukları koşulları değiştirmek gereklidir. Kadınların siyasal yaşama katılımının ilk basamağı yerel yönetimlerdeki sınırlı temsilleridir. Oysa kadınların yerel yönetimdeki ve yerel siyasetteki temsili, siyasal haklarını kullanmaları açısından son derece önemlidir. Yerel siyasette deneyim kazanan kadının kendine olan güveni artmakta ulusal düzeyde siyasete katılım konusunda daha istekli ve talepkar olmaktadır.

Demokrasinin tam anlamıyla yerleşebilmesi kadın ve erkeklerin her alanda karar alma mekanizmalarında eşit olarak temsil edilmesiyle mümkündür. Siyasi partilerde eşitlikçi bir yapının kurulması, aday seçimlerinin demokratikleştirilmesi kadınların siyasal alanda daha eşitlikçi bir oranda temsilini sağlayacaktır. Kadınlara pozitif ayrımcılık tanınarak temsilin belli bir oranın üstüne çıkması sağlanabilir. Partilere verilen hazine yardımının veriliş usulünde değişikliğe gidilmeli, partilerde kadın kollarının harcamaları arttırılmalıdır.

Kadın katılımını arttırmaya dönük uygulamalarda karşımıza çıkan bir örnek, kota uygulamalarıdır. Uluslararası kadın hareketlerince öne sürülen ve Birleşmiş Milletler’in de onayladığı “%30’luk asgari temsil eşiği hedef olarak alınmalıdır. Ayrıca uygulanmak istenen kota uygulaması siyasi partilerin tüzükleri, seçim yasaları hatta anayasa tarafından güvenceye alınmalıdır. Fransa, Uganda, Brezilya, Belçika ve Arjantin gibi ülkelerde de kota uygulamasına yönelik yasal önlemler alınmıştır. Uganda’da 1997 tarihli Yerel yönetimler yasası ile yerel yönetimlerde kadınlar için üçte bir oranında kota getirilmiştir⁹⁸. Fransa’da da son yerel seçimlerde “fermuar dizgesi” denilen bir uygulama uygulanmıştır. Bu uygulamaya göre seçim aday listelerinde üç erkek, üç kadın adaya yer verilecektir. Bu uygulamadan sonra Fransa’da kadınlar %47’lik temsil oranına ulaşmışlardır

Araştırma boyunca elde edilen bulguların yanı sıra yerel yönetimlerde yer alan katılımcılar ile gerçekleştirilen sohbetler neticesinde kadınların siyasete katılımını arttırma adına getirilebilecek öneriler şunlardır:

⁹⁸Ayten Alkan, Yerel Siyaset Kadınlar İçin Neden Önemli, <http://www.kentarastirma.com/index.php?sayfa=php&id=163> (Erişim Tarihi: 02.03.2017)

- Kadınların eğitim düzeyini arttırmak ve iş hayatına katılımlarını sağlamak,
- Çocuk yaştaki evliliklerin önlenmesi
- Toplum bilincini arttırmak ve kadına yönelik bakış açısını değiştirmek,
- Partilerin kadın siyasetçilerin sayısını arttırmaya yönelik politikalar uygulamaları
- Erkek hegemonyasının kırılması,
- Kadınların sosyalleşmesini, toplumla iç içe geçmesini sağlamak.

Kadınların siyasete katılımlarını istenilen düzeye getirmek gecedan sabaha gerçekleşecek bir durum değildir. Ancak her şeyden önce “kadının yeri evidir” algısını yıkmak ve kadınların sosyal yaşamlarını geliştirmek, eğitim düzeylerini arttırmak, iş hayatına adım atmalarını sağlamak, ekonomik özgürlüklerini sağlamak ve özgüvenlerini arttırmak gerekmektedir. Tüm bu gereklilikler bir süreç neticesinde gerçekleşebilir ve bu sürecin gerçekleşmesi için de başta partiler olmak üzere toplum nezdinde ciddi çalışmalar yapılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

ABADAN UNAT Nermin, Türk Toplumunda Kadın. "Toplumsal Değişme ve Türk Kadını". İstanbul, Araştırma, Eğitim, Ekin Yayınları, 2.Basım, 1982.

AKDOĞAN Yalçın, Yerel Siyaset-Kavramlar, İstanbul, Okutan Yayıncılık 1. Baskı, 2008.

AYATA Ayşe Güneş, 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler "Laiklik, Güç ve Katılım Üçgeninde Türkiye'de Kadın ve Siyaset", İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları. Birinci Basım, 1998.

ÇUKURÇAYIR M. Akif, Yerel Siyaset "Türkiye' de Yerel Siyasetin Tarihi Gelişimi". İstanbul, Okutan Yayıncılık, Birinci Baskı, 2008

FLEW Antony, Politics, Nigel Ashford ve Stephen Davies (ed) A Dictionary of Conservative and Libertarian Thought, London, Routledge, 1991, Aktaran: Atilla Yayla, Siyaset Teorisine Giriş, Ankara, Liberte Yayınları, 2. Baskı 2002

GÖRMEZ Kemal ve UÇAR ALTINIŞIK Harika, Yerel Demokrasi ve Kent Konseyleri, Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı, Bursa Kent Konseyi Bilimsel Yayınlar Dizisi-1, Birinci Baskı, 2011.

HAGUE R. Harrop ve Nreslin Shaun, Comperative Goverment and Politics: An Introduction, London Macmillan, 1992.

KANSU Aykut, 1908 Devrimi, İstanbul: İletişim Yay., 1994.

KELEŞ Ruşen, Yerinden Yönetim ve Siyaset, 5. Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul, 2006.

KESTELLİOĞLU Gözde, Yerel Demokrasi ve Kent Konseyleri: Kahramanmaraş Örneği, Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı, Bursa Kent Konseyi Bilimsel Yayınlar Dizisi-1, Birinci Baskı, 2011.

LASWELL Harold, Politics: Who Gets What, When, How, Ohao: Meridian, 1958, ilk yayım 1936. Mümtaz'er Türköne, Siyaset, Ed. Ankara, Lotus, 2003.

LEWİS Bernard, Modern Türkiye'nin Doğuşu, (Çeviri: Metin Kıratlı), Ankara: TTK Yayınları, 1996.

NEVAL Fatma, Genç Burcu, ÖZOĞUZ ve YILMAZ Murat, Yönetişim Yaklaşımı ve Farklı Katılım Yöntemleri, Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı, Bursa Kent Konseyi Bilimsel Yayınlar Dizisi-1, Birinci Baskı, 2011.

ORTAYLI İlber, İmparatorluk Döneminde Mahalli İdarelerin ve Belediyeciliğin Evrimi, Ergun Türkcan (ed.), Türkiye'de Belediyeciliğin Evrimi, Ankara: Ayyıldız Mat. A.Ş., 1978.

ORTAYLI İlber, A Young Ottoman General and The Emergence of A National Leader, Ankara: The Turkish Yearbook of International Relations, 1981.

PERİNÇEK Doğu, Osmanlı'dan Bugüne Toplum ve Devlet, İstanbul: Kaynak Yay., 1986.

PHİLLİPS Anne, Demokrasinin Cinsiyeti, çev. Alev Türker, Metis, İstanbul, 1995.

SERDAROĞLU Ufuk, İktisat ve Toplumsal Cinsiyet, Elif Yayınevi, Ankara, 2010.

TEKELİ İlhan, Yerel Yönetimlerde Demokrasi ve Türkiye' de Belediyelerin Gelişimi, AİD, Ankara, 1983.

TEKELİ Şirin, Kadınların Siyasetten Dışlanmışlıklarının 55 Yıllık Öyküsü, Kadınlar ve Siyasal Yaşam: Eşit Hak-Eşit Katılım, Cem Yayınevi, İstanbul: 117, 1991.

THEBAUD Françoise, Kadın Oyundan Siyasal Eşitliğe: Fransız Demokrasisinin Cinsiyeti, Tarih ve Siyaset Tartışmaları: Fransa ve Türkiye'de Kadınlar Açısından Tarih ve Siyaset, KASAUM & Fransa Büyükelçiliği, Ankara, 2003.

TOKSÖZ Fikret vd., Yerel Yönetim Sistemleri, Tesev Yayınları, İstanbul, 2009.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), İstatistiklerle Kadın, Bilgi Dağıtım Grubu, 2011.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Türkiye'de Kadın, Ankara, Ekim 2012.

MAKALELER

ALKAN Haluk ve ÇİFTÇİOĞLU Hüseyin, Yerel Siyasette Belediye Meclisi ve Siyasi Parti Örgütleri: Göksun Örneği, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (14)/2: 2007.

ALTUNIŞIK Remzi, e- Memnuniyeti Etkileyen Performans Kriterlerinin Tespiti Üzerine Bir Araştırma. Akademik Bakış Dergisi, 2010.

ARİBOĞAN Erbay, Yerel Yönetimlerde Temsil ve Kadın Üyeler: Kadın Adayların Önündeki Görünmez Engeller, Türk İdare Dergisi, Sayı 463, 2009.

ARSLAN Ali, Türk Siyasi Elitleri Arasında Kadının Temsili, Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma Sempozyumu, 2004.

BAYRAKÇI Erdal, Demokratik Yerel Yönetimin Temel İlkeleri, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 7, 2002.

BMOP, Kadın Dostu Kentler 2010, Ankara, 2010.

CANSUN Şebnem, Ak Parti'nin Aylık Dergisi Türkiye Bülteni'nde Kadın Siyasetçiler ve Kadın Politikalarının Sunumu, KMU İİBF Dergisi Yıl:10 Sayı:14, 2008.

ÇADIR Mustafa, Kadının Siyasal Yaşama Katılımında Siyasi Parti Kadın Kollarının Rolü (TBMM'de Grubu Bulunan Siyasi Partiler Bağlamında Ankara İli Örneği), T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara, 2011.

ÇAĞLAR Nedret, Kadının Siyasal Yaşama Katılımı ve Kota Uygulamaları, Süleyman Demirel Üniversitesi Dergisi, Sayı 3, 2011.

ÇAKIR Özlem, Türkiye'de Kadının Çalışma Yaşamında Dışlanması, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı 31, 2008.

ÇİTÇİ Oya, Temsil, Katılma ve Yerel Demokrasi, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt 5, Sayı 6, 1996.

ÇİTÇİ Oya, Yerel Seçimler Panoraması: 1963-1999, TODAİE, Ankara, 2001.

Erbay Ercüment ve Tuncay Tarık, Sosyal Hizmet Bakışıyla Kadın İstihdamı, Toplum ve Sosyal Hizmet, Cilt 17, Sayı 2. 2006.

GÖKÇE Gülise, Yerel Yönetim ve Demokrasi İlişkisi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 5. 1999.

GÖKÇİMEN Semra, Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi, Yasama Dergisi, Sayı 10, 2008.

GÖRMEZ Kemal, Demokratikleşme Açısından Merkezi Yönetim- Yerel Yönetim İlişkileri, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 4, 2000

HENDEN H.Burçin, Katılımcı Yerel Yönetim Anlayışında E-Belediyeciliğin Yeri ve Önemi, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 2005.

"Kadın Dostu", Birleşmiş Milletler Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı BMOP Bülteni, Sayı: 12, 2009.

KAYPAK Şafak, Katılımcı Yönetim Mekanizması Olarak Kent Konseyleri, Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı, Bursa Kent Konseyi Bilimsel Yayınlar Dizisi-1, Birinci Baskı, 2011.

KOÇAK Abdullah ve Arun Özgür, İçerik Analizi Çalışmalarında Örneklem Sorunu. Selçuk İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 4(3), 2006.

OKUTAN Emre, Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum Örgütlerinin Gelişmiş İşbirliği: İngiltere Örneği, Sayıştay Dergisi, Ekim- Aralık, Sayı 71. 2008.

Özel Mehmet, Eren Veysel ve İnal Emin, Yerel Siyaset ve Yerel Halkın Belediye Hizmetlerine Bakışı: Yerel Hizmetlerden Memnuniyet Düzeyi Üzerine Bir Araştırma, Alanya İşletme Fakültesi Dergisi 1/1 2009.

ORTAYLI İlber, Tanzimattan Cumhuriyete Yerel Yönetim Gerçeği, İstanbul, 1985.

ÖRTLEK Muhammet, Kadınların Daha Çok İşi Var, Radikal Gazetesi 08.03.2006.

PEKTAŞ Ethem Kadri ve AKIN Fehmi, Avrupa Kentsel Şartları Perspektifinde Bir Kentli Hakkı Olarak “Katılım Hakkı” ve Türkiye, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi C.XII ,S.II, 2010.

PUSTU Yusuf, Yerel Yönetimler ve Demokrasi, Sayıştay Dergisi, Sayı 57, 2005.

SEZER Birkan Uysal, Yerel Yönetimler ve Halkla İlişkiler, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt 5, Sayı 6, Kasım, 1996.

ŞENOL Nevin, Kadın Dostu Kentler Avrupa’dan Örnekler, BM Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı, 2008.

TÜRELİ Nesrin ve ÇAĞLAR Nedret, Yerel Yönetimlerde Kadın Temsili Isparta İli Örneği, Süleyman Demirel Üniversitesi, Vizyoner Dergisi, 2010.

USTA Sefa, Katılımcı Demokrasi Perspektifinde Kent Konseyleri ve Sivil Toplum Kuruluşları İlişkisi: Sakarya Örneği, Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı, Bursa Kent Konseyi Bilimsel Yayınlar Dizisi-1, Birinci Baskı, 2011.

YAYLI Hasan ve Pustu Yusuf, Yerel Demokrasinin İlkeleri, Karadeniz Araştırmaları, sayı: 16, 2008.

YILDIZ Mete, Yerel Yönetimler ve Demokrasi, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt 5, Sayı 4, Temmuz, 1996.

TEZLER

AĞIRBAŞ Elvan Derya, Avrupa Birliği ve Türkiye’de Alan Kullanım Kararlarında Yerel Yönetimlerin Rolü: Gaziemir Örneği, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2008. **(Yayımlanmamış Doktora Tezi)**

ÇELİKCAN Seray, Yerel Siyasetin Dinamikleri: Mersin Örneğinde Katı Atık Sorunu, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, 2010 **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi.)**

ÇİFTÇİOĞLU Hüseyin, Yerel Siyaset Gökşun Örneği, Kahraman Maraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, 2006. **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi.)**

KANDEMİR Hamza, Yerel Siyaset ve Kalkınma İlişkisinin Analizi: Isparta Örneği. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomi ve Endüstriyel İlişkiler Anabilim Dalı, 2010. **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi.)**

NACAĞ Osman, AB Sürecinde Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Demokratikleşmesi ve İdari Denetimi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, 2008. **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi.)**

ORAL Demir, Yerel Siyasette Katılımcılık ve Kalkınma (Türkiye’de Yerel Gündem 21 Örneği), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.**(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.)**

YİĞİT Mehmet, Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Katılım, Demokrasi ve AB Sürecinin Etkileri, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı 2008. **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi.)**

İNTERNET KAYNAKLARI

Alkan Ayten, Yerel Siyaset Kadınlar İçin Neden Önemli,
<http://www.kentarastirma.com/index.php?sayfa=php&id=163> (Erişim Tarih:
02.03.2017)

<http://www.ka-der.org.tr>. (Erişim Tarihi 25.12..2017)

www.kadinarastirmalari.org. (Erişim Tarihi 22.12.2017)

Türk Kadınlar Birliği,

<http://www.turkkadınlarbirliđi.org/login/tinymçe/uploaded/tkb.pdf8fdd4ca37b.pdf>
(Erişim Tarihi: (02.03.2017)

EKLER
ANKET SORULARI

1. Ulusal meclis ve bakanlıklar düzeyinde bir göreviniz oldu mu?
2. Daha önce bir siyasal partinin merkezi organlarında görev aldınız mı?
3. Neden yerel yönetim düzeyinde siyaset yapmayı tercih ettiniz?
4. Türkiye’de kadınların siyasete katılımı sizce yeterli düzeyde mi?
5. Türkiye’de kadınların siyasete katılımında sizce ne gibi güçlükler vardır?
6. Toplumsal bilincin kadın yöneticilerin artması hususunda yeterli düzeyde olduğunu düşünüyor musunuz?
7. Sizce kadınların çalışma hayatına katılımının artması siyasette daha fazla söz sahibi olmalarının önünü açar mı?
8. Sizce siyasal partilerde kadınlara yeterince destek veriliyor mu?
9. Kadın adaylar siyasi partilerde seçmenin oy tercihini etkiler mi? Etkilerse bu hangi yönde bir etkilenme olur?
10. Kadın siyasetçilerin (seçilmişlerin), adaletin, iyiliğin, toplumsal barış ve huzurun yaygınlaştırılmasına sizce katkısı var mıdır?
11. Kadınların siyasete katılımını artırmak için sizce neler yapılmalı?

